

૪૪૧૬

રાહુભાએ માજદયરનાત.
 નરથોશ્તી ધર્મનીતિ.
 અંક ત્રીજો.

બીજા વાર,
 એવડ શેહરીઆરજી દાદાભાઈ ભર્યા.

અપવ વત્તુ દ્રવતેમ.
 અર્થ.

(અંતે) ખરો ખાટાને શીકરવ આપશે.

રાહુભાએ માજદયરનાત સભાની કારોબાર મંડળીએ મરહુમ શેહ
 કરામજી એદલજી કોલાપુરવાલાએ કીધેલી રૂપીઆ દસ હજારની
 સમાવતનાં વ્યાજમાંથી નરથોશ્તી બાલકોને ધર્મ તથા
 નીતિની ફેળવણી આપવા સારૂ છપાવી પ્રગટ કીધાછે.

મુંબઈ,

દફતર આશાકારા છાપાખાનાં મધે
 એદલજી માણેકજી વારજાએ છાપુંછે.
 કોટ :—કાવસજી પટેલ સીટ, નાં ૮૭.

સને ૧૨૫૬ વચ્છદજીરી.

સને ૧૮૬૦ ઈસવી.

કીમત ૪ આનાં.

રાહનુમાએ માજદયસ્નાન.
જરથોશ્તી ધર્મનીતિ.
અંક ત્રીજો.

બનાવનાર,
એરવદ રોહરીઆરજી દાદાભાઈ ભર્યા.

અપવ વત્તુ કવંતેમ્.

અર્થ .

(અંતે) અરે ખોટાને શીકરત આપશે.

રાહનુમાએ માજદયસ્નાન સમાતી કારોબાર મંડળીએ મરહુમ રોહ
કરાંમજી એદલજી કોલાપુરવાલાએ કીધેલી રૂખીઆ દસ હજારની
સખાવતનાં વ્યાજમાંથી જરથોશ્તી બાલકોને ધર્મ તથા
નીતિની કેલવણી આપવા સારૂ છપાવી પ્રગટ કીધોછે.

મુંબઈ,

દકતર આશકારા છાપાખાનાં મધે
એદલજી મારોદજી વાઝણએ છાપ્યુંછે.

કોટ :—કાવસજી પટેલ સીટ, નાં ૮૭.

મુને ૧૨૫૯ યજ્ઞદજરદી.

મુને ૧૮૬૦ હમિવી.

કીમત ૪ આના.

જર થો રતી ધર્મનીતિ.

અંક ત્રીજો.

સાંકળિયું.

પાક.	અંક.
૧ આહરમજનું ભજન	૧
૨ શકમંદી ભરવા માર્ગથી દૂર રહેવું	૩
૩ તમામ ગુનાહથી પરહુજ રહેવું	૭
૪ નેક દોરત અને બદ દોરત	૧૨
૫ દોરતીની ચુસ્કેત ફરજો	૧૭
૬ ખરી મિત્રાઈનો ભાગ	૨૧
૭ ખોટી હુજત કરવી નહીં	૨૨
૮ સ્વધાપાયું અને દગાપાયું	૨૭
૯ મુંતોપ કેમ અને હયાતે રાખવો?	૩૧
૧૦ એહમાન વીસરવું નહીં	૩૫
૧૧ અવસ્તામાંના ચાર ફજિજતદાર પેશા	૩૭
૧૨ હરએક પેશાની આપણ અને એવ	૪૨
૧૩ આપમદદ ધનિઆનને આપઅખતીઆર કરેછે ..	૪૬
૧૪ આપ બજો વધેલાં ધનિઆનો	૪૯
૧૫ બુજરગ હિમરને માન આપવું	૫૪
૧૬ વેર રાખવું નહીં	૫૮
૧૭ કસરત તનદસ્તીનું એક ગાંધન છે	૬૩
૧૮ અશો જરથોસ્તને લગતી ટુકનોવો અને તેની દીન શીખવા તથા પાલવાની અગત્ય—ભાગ ૧ લો.	૬૭
૧૯ અશો જરથોસ્તને લગતી ટુકનોવો અને તેની દીન શીખવા તથા પાલવાની અગત્ય—ભાગ ૨ જો.	૭૧

પાઠ.	પૃષ્ઠ.
૨૦ જરથોસ્તી દાનના મુખ્ય કલામો.....	૭૬
૨૧ મારા રવભાવની પુખ્તિઓ	૭૯
૨૨ કરણીના બદલા ઉપરથી ચતવણી	૮૨
૨૩ કૃત્ત્યો ભાંજી સુલેહ કરવાની પુખ્તી	૮૭
૨૪ દાનાઓની દારતી અને મંજાહ	૯૦
૨૫ શીરીન જુઆન અને તોછડામી.....	૯૪
૨૬ જુગારની બદી.....	૯૮
૨૭ જાજમને તાપે થયું નહીં.....	૧૦૧
૨૮ કૈફના અવગ્રંથો.....	૧૦૬
૨૯ તન રૂપી મહાજમાં રવાન રૂપી પાદશાહ.....	૧૧૧
૩૦ તારી જીનદગી ફક્ત તારે મળે નથી	૧૧૮
૩૧ પુજામદની બદી	૧૧૫
૩૨ પુદા બુરાની મદદગાર નહીં.....	૧૨૦
૩૩ અધારતાન તરફ ફેવી રીતે વર્તવું ?.....	૧૨૪
૩૪ મંપ અને ફ્રમંપ	૧૨૯
૩૫ પાદશાહ તરફ વફાદારી	૧૩૪
૩૬ પાણી, તું પુદાને તાપે થા	૧૩૮
૩૭ ફક્ત રાખવું—પણ તેનો બલો ઉપયોગ કરવો..	૧૩૯
૩૮ દયા	૧૪૪
૩૯ બુરાં ઉપર દયા કરવી તે બુરાઈમાં શામલ થવા બરાબર છે	૧૪૮
૪૦ મોજબબર કાબુ રાખવો.....	૧૫૨
૪૧ તાજીમ તવાન્ને.....	૧૫૫
૪૨ આગલા જમાનાની જરથોસ્તી દાનાઈનાં ગોહરો.	૧૫૮
૪૩ મુનાબત.....	૧૬૧

૪૪૧૯

રાહુભાએ માજદયસ્નાન.

નરથોશ્તી ધર્મનીતિ.

અંક ૩ જો.

પાઠ ૧ લો.

અહુરમઝદનું લજન.

અહુરમઝદ . અહુરમઝદ . અહુરમઝદ . અહુરમઝદ .

કીર્તિ . અહુરમઝદ . અહુરમઝદ . અહુરમઝદ .

દાતો-વહુએન્ અહુર મઝદ !

અઝેમ્ શ્વા યસ્ન યઝાને. ૧

અર્થ .

“ નેક ઓજોના બનાવનાર અહુરમઝદ !

હું તુંનેજ આરાધનાએ આરાધિશ.”

ગ ઝ લ .

(મીઝાત—ફાએજાતન્ ફાએજાતન્ ફાએજાતન્ ફાએજાતન્).

દાદગર્ દાદાર્ ૨ અહુરમઝદ્ ૩ ! ઝર્જનારો તું ખુદા—

દેહ બક્ષી, જીવ બક્ષી ૪, પાંડનારો ૫ તું ખુદા.

૧ વીરૂતાસ્પ ગુસ્કે ૬૦ ૨૦.

૨ હોરમઝદ યશત ૬૦ ૧૨.

૩ હોરમઝદ યશત. ૬૦ ૧૨.

૪ હોરમઝદ યશત ૬૦ ૧.

૫ હોરમઝદ યશત ૬૦ ૧૨.

સર્વવ્યાપી^૧, સર્વજ્ઞાની^૨, સર્વરક્ષક^૩ આપ તૂં—
 પાક^૪ મીનાવુમ્^૫ અશોવુમ્^૬ બક્ષનારો તું ખુદા.
 કારણોનું મૂલ કારણ, સૃષ્ટિનો આધાર તૂં—
 અંતકાલે^૭ દુઃખથી છે તારનારો તું ખુદા.
 યુગને જાહેર કરે, જાહેરને પાછું યુગ તૂં—
 કુલ જગત છે ખેલ તારો, ખેલનારો તું ખુદા.
 મોહમાંથી મોહો, બારીકથી બારીક તૂં—
 સૃષ્ટિ નહીં પણ સૃષ્ટિમાં હાજર થનારો તું ખુદા.
 શક્તિ બેહદ, જ્ઞાન બેહદ, તુજ કરામત બેમિસાલ—
 ગાંધએ ઉત્તમ સિદ્ધ, તેથીજી ન્યારો તું ખુદા.
 રાખ કે ના રાખ તોખી તુજ શરણુ નવ છેડિયેં—
 મર્જનારો, રાખનારો, પૂછનારો તું ખુદા.
 દાઝ ખલકતની ધરીને દિલ, કરેછે તું ભલું—
 કર તને સારું ગમે ભે, જાણનારો તું ખુદા.
 તુજ વિના હરગેજ પરસ્તેશ કોઈની કરશું નહીં—
 મઝદયસ્તાનો અમે—ગમખાર અમારો તું ખુદા.

૧ હોરમઝદ યશત ૬૦ ૮.

૨ હોરમઝદ યશત ૬૦ ૧૫.

૩ હોરમઝદ યશત ૬૦ ૧૨.

૪ હોરમઝદ યશત ૬૦ ૧૨.

૫ યજ્ઞશને હા ૪ ૬૦ ૭ (ધણેજ ગેબી).

૬ હોરમઝદ યશત ૬૦ ૧૨ (ધણેજ અશો).

૭ દુવા નામ સેતાયશને.

૮ હોરમઝદ યશત ૬૦ ૮.

(૩)

પાંક રં જો.

શકમંદી ભરેલા માર્ગથી દૂર રહેવું.

— ૧૧૧૧—૨૨૨૨ . ૧૧૧૧૧૧૧૧૧૧ ૧૧૬

૦૦૦૦૦૦૦૦

મા એવીદાઓ અહીં-દેખાવત. ૧

અર્થ .

“ નહી જાણનારે ભૂલાવો ખવાડવો નહી.”

ઉપલી ગાથાવાણીમાં અશો જરથોસ્ત ફરમાવે છે કે જે કોઈ જે આવત નહી જાણવું હોય તેણે તે જાણવું હોય તેમ કહીને ભૂલાવો ખવાડવાથી પરહેજ રહેવું. હવે જો જે ખોલવાનાં ખરાપણું વિષે શક હોય તેને ખમિતાઈથી ખોલવું ખોટું છે તો જે કરવાનાં વાજખીપણું વિષે શક હોય તેને ખેલાશક કરવું અથવા કરાવવુંખી ખોટું છે. મોટે કોઈખી કામ કરવા અગાઉ જો તેનાં વાજખીપણું અથવા ગેરવાજખીપણું વિષે આપણું મનમાં શક હોય તો તે કરવાથી દૂર રહેવું. “શાયસ્ત-લાશાયસ્ત” નામની આપણી એક પેઢી લવી કેતાખમાં કહ્યું છે કે “જો કોઈ કામ અથવા ચુકારો આપવાનું આવી પડે, અને નહી જાણીએ કે (તેમાં) યુનાદ, છે કે સવાખ, અને જો કે તે (કરવાની) શક્તિ (હોય), (તોપણ) તે રેહવા દેવું અને નહી કરવું.” ૨

અર્થ છે કે કોઈવાર ખોટા શકને લીધે કોઈ મારાં કામનાં દીન થાય છે અથવા તે થવું નથી. તોપણ ધ્યાન કરીને સંદેહ

૧ યજ્ઞશને હા ૩૧ ૬૦ ૧૭.

૨ શાયસ્ત-લાશાયસ્ત ખાખ ૧૦ ૬૦ ૨૫.

ભરેલો માર્ગ નહીં પકડવાથી કદાચજં નુકસાન થાયછે. પણ એક કામ અપરાધ હોવાની શક્યમંદી છતાં તે કરવાથી અંતે માફું ફળ તો ઘણીવાર મળેછે. માટે એક ખોટું કામ કરવાનો ગુનાહ લાગે તે કરતાં એક સાચું કામ દીનમાં પડે. અથવા કદાચ નહીંખી થાયે તેનો વતવતો ભણો.

શક્યમંદી ભરેલા માર્ગથી દૂર રહેતાં એક ખારગી કાચેદો હાથથી જાએ બનકે નુકસાનખી થાયે તોપણ પસ્તાવો થોડો લાગે. કેમકે આપણાં દીનને આટલો દીનસો તો રહે કે આપણે અંતઃકરણની સૂચના પ્રમાણે અમલ કરીએ હતો. અને અંતઃકરણની સૂચના વિષે યાદ રાખવું કે ધણું કરીને તો તે ખરી અને કાયદેમંદજ હોયછે. જોકે કોઈ વખતે તેની સૂચના પાછળથી માત્ર ખોટો વસવસો અથવા વેહમ કરેછે તોપણ અંતઃકરણ એક એવો ભરેલો રાખવા જોગ ભાભીઓ છે કે જે ખાખતમાં આપણને તે શકનો અંદેશો ઉઠાડેછે તે ખાખત ધણું કરીને તો વાંધા ભરેલીજ હોયછે. માટે અંતઃકરણની ચેતવણીને ખેવજન ગણવી નહીં.

કોઈના અપરાધ વિષે જ્યાં લગી શક હોય ત્યાં લગી તેને અપરાધી ગણવું નહીં. એમ કરવાથી અંતે આપણને પસ્તાવો થશે નહીં. જો તે સેવટે ખેચુનાહ કરશે તો આપણે તેને ખોટી રીતે ગુનેહગાર ગણીને સામાં ગુનેહગાર થવાથી બચીશું, અને જો તે ગુનેહગાર કરશે તોખી આપણે તેને નિર્દોષ ગણવાથી માત્ર ઘટતી સજા દીનમાં રાખવાથી વધારે કાંઈ કરીશું નહીં. એક જણ અપરાધી કરવા પછી તેને જે શિક્ષા ઘટતી હશે તે તો થશેજ. પણ એક અપરાધીને સજા થવામાં દીન થાય તે જોઈશું પરવડે તેટલું એક નિર્દોષને ખોટી સજા થાય તે નહીં પરવડે.

કોઈની દોસ્તી અથવા સંગતથી તુરત અથવા મોડેથી કાંઈ ફાયદો થઈ શકતો હોય, પણ જો પાછલથી અંતે તેથી નુકસાન થવાનો શક હોય તો તે દોસ્તી અથવા સંગત નહીં કરવામાં શોભા અને સજામતી છે. કોઈ ધંધા અથવા વેપારમાં દેખાઈતો લાભ થતો હોય પણ જો તેનાં વાજખી-પણાં વિષે શક હોય તો તે લાભ જતો મેળવાથી આંટ અને આખર વધે છે.

ઈ. સ. ૧૮૬૫ માં મુંબઈ શહેરમાં શેર મટાનો પવન ફેલાયો હતો. તે વખતે ઘણાંએક અદના તેમજ આજ્ઞા લોકો પરિણામે લાભ હોવાનો શક હોવા છતાં તેમાં ઝીપલાવી પડ્યાં હતાં. અંતે તેઓએ પોતાને ઘણાં નુકસાનમાં, અને કેટલાંએકોએ તો સંઘર્ષ આપને ભીખારી હાલતમાં આવી ગયલાં જોયાં. પણ જે થોડાં લોકો શ્યાનપણ વાપડીને તે શકમંદી ભરેલા માર્ગથી પરહેજ રહ્યાં તેઓ તે પાયમાલીથી બચી શક્યાં. એજ પ્રમાણે ખીજાં દેશોમાંથી બનવાના કેટલાંએક દાખલા તવારીખોમાં નોંધાએલા છે.

હિતોપદેશની દૃષ્ટાંતિક વાર્તાઓમાં કહ્યું છે કે એક વાઘ-શીએ પક્ષીઓને પકડવા માટે જંગલમાં જાલ પાંથરીને તેમાં દાણા વિખરાતા નાખ્યા હતા. એવું બન્યું કે આકાશમાં ઉડતું કબુતરોનું એક ટોળું ત્યાં આવી લાગ્યું. તે ટોળાંમાં એક કબુતર જે ડાહ્યું અને અનુભવી હતું તેણે પોતાના સાથીઓને કહ્યું કે આ બયાબાનમાં આદમીની વસ્તી નથી તો જમીનપર વીખરાયેલા જે અનાજના દાણા દેખાય છે તે આહીઆં કેમ આપ્યા ? મને શક જાય છે કે જ્યાં છે ત્યાં એમાં કાંઈ દગો છે. માટે આપણે એ દાણા ખાવા ઉતરવું નહીં. આ સાવધ ભાઈબંધની ચેતવણી એક હુલડ અને અવિચારી કબુતરને પસંદ પડી નહીં. તે બોલ્યું

કે હરએક બાબતમાં શક પડે તેથી જો આપણે અટકવા
કરીએ તો આપણથી કાંઈની કામ થાય નહીં. એમ કહીને
પોતે એકદમ દાણા ખાવા ઉતરીને તેની પુઠે ખીન્ન કેટલાં
એક કબુતરોની ઉતરી. તેઓ સઘળાં જાગતાં સપાટ
ગયાં. શકમંદી ભરેલા માર્ગથી દૂર નહીં રહેવાનું પરિણામ
આવું અકસોમકારક આવ્યું.

દો હુ રા.

દિલમાં શક છે જે વિષે, કદી ન કરવું કામ—
સંદેહ દૂર થવા પછી, કરવા ધરવી હામ.
અંધ ચાલતાં લાકડી, પ્રથમ ટેકવી જાય—
ખાલો કીચલ ખખેચીલે, રખે સામણે હોય.
જાણે માર્ગ સપાટ તો, ઝટ ઉઠાવે પાગ—
નહીં તો ત્યાં અટકી રહી, શોધે બીજી જાગ.
અંધતણે લઈ દાખલો, શ્યાનાં સજ્જનને—
સંદેહ ભરી માર્ગથી, સાવધ રહેછે તે.
જગમાં મૂર્ખી જે ઘણાં, શકમંદ રસ્તે જાય—
ખુલ્લી આંખે જઈ કરી, કુવે પડી પસ્તાય.

સવાલો.—શકમંદી ભરેલા માર્ગથી દૂર રહેવા વિષે
અવસ્તા કલાચ અર્થ સહીત કહો. એ બિપરેથી મળતો ઢંઢો
સચ્ચળવો. એજ બાબત શાયસ્ત-લાશાયસ્ત નામની પેઢલવી
ઓપડીયાં શું કહ્યું છે ? ખોટા શકને લીધે કોઈ કામ ઠીલમાં
પડે અથવા નહીં થાય તેનું કેમ ? શકમંદી ભરેલા માર્ગથી
દૂર રહેતાં શાયદો હાથથી જાય તેનું કેમ ? અંતઃકરણની
અચના કેટલીએક વખતે પાછલથી ખોટો વસુવસો અથવા
વેઢમ હરેછે તેનું કેમ ? કોઈને વગર તપાસવે અપરાધી ગણકું

કે નહીં ? નહીં ગણવાથી શું થયે ? કાંઈની દોસ્તી અથવા
સંગતમાં કે કાંઈ ધંધા અથવા વેપારમાં લાભ છતાં અતિ
ગુપ્તચાનનો સંદેહ હોય તો શું કરવું ? શક્યતઃ ભરેલા માર્ગથી
દૂર નહીં રહેવાથી થએલા ગેરશાયદાના દાખલા આપો. એ
વિષયની કવિતા બોલીને સમજાવો.

પાઠ ૩ જો.

તમામ ગુનાહથી પરહેજ રહેવું.

અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા
કિ અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા
અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા
કિ અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા
કિ અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા
કિ અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા અમુકાદા

પદ્ધતિરિચ્યા દધથે વીરપા કુમતાયા કુમ્પાયા
કુમ્પાયા. ૧

અમ્ અમ્ અમ્ અમ્ અમ્ અમ્ અમ્ અમ્
અમ્ અમ્ અમ્ અમ્ અમ્ અમ્ અમ્ અમ્

ગુનાહ અમ્ ગુનાહ અમ્ ગુનાહ અમ્ ગુનાહ અમ્ ગુનાહ અમ્ ગુનાહ અમ્

નંગ રા ગુનાહ મ કુન્. ૪

૧ યજ્ઞશને ૧૧ ૩૦ ૧૭.

૨ પતેત ધરાની.

૩ પતેત પશોમાની કરદો ૩ જો.

૪ લગનના આશીરવાદ.

(૮)

અર્થ :

“છોડી દહીં તમામ બદ વિચારેને, બદ વચનોને અને બદ કામોને.”

“નાહનામાં નાહના યુનાહથી તે મહોટામાં મહોટા યુનાહ (લગી) નો પસ્તાવો કરી પાછો ૫૩ંધું.”

“એક યુનાહથી ઉત્પન્ન થયલા ખીન્ન યુનાહનો પસ્તાવો કરી પાછો ૫૩ંધું.”

“શરમને લીધે યુનાહ મા કર.”

માણસથી અનેક યુનાહો થાયછે. જેઓમાં કેટલાંએ થોડા નુકસાનકારક અને કેટલાંએક ઘણા નુકસાનકારક હોયછે. એ ઉપરથી જરથોશ્તરી કેતામોમાં તેઓને બે મુખ્ય વર્ગોમાં વહેંચ્યાછે. થોડાં નુકસાનવાળાને પાઞ્દમાં “યુનાહે ખુદ્” યાને નાહનો યુનાહ, અને ઘણાં નુકસાનવાળાને “યુનાહે ગેરાન્” યાને ભારી યુનાહ કહેછે. મથાલે ટાકેલા અવસ્થાના તથા પતેતના કલામો શું મહોટા કે શું નહાના તમામ યુનાહો છોડી દેવા શીખવેછે. અને તે તદ્દન ખરું છે કેમકે યુનાહ નહાનો હોય તેથી શું તે કરવો જોઈએ ? ના. કોઈખી માણસે એક નહાનામાં નહાનો વડીક યુનાહ નહી કરવો જોઈએ.

કેટલીએક વખતે એક યુનાહ ઠાંકવા જતાં ખીન્નો કરાયેલ. કેટલીએક વખતે એક યુનાહમાં ફતેહ મળવાથી ખીન્નો કરવાની હીમ્મત થાયછે. કેટલીએક વખતે લોકમાં શરમ લાગવાના ઉરને લીધે યુનાહ થાયછે. કેટલીએક વખતે કોઈ બાબતમાં ચક્રુતમ પડી જવાથી યુનાહ કરાયછે અથવા ચાલુ રખાયછે. એ વગેરે ખીન્ન કેટલાંએક કારણોથી નહાના

મહોદય ગુનાહો ઉત્પન્ન થાય છે અને ચાલુ રખાય છે. પણ કોઈપણ પ્રસંગે ગુનાહ કરવા તરફ દીક્ષા એવાય ત્યારે જરૂર એકલાં થઈને એક નહાનો ગુનાહપી નહીં કરવો જોઈએ. ગુનાહ નાહનો અને નજીવો છે તેથી તે કરવાની અથવા ચાલુ રાખવાની કાંઈ ચિંતા નથી એમ સમજવું નહીં. એક જણ ગમે એવો નાહનો ગુનાહ એકથી વધારે વાર ફરી ફરીથી કરે છે તો તે નાહનો છતાં ન્યાયાધિશ તેને મહોદયી સજા કરે છે. એજ પ્રમાણે આપણા વંદીદાદમાં એક ઘણો નહાનો વટીક ગુનાહ જો એક જણ છોડી નહીં દીએ અને જો ફરી ફરીથી આઠ વાર કરે તો તેને એક મહોદય ગુનાહની ખરાબરની તોજેશ ફરમાવી છે.^૧

નાહના વટીક ગુનાહની ખરાબીથી બેદરકાર રહેવું નહીં જોઈએ. કેમકે ઘણી વખતે નાહના ગુનાહપરથી મહોદય ગુનાહો થાય છે. ગુનાહ એ સીજ યુવરના કાંટાની મીસાલે છે. કોઈપણ રીતે તેની જરાપણી જડ આપણાં મનમાં ખેસવા દઈશું તો વખત જતાં તેના અનેક પીલા ફૂટીને ગુનાહોનું એક ગીચ જંગલ આપણી અંદર ખની જશે. એક માણસે નાહાનપણમાં કે મહોદયપણમાં ગમે તેવોપણી નાહનો ગુનાહ કીધો કે ખીજીવાર જ્યારે તે કરવાની લાલચ થાય છે ત્યારે તે તેને જલદીથી તાપે થઈ શકે છે. પછી ધીમે ધીમે છાતી ઘાડી થઈને તે નાહનાપરથી મહોદય ગુનાહો કરવા લાગે છે. પ્રથમ નાહની ચોરી નહીં પકડાવાથી એક પછી એક મોહટી ચોરીઓ કરવાપર હિમ્મત ચાલે છે. પછી અંતે આખરની ખુઆરી અને બારી સજા મળે છે. જેમ જુગાર, છાકટપણું, વગેરે ખરાબ વ્યસનો શરૂમાં સેહજ અને નજીવાં જણાય છે પણ આગલ જતાં વધી પડે છે, તેમજ ચોરી, ઠગાઈ, વિધાસ-

ઘાત વગેરે યુનાહાંની પ્રયત્ન નહાનાં પ્રમાણમાં કરતાં કરતાં આગલ જતાં મહોટા પાયા ઉપર કરવાની ટેવ પડેછે. માટે નહાનામાં નહાનો યુનાહાંની કરવો નહીં અથવા તેને નજીવો ગણીને બેદરકારી રાખવી નહીં. જેમ જાતજાતના રોગો એક પીજામાંથી પેદા થઈને તનને ખરાબ કરેછે તેમજ જાતજાતના યુનાહાં એકપીજાથી ઉત્પન્ન થઈને આત્માને ખરાબ કરેછે. માટે જેમ તનને જરાપી રોગ નહીં થાય તેની સંભાળ રાખીએ તેમ આત્માથી જરાપી યુનાહ નહીં થાય તેની ચોંપ રાખવી.

“એક છોકરાનો બાપ તેને ઘણો નહાનો મુકીને મરી ગયો. બાળપણમાં તેને એક દહાડે એક બંધ કીધેલી ટુકાનના ઓટલા ઉપરથી એક પાઈ જડી. તે ત્યાંથી લઈને ખુશી થતો તેની મા પાસે દોડ્યો. તેની માએ તે રાખી. પણ તેજ વખતે તેણીએ તેને શિખામણુ નહીં દીધી કે પારકી ચીજ નજીવીની હોય તોપણુ તે લેવામાં યુનાહ છે. થોડા દહાડા પછી કોઈ જગાએથી તેને એક રૂપીઆ જડ્યો તેની લાવીને તેની માને આપ્યો. તે જોઈને તે મૂર્ખ માતા બોલી ઉઠી કે મારો દીકરો બહુ નસીબવાન છે કે એને વારંધડીએ લક્ષ્મી જડેછે. આ સંપુનોએ તેને આડે રસ્તે જવાને ઉરકેર્યો. તે ધામે ધામે પીજાંઓનું ચોરી લાવીને પોતાને પાયલું કહીને માને આપવા લાગો. પણ તે મૂર્ખ માતાએ વિચારકું નહીં કે રખેને મારો છોકરો ચોરી કરવા લાગો હોય. ટુકાંમાં પેદા છોકરાએ બહુ આગળ પગળાં ભરવા માંડેઆં. આંતે જ્યારે તેની ચોરીઓ અને પીજાં ઓટાં આચરણો દીનપર દીન વધારે જણાવા લાગ્યાં ત્યારે પેલી માતાની આંખો ઉધડી. તેણીએ ગભરાઈને તેને સુધારવાને ધણીપી કોશિશ કીધી પણ અર્થ. તે છોકરો મોહટો થયા

પછી અતિશય વહી ગયો. તે ચેત્તીપરથી લુટ અને ખુનના મોહટા યુનાહો કરવા લાગો. પછી રાહમારૂઓની ટોળીઓ સાથે મળીને એક મોહટો વાટપાડો થઈ પડ્યો. અંતે જ્યારે તે સરકારના હાથમાં સપડાયો ત્યારે તેને ફાંસીએ ચઢાવવાનો હુકમ થયો. ફાંસી ચઢતી વખતે તેણે સેંહકડા માણસોની ઠઠ આગળ પોતાની માને પાસે બોલાવીને તેણીનાં મોહડાને બચકું ભર્યું અને બાપોકાર લોકોને જાણાવ્યું કે બચપણમાં જ્યારે મેં પેહલવેહલો એક પાઈની ચોરીના યુનાહ કીધો તે વખતે જો આ મૂર્ખ માતાએ મને તે વિષે સમજ પાડીને ગમે તેવા નહાના યુનાહથીજી પરહેજ રહેવાની ટેવ પાડી હતે તો તે પરથી વધીને ધામે ધામે હું જે મોહટા યુનાહો કરવા લાગો તે નહી કરતે અને આજે મારી સાત પેહડીને એખ લાગે તેવી નામોશી ભરેલી સજા હું પામ્યો છું તે નહી પામતે.”

બાકી તો .

ગુનાહ સાંપ છે, યા છે આતશની આલ—
 ગુનાહ જેહર છે, યા છે કાંટાની ડાલ.
 સપોલ્યું ઘડીનું બી ઝટ ઠાર કર—
 નહીતો બની નાગ ડંખે જગર.
 અગર હોયે ચીનગારી આતશની એક—
 વધી રક્તે રક્તે થશે ભડકું છેક.
 જશે જેહર રજ રજ બદનમાં કબી—
 ખતમ જાંઘગી કરશે જલદી બધી.
 ન કાંટાની આડીની કર આશનાઈ—
 કે રોશન મશમ કુટી, જોશે સીહાઈ.
 ઘણી એવી તમસીલે, સમજો ગુનાહ—
 ગુનાહથી ખુદા રાખો સહુને પનાહ !

છઆંગાર બદકાર દુસ્ત્રમન સમાન—
 ગુનાહને ગણો બેશકો બેગુમાન.
 ગુનાહથી સદા દૂર રહેવું બહુ—
 ગુનાહમાં ફસે દેખવું આંધલું.

સવાલો.—ગુનાહથી પરહેજ રહેવા વિષે, અવસ્તા, પપૈત અને આશીરવાદના કલામે અર્થ સાથે કહો. જરથોશતી કિતાબીમાં ગુનાહને બે મુખ્ય વર્ગોમાં કૈય વહેંચ્યા છે? એક નાહનો ગુનાહ કરવાની શી ચિંતા છે? કયાં કારણોથી એક ગુનાહથી બીજો ગુનાહ ભિન્ન થાય છે અથવા આહુ રખાય છે? એકજ નહાનો ગુનાહ ફરી ફરીથી કરાય તો તે વિષે વંદીદાદમાં શું કહ્યું છે? ગુનાહને કઈ મીસાલોથી સમજાવે છે? એ વિષેના એક દાખલો આપો. એ વિષેની કવિતા ખોલીને સમજાવો.

પાઠ ૪ થો.

નેક દોસ્ત અને બદ દોસ્ત.

—... ૨૯

કો..... ૨૯

—... ૨૯

અરથુસ્ત્રા કરતે અથવા ઉર્વથો?

અત્ વહે કવા વીસ્તારપો. ૧

પદતિભ્તાતેએ હુષિદવહે દ્રવંતો ૨

અર્થ . .

“ઓ જરથોશત ! તારો નેક દોસ્ત કોણ ? .
 તે કય્વે ગુસ્તાસ્પ (છે).”

“દોસ્ત રૂપે ઠગનાર પુરાની સામણે થવા
 માટે (હું મદદ માગું છું).”

મથાણે ઠાકેલું પેહલું વચન ગાયા વાણીનું છે. તે પરથી અનુમાન નીકલેછે કે દોસ્તો નેક તેમજ બદખી હોયછે. અને અશો જરથોશતને તે વિષે અમુભવ મતવા પછી તે માહેબે કય્વે ગુસ્તાસ્પને એક નેક દોસ્ત કરી ગણ્યો હતો. પીશ્તુ વાક્ય અવસ્તાનું છે. તેમાંના ધશારો મિત્રને ઠગનાર વિષે છે. આ માટેબર કજામે ઉપરથી આપણે ચેતવણી લેવી જોઈએ કે દુનીઆમાં દોસ્ત કહેવાતાં ધનિઆનો કોઈ બધાંજ એ ધલિકાબને જેબ આપનારાં હોતાં નથી. કેટલાંએક દોસ્તો વફાદાર રહેછે તેમ કેટલાંએક દગાબાજખી નીકલેછે. કેટલાંએકો સ્વાર્થ વગર ખાલેસ માહબતને લીધે, તો કેટલાંએકો ગરજ અથવા મતલબને લીધે દોસ્ત થઈ રહેછે. કેટલાંએકોની દોસ્તી દીલને તક્લીએની અને કેટલાંએકોની માત્ર હોઠ ઉપરની હોયછે. જુબાની દોસ્ત અને નાની દોસ્ત ઘણાં મળી આવેછે—પણ જાની દોસ્તો તો થોડાંજ હોયછે. જાહેરમાં દોસ્ત ગણાતાંઓમાં જ્યારે ઘણાંએક મતલબખી, ખુશામદીઆં, કપટી, અને બેવફા નીવડેછે ત્યારે કોઈ એકજ દોસ્તીનાં પવિત્ર નામને જેબ આપનારું સાબિત થાયછે. વળી કેટલાંએકોની દોસ્તીથી ગુણ અને કેટલાંએકોની દોસ્તીથી અવગુણ થાયછે. કોઈ દોસ્ત નીતિની રહે અજાવનાર તો કોઈ અનીતિનાં ક્રિયજમાં ફાવનાર હોયછે. બન્નાં

પ્રમાણિકની દોસ્તીથી રૂઢી અક્ષર થાયછે, પણ કુકર્મીની સંગતથી કડવાં ફળ મળેછે. મોટે અંશે જરથોશતની મીસાલે વફાદાર, મદદગુણી, અફસાવંત, નીતિવાન, અને ખાલેસ દીલના દોસ્તો સુઠી કહાડવા અને વેશધારી, દુર્ગુણી, મૂર્ખ, અનીતિવાન અથવા મેલાં દીલનાં માણસોની દોસ્તીથી પરહેજ રહેવું.

અરે અને નેક દોસ્ત પોતાના દોસ્તને દલગીરીથી, દુશ્મનની ધોસ્તીથી, અને સંકોટથી છોડવવાની કોશિશ કરેછે. નેક દોસ્ત સગાંવાહલાંની ગરજ સારેછે. જેથી તેજ અરે “ભાઈબંધ” એટલે ભાઈ જેવા સંબંધથી જોડાયેલો કેહવાય. સ્નેહ શબ્દનો અર્થ જેમ દોસ્તી તેમજ ચાંટી રહેવાનો ગુણુખી થાયછે. નેક દોસ્ત સાથે સ્નેહ રાખીને ચાંટી રહેવાથી તેના જેવાં નેક થવાની અક્ષર મેલવવાનો ફાયદો મળેછે. નેક દોસ્ત નેક સલાહ આપેછે, નેક રાહ ચલાવેછે, અને નેકનામી હાસેલ કરાવેછે. તે પોતાના દોસ્તનાં સુખમાં તેમજ તેનાં દુઃખમાંની ભાગ લીએછે. તે સુખનોજ સાથી રહીને દુઃખને દહાડે છોડી જતો નથી. તે તેનાં સુખે સુખી અને દુખે દુઃખી થાયછે. વફાદાર દોસ્તની મદદ દુશ્મનની સામણે એક મજબુત કીલ્લા કરતાં વધારે પનાહ આપેછે. વફાદાર દોસ્ત દુઃખી જીવની દવા છે. જેને મદદગુણી નિઝકપટ્ટી, અને ભરેસાદાર દોસ્ત મળે તેણે પોતાને ધણું ભાગ્યવાન જાણવું.

એક જાણુની આખાદી અને ચહડતીમાં તેની સાથે દોસ્તીની ડોંગ મારે પણ તેની પરેશાની અને પડતી હાલતમાં તેથી વેગલો રહે તે જુરે દોસ્ત જાણવો. મતલબીયા, ફસાવનારા, નાદાન, પાપી રસ્તે ચલે જનારા, બદીના ગારમાં

ઉતારનારા, જુઠા, ખુશામદીઆ, અને ઢાંગી દોસ્તોને ખુરા દોસ્તો બાણુવા. તેવાઓના સંબંધથી માટે કે વેહલે સંતાપ, નુકસાન, બેહારમતી, નામોસી અને એવાંજ ખીજાં માકાં ફલ મલેછે. બદ દોસ્ત ઝેરી સાંપ કરતાં બેહતર નથી. બદ દોસ્તથી તન, મન, ધન, અને આત્માની ખરાબી સિવાય ખીજું કંઈ થતું નથી. માટે તેવાંઓની દોસ્તી નહીં થાય તેની ખુબ ચોકસી રાખવી. ઘડીબર આપણને દોસ્ત નહીં હશે તો ચાલશે, પણ જો કોઈ નાકામકની દોસ્તી કરીથી તો તેથી અંતે દુઃખજ મજવાનું. સાચો દોસ્ત આપણી ખામી આપણથી છુપાવશે નહીં પણ તેથી આપણને વાકેફ કરશે અને તાંગી વખતે મદદ કરવાને ખુશીથી તથા આર થશે. એથી ઉલટું જુઠા દોસ્ત જ્યાં સુધી ગરજ હશે ત્યાં સુધી ખુશામદ કરશે પણ ગરજ સરી અથવા આપણી ઉપર કંઈ આવી પડ્યું એટલે જલદીથી વેગલો થશે.

નેક દોસ્તોને લીધે ઉત્તમ ફાયદા મેલવવાના, તથા બદ દોસ્તોને લીધે દુનીઆથી પાપમાલ થવાના, સેંહકડો દાખલા તવારીખોમાં, વાર્તાઓમાં અને આલમનાં લોકોમાં જોવામાં આવેછે. ફરેદુન કાવેઆહંગર જેવા દેશહિતકારી નેક મરદની દોસ્તી પકડવાથી ધરિાનનું તખ્તોતાજ પામ્યો અને કોબાદ મઝદક જેવા અનીતિવાન ડગારાની સંગતથી તેજ તખ્તોતાજ ખોઈ બેઠો. નાશીરવાને ખુઝરચે મેહર વગેરે દાનાવોની દોસ્તીથી પાદશાહી સજાવવામાં એટલીબધી મદદ મેલવી કે અદલ ધનસાફમાં તેનું નામ અમર રહ્યું. અકબરશાહ તોડરમજ, અબુલ ફઝલ, વગેરે સદગુણી અને દાનાઈ ભરેલા દોસ્તોની બહી સજાહથી પાદશાહી કરવાને લીધે નામદારી મુકી ગયો. પણ અફરાસીઆબ કસરેવજ જેવા જુઠા અને લડાવી મારનારાની સંગત રાખવાથી પાકળત શીઆવક્તને

જખેહ કરાવીને હમેશગી લ્યાન્ત પામ્યો. જેમ દોલતમંદ
અને ખાનદાનીઓ તેમજ ગરીબ અને સાધારણ આદમીઓ
નેકની દોસ્તીથી સુખી થવાના અને બદની દોસ્તીથી ખતા
ખાવાના સેંહકડો દાખલા તમારી આસપાસ અવલોકન
કરશે તો મળી આવશે.

બ એ તો .

બલો દોસ્ત જગમાં અમૂલ્ય રતન—

સદા રાખ સંઘરી કરી બાહુ જતન.

બુરો દોસ્ત ખોટા રૂપેયા સમાન—

કસી જો કે ઠરશેજ ત્રાંબુ નિહાન.

સવાલો—નેક દોસ્ત અને બદ દોસ્ત વિષેનાં અવસ્તા-
નાં વાક્યો અર્થ સહિત કહો. તેઓની સચજણ આપો. એ
ઊપરથી આપણે શું નીતિસાર લેવો ? નેક દોસ્તનાં લક્ષણો
કહો. બદ દોસ્તનાં લક્ષણો કહો. નેક દોસ્ત તથા બદ
દોસ્તના તવારીખી દાખલા આપો. એ વિષેની કવિતા
સચજણ સાથે કહો.

પાઠ પં મેં.

દોરતીની મુશ્કેલ ફરજો.

•နည်းအားဖြင့် •အရသာ •အရသာ •.....

[illegible]

၁။ နေပြည်တော်
 ၂။ နေပြည်တော်
 ၃။ နေပြည်တော်
 ၄။ နေပြည်တော်
 ၅။ နေပြည်တော်
 ၆။ နေပြည်တော်
 ၇။ နေပြည်တော်
 ၈။ နေပြည်တော်
 ၉။ နေပြည်တော်
 ၁၀။ နေပြည်တော်

[illegible]

⁂ ກຽດຊາຍ . ໓໒

..... यत् अस्ति दुर्मेधनां वदुतेम्
अन्तरे भाग्योद्धेभ्य ईरेय. १

અતઃ ના કયાઈ વચ્ચેદમ્નેા ધરવા દઈદીત

મધ્યયે મઝ્ઢા તવા રહેનો ૨

મા હપિત્તિપે. ૩

ਅ. ਪੰ.

“..... જે છે દોસ્તીઓમાં ઊત્તમ
(દોસ્તી) માહુતાબ અને ખુશોદ વચે.”

“દાના શક્તિવાન મઠ દારતને જે આપે તે,
તારો દીવારો મને (ગું આપ), ઓ મઠદ!...”

“દોરત આજરને અમારાં (પાણી) મા
(અપાતાં) ! ”

ઉપલું પેહલું વાક્ય અવસ્તાનું છે. તેમાં શાયરી ઢપથી ફરજ અને ચંદ્રનાં ફરવાના દેખાવનું વર્ણન કીધું છે. તેમાં એવી કવિતાઈ કલ્પના કીધી છે કે તેઓ જાણે એ એક ખીજના જાગી દોરતો છે. તેઓ કદી તદ્દન જ્યુદ્ધ પડતા નથી. પણ ચોકસ એકમરખી રીતે નિયમિતપણે એક ખીજના સંબંધમાં રહે છે. અને તેથી ગાયા તેઓ વચ્ચે મહુથી ઉત્તમ અને દાખલો લેવા જોગ દોરતો છે. હવે જોકે આ માત્ર કવિતાઈ ઢપનું ખોલવું છે તોપણ એ ઉપરથી આપણે શીખીએ છઈએ કે ખરી દોસ્તીની ફરજ એ છે કે જો તે કરવી તો કીધા પછી એવી મજબૂત રાખવી જોઈએ કે કદી છુટી પડે નહીં. ઉપલું ખાશું વાક્ય ગાથાનું છે. તેમાંના અર્થો જરથોસ્તનાં કલામો ઉપરથી અનુમાન નીકળે છે કે દોસ્તીની એક મુખ્ય ફરજ એ છે કે એક ખીજને ઘરતે વખતે મદદ અને દીકાસો આપવો. ત્રીજું વાક્ય અવસ્તાનું છે. તેમાંથી દોસ્ત આજારીની બધી જણાય છે. યજ્ઞર્થનાં આ વાક્યમાં દોસ્ત આજારને ખીજનું નીચ, બદકારની સાથે જણાવીને તેઓ નીજ મીસાલે કડુવા દીધી છે. એ વગેરે અવસ્તામાં દોસ્તીની ફરજો કેવી બુલંદ છે તેમજ કેવી મુશ્કેલ છે તેના ખીજખી કેટલાએક ધારા મળે છે.

દોસ્તીનું નાવું બાંધવાની ખાલેશ કુદરતી છે ખરી પણ કોઈ સાથે ઓલખાણ અથવા થોડા કે ઘણો વાતચીતના બહેવાર રાખવામાં દોસ્તી ધર્મ ચુકી એમ સમજવું નહીં. દોસ્તીનાં નામ સાથે ઘણા ઉમદા ખવાસો, ઉંચી નેકીઓ, અને પવિત્ર ફરજોના વિચારો જોડાયેલા છે તે અમલમાં આવે તોજ ખરી દોસ્તી કેહવાય. મોટે જે માણસની દોસ્તી કરવી હોય તેની ખાસીઆત અને ચાલચલકતથી પૂરતાં વાકેફ થવા વગર જેમ દોસ્તી કરી દેવાને ઉતાવળ કરવી નહીં તેમજ

પ્રથમ સારીપેઠે અજમાવીને જોઈ શાયે દોસ્તીના ગાંઠ બાંધીએ તેની દોસ્તી વફાદારીથી જીંદગીના છેડા લગી નિભાવવીની જોઈએ. કેટલાંએકો આજે એકની તો કાલે તેને છોડીને બીજાની દોસ્તી પકડેછે. પણ એમ પતંગીઆંની મીસાલે દોસ્તીમાં અસ્થિર રહેવામાં શોભા કે સુખ નથી. જેઓ દોસ્તીની ફરજો સમજીને બનવે તેઓનેજ તેનાં સુખો અને ફાયદા હાસલ થાયછે. જેઓ દોસ્તીની શરતો બરાબર બજાવતાં નથી તેઓએ નિશ્ચય જાણવું કે અંતે તેઓને ઘણી આપદા અને દુઃખો ખમવાં પડશે.

દોસ્તોએ પરસ્પર પ્રમાણિકપણું, બરોસો, અને પ્રીતિથી ચાલવું જોઈએ. કોઈવાર એકની કોઈ ખામી જણાય તો આદમી ખતાથી ખાતી નથી એમ વિચારીને દરજુબર કરવી જોઈએ. કોઈ કસરેવજી ફરિય દઈને દોસ્તીમાં ખસલ નાખવાનું ચોકકું ગોઠવે તો કાચા કાનથી તે એકદમ માનવું નહીં જોઈએ પણ સંભાળ અને ચોકસીથી જે ખરું હોય તે શોધી કહાડવું જોઈએ. દરએક આદમીને પોતાનું સ્વતંત્ર મત બાંધવાનો અને જાહેર કરવાનો હક છે. તેથી જો એક દોસ્ત આપણાં મતથી જુદો પડે તો તેથી આપણે મતમાં એવો શક નહીં લાવવો કે મારો દોસ્ત મારીથી દીલ જીતું રાખેછે. ખરો દોસ્ત પોતાનું મત ખુલ્લું જણાવેછે પણ કપટી મિત્ર ખુશામદ કરેછે અને ખરી પણ આણુગમતી વાત બોલતો નથી એમ સમજીને તેજ અપખથી તેને વધારે ચલાવો જોઈએ. દોસ્તનું ધરબાર, ખાયડી છોકરાં, અને આખર પોતાનાંજ સમજીને તેઓનું હિત કરતાં રહેવું જોઈએ. દલગીરી, ખીમારી, આસમાની કે સુલતાની આફતો, ધંધા રાજગારમાં નુકસાન, તંગી અને મુશ્કેલી, વગેરે પ્રસંગોપર દોસ્તે દોસ્તની આગળ રહીને બધી તરેહની મદદ કરવી જોઈએ.

દોસ્તીની ફરજો ફેટકી બધી મુશ્કેલ બલકે જનકેશાનીની હદ લગીની છે તે વિષે એક કવિ ચુલાપર ઉઠતાં દુધનો ઉભરે તથા તેમાં પાણી રેડવાથી તેનું શમી જવું જોઈને કહવાના કરેછે કે “પ્રથમ દુધ અને પાણી વચ્ચે ગોયા દોસ્તી બંધાઈ. તેથી દુધે પોતાના સઘળા ગુણો પાણીને આપીને તેનેથી દુધ બનાવી પોતાની સાથે જોડી દીધું. યાને દોસ્તીનું નાતું બંધાતાં દોસ્તે પોતાનું સઘળું દોસ્તને આપી દેવામાં હાથ બેંચ્યો નહી. પછી દુધ ચુલાપર ચુકાડું. તેને ગોયા તાપ આવેલી જોઈને તેનાં દુઃખે દુઃખી થયલું તેનું સાથી પાણી ગોયા પોતાનો ભાગ આપવા સારું આતશમાં હોમાડું. યાને દોસ્તે દોસ્તને દુઃખી જોવાથી પોતાની હદઆતીનો અંત આણ્યો. પછી દુધે પોતાના મિત્રની ગોયા આખેરી આવેલી જોઈ તેથી તેજ આતશમાં પડી બહી મરવા જવા સારું તે ઉભાવા બાધું. યાને દોસ્તે દોસ્તપર જીવ આપવાની તહઆગી કીધી. એ વખતે પકાવનારે દુધમાં ઉપરથી ઠંડું પાણી રેડવું અને દુધનો ઉભરે બેસી ગયો. ગોયા તેનો દોસ્ત પાછો આવીને મળ્યો તેથી તે દુધ જાણે કે શાંત થયું. એ ઉપરથી કવિ કહેછે કે ભલાંઓની મિત્રાઈ એવી યાને એક પીજાંને મોટે જીવ આપવા તહઆર થવાની હોયછે.” આ માત્ર એક કવિતાઈ ખ્યાલની દૃષ્ટાંતિક વાર્તા છે. દુધ અને પાણી કાંઈ સમજતાં નથી અને દુધમાં ઉભરે આવેછે તથા તેપર પાણી રેડવાથી તે શમી જાયછે તેનું કારણ તો જ્યુદુજ છે. તોપણ આ સુંદર ખ્યાલથી કવિએ જે નીતિ દોસ્તીની ફરજ વિષે શીખવીછે તે બેશક દરએક જાણે યાદ રાખવા જોગ છે.

(૨૧)

બચ્ચે ત.

દોસ્તી નામે રહે, આવે ન કામ—
દોસ્તીનું નામ તેને છે હરામ.

સવાલો—દોસ્તીની શરજો વિષે ગાથાના તથા અવસ્તા-
ના કલામો અર્થ સહિત કહો. તેઓની સમજણ આપો.
અરી દોસ્તી શાને કહેવાય ? દોસ્તી કેમ કરવી ? ક્યાં સુધી
રાખવી ? જોયો દોસ્તીની શરતો બરાબર બજાવે તેઓને તથા
નહી બજાવે તેઓને શું થાયછે ? દોસ્તોએ કેવી રીતે વર્તવું
જોઈએ ? દોસ્તી વિષે એક કવિએ આપેલું દુષ્કાવ્ય નાણીનું
દર્શાવે કહો. તે સમજાવો. દોસ્તી વિષેની બચ્ચેત બોલો.

પાઠ ૬ ઠો.

અરી મિત્રાઈનો ભોગ.

દો હરા.

“જાંડનના કિલ્લા વિષે—હતો એક વનરાજ,
બંધ કાગિલો પાંજરે—લોક પ્રદર્શન કાજ.
એક સમયે ત્યાં જાઈ ચઢ્યો—નિર્દય માણસ એક,
અહ્ય શરિરનું કુતરું—નાખ્યું તેમાં છેક.
થરથર કાંપે બાપડું—ખીકતણે નહી પાર,
ઉભું જાણે માંગતું—‘દયા કરી ઉગાર.’
પ્રાઈપણે વનરાજ ત્યાં—જાંબાવી કર આપ,
આન ધરીને નિરખ્યો—જયમ બચ્ચાં ને બાપ.
જાણે વચન અભય દિધું—માયો નહી તે આન—
શકતે પાલવું અશકતને—એજ શકતનું માન.
ભોજન આવે સિંહનું—તેમાંથી દે ભાગ,
માથે રાખે મિત્ર સમ—વાધ્યો દિન દિન રાગ.

ક્ષત્રાઈષ્ યૂજ્ઞન્ કરપનો કાવયસ્વા,
અકાઈષ્ ઔયમ્બોથનાઈષ્ અહૂમ્ મેરેંગેઈધાઈ મધીમ્,
યેંગ્ ખે ઉર્વા ખમ્બેચા અમ્બોદત્ દમ્બેના. ૧

અર્થ .

“બલતવારીથી ખોટી હુજત કીધીછે સાંભ-
લતા-બેહરા અને દખતા-આંધલાઓએ

ખરાબ કામોથી ઇનસાની હુયાતી ખરાબ કરવાને,
જેઓપર પોતાનાજ આત્માએ અને પોતાનીજ
કરદારે કેહેર કીધોછે.”

જે વખતે પેગમ્બર સાહેબ અશો જરથોસ્તે ઇરાનમાં
મઝદયસ્ની દીન ફાલેશ કીધી તે વખતે આગલા તરીકાઓપર
આલનારાંઓના ધર્મચુર્રઓ તે સાહેબની સાથે ઘણીએક તક-
રારો કરતા હતા. પેગમ્બર જરથોસ્ત જે જે દલીલો રજૂ
કરતા હતા તેથી તેઓની જોડે ખાતરી થતી હતી તોપણ તેઓ
પોતાની ખોટી હુજતને વલગી રેહતા હતા. તે ધર્મચુર્રઓમાં
“કવિ” અને “કરપન” એવાં નામોથી ઓળખાતા બે
કીસમના શખ્સોની હતા. જ્યારે સૂર્ય લોકોની ખાતરી
થઈ કે તે “કવિઓ” અને “કરપનો” જાણી જોઈને
માત્ર ખોટી હુજત કરેછે ત્યારે તેઓએ તેઓને ધિક્કારથી
ઢોડીને જરથોસ્તી દીન કબૂલ કીધી. પાછલા જમાનામાં
“કવિ” નું અપભ્રંશ “કીક” તથા “કરપન” નું “કરક”
કરી થયું હતું અને જરથોસ્તી લોકોમાં ખરી વાતની ખાતરી
થવા છતાં ખોટી હુજતથી તેને નહી માનવું એ ધિક્કાર
અંકે ગુનાહ બરેહું ગણાવું આવવાને લીધે જે માણસ

જાણી જોઈને ખોટી હુજત કરે તેને “કીક” અથવા “કરક” નું હીણું નામ અપાવું હતું અને અલંકારિક ભાષામાં “કીક” ને છતી આંખે આંધણું અને “કરક” ને છતે કાને બેહરું કરી સમજાવવામાં આવતું હતું. એવી ખોટી હુજતનો ધિક્કાર આજેની જરથોસ્તીઓ હર વખતે કુસ્તી બાંધતાં “કીકાંત ઉ કરકાંત” બોલેછે તેમાં જાણી જોઈને ખોટી હુજત કરનારાંઓને માટે જાહેર કરેછે.

જાણી જોઈને ખોટી હુજત કરવામાં યુનાહ અને નામાસી છે. માટે, છોકરાંઓ ! તમે કદીની જાણી જોઈને ખોટી હુજત કરશો મા. જો તેમ કરશો તો મથાલે ટાંકેલા અશ્વ જરથોસ્તના કલામો મુજબ તમારી આ તથા આવતી જીંદગી ખરાબ થશે અને કાંઈજ નહીં તો જેમ ઉપજા રજા-મોમાં કહ્યું છે તેમ ખુદ તમારું અંતઃકરણ તમને ડંખીને મૂળ કીધા વગર રહેશે નહીં. ફેટલાંએક છોકરાંઓ ધણાં જીદી અને ખોટી હુજત કરનારાં હોયછે. તેઓએ બચપણથી જ ખરાબ ટેવ છોડી દેવી જોઈએ, નહીં તો તેઓને મોટપણમાં ઘણું નુકસાન થશે. જે વાત આપણે ખાતરીથી જાણતાં હોઈએ કે ખરી છે તે વિષે આપણા વિચારને વજગી રહેવામાં કાંઈ ખોટું નથી. પણ જે વિષે આપણી ખાતરી થાય કે આપણું મત ખોટું છે તો પછી તેને ખરું કરવા સાર ખોટી હુજત અને હક નહીં પકડતાં એકદમ તેને છોડી દેવું. એમ કરવામાંજ ડહાપણ, કાયદો, અને આયર છે.

જાણી જોઈને હકીકાઈથી ખોટી હુજત કરવી જરથોસ્તી દીનના એક ખીજા કાનુન પ્રમાણેની યુનાહનું કામ કરેછે. અને તે આ પ્રમાણે છે. જરથોસ્તી દીન ફરમાવેછે કે જીદું બોલવું એ ભારી યુનાહ છે. હવે જે બાબત આપણે જાણીએ

કે જાડી છે તોપણ તેને બોહોથ કરીને ખરી તરીકે જણાવવાની તજવીજ કરીએ તો તે જાણી જોઇને જુદું બોલવું છે અને તેથી કરીને તે ભારી યુનાહ છે. એ ઉપરથી શીખવું જોઇએ કે જો કોઈ બાબતમાં આપણી ખાતરી થાય કે આપણી ભુલ છે તો તુરત આપણે તે કમૂલ કરવી અને જાડી હુજત કરવી નહીં.

જાડી હુજતથી માણસોને ઘણા ગેરફાયદા થાય છે. જેમકે ઘણાએક કીમતી વખત કોકટ જાય છે. જો કોઈ જાણી જોઇને જાડી હુજત કરે છે તો ખીજાંએ તેને જીદી અને મમતી સમજીને તેને વિષે હલકું મત પાંચે છે, અને તેની સાથે વધારે વાત કરવાનું માંડી વાલે છે. તેથી તેને ખીજાંએની સાથે વાતચીત અથવા તકરાર કરવાથી જે જ્ઞાનના અથવા ખીજા તરેહનો લાભ મળી શકે તે મળતો નથી. કેટલાંએક લોકો જાડી હુજત ધરીને લાંબા વખત લગી મરકાર દરખારમાં કજીઆ લઈ છે. તેમાં તેઓને ઘણી જેહમત ખેંચવી પડે છે અને પુષ્કલ નાણાંની ખરાબી થાય છે. કેટલીએક બાઇએ જાડી હુજતથી કુટુંબ કખીલામાં અથવા પારપડોસમાં કજીઆ ટંટા કરે છે. તેમાંથી કસો ફાયદો નહીં મળતાં અંતે પસ્તાવા અને દુઃખ સિવાય ખીજાં કાંઈ હાસેજ થતું નથી. માણસો જો જાડી હુજત ચાલુ રાખવાનું છોડી દીએ તો તેથી તેઓના કેટલા બધા કીમતી વખત, મેહનત અને પૈસાનો બચાવ થાય !

“ એક જાણુ જીવાનીથી તે જુઠાપા લગી જાડી હુજતે મરકારમાં કજીઆ લડીને ખુઆર અને કરજદાર થયો હતો. એક દહાડે તેના વાડા ઉપર તેના પડોશીએ પોતાનું ઘર બાંધતાં દીવાલમાં એક ખારી મુકવા માંડી. પેલો જુઠો તેની સામણે ફરીઆદી માંડવાને તૈયાર થયો. તેનું બલું ધજનારા

ખીજ પડોશીઓએ તેને સ્મભજ્યો કે ખોટી હુજતે વુને પાયમાલીમાં ઉતાર્યોછે, માટે હવે વધારે કજીઆ લડવાનું છોડી દે. પણ તે જુઠાએ હુજત છોડી નહી. તે બોલ્યો કે હું સોગંદ લઈને કહું છું કે મારા હરીફને કદીખી પોતાની ખારીમાંથી મારા વાડામાં નજર કરવા દઈશ નહી. પછી તેણે ફરીઆદી માંડી; પણ કજીઓ હારી ગયો અને બધા ખરચ તેને માથે પડ્યો. પછી માથાંલગી આગળાં કરજમાં ડુખેલો તો હતોજ, તેમાં વળી આ કજીઆના ખરચે તે હુજતી જુઠાને વધારે દુખાડ્યો. અંતે તેનું ઘર, વાડા અને સર સામાન સઘણું વેચાઈ ગયું. એક ગૃહસ્થે તે ઘર વાડા સહિત વેચાતું લીધું. તેણે પેલા પડોશીને ખારી મુકવા દીધી. તે પછીથી વારંવાર પેલા હુજતીને શીખામણ દેનારા પડોશીઓ તેની પુઠે હસીને બોલતા કે ‘જુઠાજીએ પોતાના સોગંદ પાલ્યા ખરા; કેમકે પડોશીની નજર તેની ખારીમાંથી પોતાનાં ઘરના વાડાપર પડવા અગાઉ તે ઘર અને વાડા પોતેજ ખાહી ખેડો.’ ”

દોહરો.

ખોટી હુજત જે કરે, અંતે દુખીઉં થાય—
તન મન ધન હાનિ ખમે, પાપી થઈ પસ્તાય.

સવાલો.—ખોટી હુજત નહી કરવાના અવસ્તા અર્થ સહીત કહો. તેની સચજણ આપો. ખોટી હુજત કરનારાં-ઓને આગલા જરથોસ્તીઓ કયે નામે ઓલખતા હતા ? તેઓની તરફ કયો ધિક્કાર હતા ? “કીકાન ઊ કરશાન” ની સચજણ આપો. તે ઊપરથી છોકરાંઓએ શું ધડો લેવા જોઈએ ? ખોટી હુજત કરવી એ એક ગુનાહ કેમ કરેછે ? ખોટી હુજતના કેટલાએક ગેરશાયદા કહો. એ વિષેના એક દાખલો આપો. આ પાઠના નીતિસારનો દોહરો કહો.

પાઠ ૮. મો.

સૂધાપત્નિ અને દગાબાજી.

-દ્વયમી ૧૦ . ૬૮૫૫૫૫૫૫ ૬૯૫૫૫૫૫૫૫
-૨૧૫૫૫ . ૬૯૫૫૫૫૫૫-૬૫૫૫૫૫૫ . ૬૯૫૫૫૫૫૫
કિ ૬૯૫૫૫૫૫૫૫૫ . ૬૯૫૫૫૫૫ . ૬૯૫૫૫ . ૬૯૫૫૫૫૫૫
કિ - ૭૧૫૫૫૫૫૫૫૫૫૫ ૫૫ ૧૧૫૫ ૧૧૫૫૫૫
- ૬૫૫૫૫ . ૬૫૫૫૫૫૫૫૫૫ . ૫૫૫૫૫૫૫૫૫૫ . ૫૫૫૫
- ૬૫૫૫૫ . ૬૯૫૫૫૫૫૫૫૫૫ ૬૯૫૫૫૫૫ . ૬૫૫૫૫
- ૫૫૫૫૫૫ . ૬૯૫૫ . ૬૫૫૫ ૭૧૫૫૫૫૫૫૫૫૫
કિ ૬૯૫૫૫૫૫૫૫૫ . ૭૧૫૫૫૫૫૫૫૫ . ૬૯૫૫૫૫૫૫૫
અર્થાત્તેમ વડુહીમ્ ક્રાદત્-ગચ્છેથામ્
વરેદત્-ગચ્છેથામ્ સવો-ગચ્છેથામ્ યામ્ દચ્છેનામ્ માઝ-
દયસ્તીમ્. ૧

રાસ્ત્ બાધ્ કે ચોસ્તવાર્ બાધી. ૨

ઇથ મઇન્યેતે દુષ્પરેનાચ્છોઃ નોઇત્ ઇમત્ વીરપેમ્
. અઇવિદુષ્પતેમ્ મિત્તો વચ્છેનઇતિ. ;
આચ્છત્ અઝે મ્ મન્ય. . . વીરપેમ્ વચ્છેનઇતિ દુહંતેમ્. ૩

૧ વીરપરદ કરદો ૭ ૬૦ ૨.

૨ આદરબાદનું પંદનામું ૬૦ ૭૫.

૩ મેહર યશત ૬૦ ૧૦૫—૧૦૭.

અર્થ.

“સૂધાપણું..... લણું, જહાંનને આપાદી,
વૃદ્ધિ, અને ફાયદો કરનાર, જે મજદયસ્તી દીનજ (છે).”

“સૂધો થજે, તો તું ઉસ્તવાર થશે.”

“એમ ધારેછે નૂર વિનાનું (માણસ) કે આ દરેક
દગાખાણ મેહર (દાવર) જોતો નથી; પણ હું માનું છું
કે દરેક દગાખાજને તે જુએછે.”

ઉપલા અવસ્તાના પેહલા ફકરામાં સૂધાપણુંથી દુનીઆને
આપાદી, વૃદ્ધિ, અને ફાયદો થતો જણાવ્યોછે અને તેને
તથા મજદયસ્તી દીનને એકજ ફરી ગણેઆંછે. છેલામાં
કહયુંછે કે જો કોઈ એમ સમજે કે મારો દગો ખુદાની નજરે
પડશે નહીં તો તેમાં તે પોતે પોતાને ઠગેછે. વળી અશો
જરથોસ્તે પોતાના ગાથામાં શીખવ્યુંછે કે જે માણસ દગો
રાખે તેની એઆદત રદ જાયછે.^૧ એ વગેરે અવસ્તામાં
અને જરથોસ્તી દીનને લગતી ખીજ કેતાબોમાં એવી મતજ-
બનાં કેટલાંએક લખાણો મળેછે કે ખુદાઈ ફાયદો શું જાહેર
કે શું ખાતેનને એકસરખી રીતે પોતાની ચુંગાલમાં રાખેછે,
તેથી જે માણસ સૂધાપણું છોડે તેને તેની સજ્જ કોઈખી
વખતે થયા વગર રહેશે નહીં. દગાખાજે યાદ રાખવું કે તે
જે દગો રમેછે તેમાં તે આદમી સાથેજ માત્ર નહીં પણ ખુદા
સાથેખી ઠગાઈ રમવા માંગેછે. પણ શું ખુદા ઠગાશે ?
અશો જરથોસ્ત કહેછે કે ખુદા કોઈથી ઠગાતો નથી.^૨ એજ
પ્રમાણે આખી દુનીઆખી કહેછે. જો સૂધાપણું જરથોસ્તી
દીન સાથે અતજગતો સંબંધ રાખેછે તો જે પોતાને જર-

થોશ્તી કહે તેણે પ્રમાણિક થવું જ જોઈએ—જે અપ્રમાણિક તે જરથોશ્તી કેહવાય નહીં.

સંધાપણાંથી અંતે સુખ મળેછે અને દગાથી અંતે દુઃખજ થાયછે. પ્રમાણિકને કોઈની કામમાં કૃતેહ મલેછે તોની અને નિષ્ફલતા મલેછે તોની, સુખજ થાયછે. જો કૃતેહ મલેછે તો તેથી ઉપજતાં સુખ ઉપરાંત તે મેલવવા જો તેણે અપ્રમાણિક રસ્તો પકડયો હતે અને તેથી જે ઘણી આનુરતા અને શીકર રાખવી પડતે તેથી મોકલું રેહવાનો ફાયદો મલેછે. જો નિષ્ફલતા મલેછે તો તેને કાંઈ નહીં તો આટલો દિવાસો ખચીત રહેછે કે તે નિષ્ફલતા તેની ખોટી ચાલને લીધે નહીં મળી હતી; અને જો તેણે અપ્રમાણિકપણું વાપડ્યું હતે તો નિષ્ફલતાનાં દુઃખ ઉપરાંત પસ્તાવાનું દુઃખ ખમવું પડતે, જેમાંથી તે મોકલું રહ્યુંછે. ખીજા હાથ ઉપર દગો રાખનારની હાલત કેવી છે તે જુઓ. તેને કૃતેહ મલેછે તોની અને નિષ્ફલતા મલેછે તોની અંતે દુઃખજ થાયછે. જો કૃતેહ મલેછે તો તે મળવા છતાં તેનું અંતઃકરણ તેને ડંખ્યા કરેછે કે તેણે તે કૃતેહ ખરી રીતે મેલવી નહીં હતી. એટલુંજ નહીં પણ તેને ખીજો ગેરફાયદો એ થાયછે કે વારંધડીએ દગો કરવાની લાલચ થાયછે અને આગલ જતાં તે અપ્રમાણિકપણાંની લાલચમાં વધારે અને વધારે ફસવું જાયછે. પછી કોઈ વખતે તેને તેની સામગ્રી સજા ભોગવવી પડેછે. જો નિષ્ફલતા મલેછે તો તેને દીકાસાને બદલે પસ્તાવો અને શરમીંદગી હાસેલ થાયછે કે જેનું દુઃખ નિષ્ફલતાનાં દુઃખ કરતાં વધારે હોયછે.

અપ્રમાણિક માણસને કૃતેહ મેલવા છતાં તેની આંટ ઘટેછે. અને જો તેને નિષ્ફલતા મલેછે તો અનેક તરેહનાં દુઃખો ખમવાં પડેછે. પેહલું તો નિષ્ફલતાનું દુઃખ, ખીજું તો

નિષ્ફલતા પોતાની કરણીને લીધે મક્કી તેનું દુઃખ, ત્રીજું લોકોમાં તેની આંટ ગઈ અને આખરે હલકી પડી તેનું દુઃખ. એ વગેરે ખીજાં અનેક દુઃખો થાય છે. પણ સ્વધાં અને પ્રમાણિક માણસને એવાં કથાં દુઃખો થતાં નથી. તે પોતાનાં હરએક કામમાં સ્વધાપણું રાખે છે તેથી તેની સાખ દીનપર દીન સારી થતી જાય છે, ખીજાંઓના બરેસો તેની ઉપર વધે છે, અને તેને માન મળે છે. જો સ્વધાપણું લીધે તેને કાંઈ નુકસાન થાય છે તો સર્વે કોઈ તેની તરફ હમદરદી બતાવે છે અને તેને સંકટમાંથી કહાડવાને બનતી મેહનત કરે છે. થોડા વખતમાં તેની મુશ્કેલી ઠલી જાય છે અને તે પાછું સારી હાલતમાં આવે છે.

“અંતે ધર્મે જય”, “સ્વધાપણું સહુથી સરસ વ્યવહાર છે”, “રાસ્તપણું ખુદાની ખુશીના સખબ છે”, “જેવી દયાનત તેવી પરકત”, “રાસ્ત લોકો માત પછીના લીસાખમાં મુક્તિ મેલવે છે”, “દગો કોઈનો સગો નહી”, “દગાથી વફા નહી,”—એ વગેરે પ્રમાણિકપણાંની વખાણમાં અને અપ્રમાણિકપણાંના ધિક્કારમાં અનેક ફેલવતો દુનીઆનાં લોકો એ અનુભવ ઉપરથી બનાવી છે તે બોલેબોલ ખરી છે. પ્રમાણિક માણસોની કીર્તિ અમર રહી છે અને અપ્રમાણિક માણસોની આખરને સદાનો દાઢ લાગો છે. બંગાલી હીંદુ ઉમાચંદે પોતાના દેશીઓની ટાલી સાથે અપ્રમાણિક ચાલ ચલાવી તેના બદલામાં કલાઈવે જેવા પરદેશી ઇંગ્રેજને હાથે તેને સેરને માથે સવાસેરના જેવા બદલો મળ્યો. (ઈં ૨૦ ૧૭૫૭). મરાઠા રાજ્યોના પાયો નાખનાર શિવાજીએ ગમે તેવી પ્રખ્યાતિ મેલવી છે તોપણ તેને અફઝલખાનને દગાથી માર્યો. (ઈં ૨૦ ૧૬૫૯) તેથી તેની સમ્મલી કીર્તિ ઉપર એક દાઢ આજમુદી રહી ગયો છે.

હુરિગીત ઇંદ.

સૂધાપણુંથી માન પામી માનવી જગમાં રહે—
સંપત્તિ પામે, વૃદ્ધિ દેખે, લોક તેના જશ કહે.
કૂડું કપટ રાખી દિલે છલથી દગાબાજ રમે—
સન્માન કંઈ પામે નહિ, વિધવિધ વિપત્તિઓ ખમે.

સવાલ—“સૂધાપણું” અને “દગાબાજ” એ વિષેના
અવસ્તા તથા પેહલવી કલાઓ અર્થ સંક્ષિપ્ત કહેા. તેની સમજણ
આપો. સૂધાપણુંથી કેવા પ્રાયદા થાયછે અને દગાબાજથી કેવા
ગેરપ્રાયદા થાયછે ? દગો રાખનારને કેવાં દુઃખો ખચવાં પડેછે ?
સૂધાપણું અને દગા વિષેની કહેવતો બોલો. તે વિષેના થોડા-
એક દાખલા આપો. આ પાઠના નીતિસારની કવિતા બોલો.

પાઠ ૯ મો.

સંતોષ કેમ અને ક્યારે રાખવો ?

૧. સંતોષ કેમ અને ક્યારે રાખવો ?

૨. સંતોષ કેમ અને ક્યારે રાખવો ?

૩. સંતોષ કેમ અને ક્યારે રાખવો ?

દ્રિઘઓષ્ હવત્-મસો મનો

યથ રએવસ્તેમહેમિત. ૧

હુદનઓમો યથ આમ્રવ. ૨

અર્થ .

“ (હિમ સેવતા) ગરીબનું મન (પોતાને મલેલી તનદસ્તીના સંતોષથી) એટલું મોટું (સુખી)

કે જાણે કોઈ અતિશય દોલતવાલાનું (મન સુખી હોય તેવું). ”

“ ઘણા સંતોષી અથોરનાન જોવો. ”

મથાળે ટકિલા અવસ્થાનાં પેહલાં વાક્યની મતજામ આપણામાં આજતી “ સંતોષ સમાન દોલત નથી ”, “ એક તનદસ્તી હજાર ન્યામત ” વગેરે કેહવતોને મનતી છે. પીળું વાક્ય વંદીદાદમાંનું છે જેમાં સંતોષને દાનાવ અને અશોધર્મગુરૂની એક અસંત તરીકે જણાવેલો છે.

એજ પ્રમાણે સઘજા ધર્મોમાં અને સઘજી પ્રજાઓનાં નીતિશાસ્ત્રોમાં સંતોષને સદ્યુણોમાંના એક ગણેલો છે અને ઘણી ખરી ભાષાઓમાં તેની વખાણની કેહવતો બનેલી છે. સંતોષથી અનેક ફાયદા અને અસંતોષથી ઘણા ગેરફાયદા થાય છે. અસંતોષી કદી પોતાને સુખી સમજતું નથી પણ સંતોષીને કદીખી ખ્યાલી દુઃખો થતાં નથી એટલુંજ નહી પણ તે કદી બલાપો કરતું નથી. સંતોષીનાં સુખનાં સાધનો જોડે થોડાં હોય તોપણ ડહાપણથી કરીને તે ઘણાં સુખવાલા પણ અસંતોષી કરતાં વધારે આનંદ ભોગવે છે.

સંતોષ એ એક સદ્યુણ છે ખરો તોપણ સંતોષી કેમ અને ક્યારે થવું તે મહુ કોઈ જાણતાં નથી. જો તેની સમજણ સ્વભાવથી મલેલી ન હોય તો શીખીને મેલવવી જોઈએ. એક માણસ ગમે એવા વૈભવો ભોગવતું હશે; તે કંઈડો માણસો ઉપર રાજ ચલાવતું હશે; તેની પાસે ખજાનાના લાખો ભંડાર ભરેલા હશે; ફરજંદ, વિદ્યા અને સહુથી

અહડતું સુખ તનદરસ્તી વટીક ધરાવતું હશે;—તોપણ જો તે સંતોષી કેમ થવું તે નહીં જાણતું હશે તો તે સુખી થઈ શકશે નહીં. તેની પાસે જે બધું હશે તે, બધકે તેથી ઓછું ખી, તેને સુખી કરવાને પુરતું છતાં, તે તેને તેવું જાણશે નહીં અને તેથી તે પોતાને સુખી સમજશે નહીં. ખીજા હાથ ઉપર સંતોષી કેમ અને ક્યારે થવું તેની સમજ ધરાવનાર માણસ તેને જે કંઈ ઘટે તેટલું મલ્લું હશે, પછી જોડે તે ખીજાંઓ કરતાં ઓછું ખી હશે, તોપણ તે ઉપર ડહાપણથી વિચાર કરીને સંતોષ રાખશે તેથી તેને પુરતું સુખ થશે. એવાં એક સમજદાર સંતોષીનું હાલું જેવું સુખી રહેશે અને તે પોતાની આસપાસ જેવું સુખ ફેલાવશે તેવું આણસમજી સંતોષીથી અથવા અસંતોષીથી બની શકશે નહીં. કેમકે સંતોષ જેમ ખરે તેમજ ઓટાખી હોયછે. સંતોષી થવાના ઓટા ખ્યાલથી ઉપાય અને કોશિશથી જે જે ખરાખીઓ અને અગવડો દૂર કરી શકાય તે વિષે કોશિશ નહીં કરવી અને તેઓને ખમ્યાં કરવાં; અથવા હલાલ ઉદ્યોગથી જે કંઈ હાસેલ કરી શકાય તે મેલવવાની મેહનત નહીં કરવી તથા આપણથી બને તેમ આપણી હાલત સુધારવાનો યત્ન નહીં કરવો, એમાં કંઈ ખરે સંતોષ નથી. ખરે સંતોષ તે છે કે જે દુઃખો આગળ આપણે નિરઉપાય હોઈએ, જે તંગીઓ અથવા મુશ્કેલીઓ નિવારવાને આપણે અશક્ત હોઈએ, તેઓ વિષે બલાપો નહીં કરવો અને ખુદાએતાલાએ જે ખીજા અગણીત અમૂલ્ય બખ્શીશો આપણી ઉપર કરીછે તેનો વિચાર કરીને તેનાં શુકરગુજાર થવું. એ પ્રમાણે જેઓ ખરી રીતે સંતોષી કેમ અને ક્યારે થવું તે જાણેછે તેઓ ખુદાનાં શુકરગુજાર અને ડહાપણવાલાં થાયછે એટલું જ નહીં પણ તેઓનો તે દાનાઈ ભરેલો સંતોષ તેઓનાં મનમાંથી બલાપાને હાંકી કહાડેછે.

“એક પરહેઠગાર પોતાને વિષે વાત કરતો હતો કે જે આખતમાં મારો આરો નહી હોય તે વિષે હું કદી દક્ષગીર નહી થતો હતો પણ તેપર સંતોષ પકડીને સંતોષ રાખતો હતો. એકવાર હું એટલોખધો ખતંગ હાજતમાં હતો કે જોડા વેચાતા લેવાની અથવા કોઈની ડેકાણેથી મેળવવાની મારી સોડે જોગવાઈ નહી હતી તેથી મને ઉઘાડે પગે ચાલવા સિવાય ખીજો આરો નહી હતો. તે વખતે હું ધનસાની-અતની નખલાઈથી મારી તે હાજત ઉપર અસંતોષી થઈને અફસોસ કરવા લાગો. તેવામાં એક જાણુ મારી નજરે પડ્યો કે જેના પગજ નહી હતા. તે ઉપરથી ચેતવણી લઈને મેં તુરત મારાં અસંતોષીપણાંનો પસતાવો કીધો અને ખુદાએ મને પગોની તો બખશિશ કીધીછે, પેલો ખીઆરો પાંગલો તો તેથીખી બેનસીય છે, એમ ડહાપણથી વિચારીને ખુદાનો શુકર કીધો અને ઉઘાડા પગ વિષેનો ગમ મનમાંથી કાઢી નાખ્યો.”^૧ આ એક ખરા સંતોષનો દાખલો છે.

સંતોષ વિષે કેહવતો છે કે “શરીરનું પોષણ આરાકથી અને આત્માનું પોષણ સંતોષથી”—“જે ઘટતું મલે તેપર સંતોષ રાખશે તો કદી એદ પામશે નહી”—વગેરે, તે આ પ્રમાણે રાખેલા ખરા સંતોષનેજ લાગુ પડતી જાણવી. એવો ખરો સંતોષ ધરાવનાર જેમાન પામેછે અને પોતાનો વકર તથા હુરમત જાળવી રાખેછે તેથી આટલો સંતોષવાલું તેમજ અસંતોષી ધનસાન બેનસીય રહેછે.

હરિગીત છંદ.

સંતોષનો સદગુણ સમજદારીથી ધારણ કર સદા—
મૂર્ખાઈથી સંતોષી થઇ ભીખારીઓ ભટકે બધા.

ગ. જ. લ. :

(મીઝાંન—મફ્તિલ્ ફાએલાત્ મફ્તિલ્ ફાએલાત્.)

એહસાન માગી પાડ વાલ, છે તું જો ધનિયાન—
સગળી વફાદારી કરે, પામે જો દુકડો નાન.

રસ્તમનું નામ કીધું શીરદુસીએ મથહુર—
શમશેર યુજ્જ તીરનું તેના કરી ખયાન.

મહમૂદ ગજનવીએ જાણી કદર નહી—
બદનામીથી રહી છે તેની ખુરી નિશાન.

કહેછે શેકસ્તે-દિલ હતો શીરદૂસી પાકળત—
ગઝનીના પાદશાહની ખેવફાઈથી હેરાન.

એક રાતે આયો આખમાં શીરદુસીના રસ્તમ—
ખાલ્સો કે “દીનદાર ન જૂલે કદી એહસાન.

પાકીજેહ તુજ કાનામેથી, યો જીવતી ખુતખુત !
રેહશે અમારી નામવરી જગમેં જાવેદાન.

ઉપકાર તારો વાલવાની છે અમારી ફર્જ—
પણ છે ન હાલ દોર અમારો કે ના જીખાન.

છુપ્યો છે ફજાની જગે જરનો ખજનો એક—
કોશિશથી મેલવેલો અમે ખરચી તન 'મે જાન.

ખખશું છું તને, રાખ અમ તરફથી તે કખૂલ—
ખુશનૂદ અમારાં થશે તેથી બધાં રવાન.”

ક્યાની ધરિનીઓની હકશનાસીને શાખાશ !
જીવતાંજ નહી પણ ન જૂલે મૂએખી એહસાન !

અશરાફ તોખમ વાલે નેકીનો બદલો નેક—
એહસાન જીવું વિસરી રજાંજાંની છે નિશાન.

પાઠ ૧૧ મો.

અવસ્તામાંના ચાર ઈજ્જતદાર પેશા.

—મહામ) . મહામ)હામ ૦ મહામ)હામહામ . મહામહા
હામહામહામ . મહામહામહામ . મહામહામહામ . મહામહામહામ

કાઠપ્ પિષ્ત્રાઠપ્? આશ્રવ રથએતાઓ વારુઓ
કુપ્યાંસ્ હૂધતિપ્.?

અર્થ .

“કીયા પેશા (વાલા)? અથોરનાન, રથેશ્તાર,
વાસ્તરીયોશ, (અને) હુતોક્ષ.”

માણસે યુજ્જરાન, સુખ, અને આપણ મેજવવા શરૂ
કોઈની ભણે પેશા કરવાની જરથોસ્તી દીનમાં ફરજ જણા-
વીછે. પેશા ઘણી જાતના હોયછે. જે જે ધંધા નીતિ-
શાસ્ત્ર બહાલ રાખે અને જે જે ધંધા અર્થશાસ્ત્ર ચીજોની
ઉત્પત્તિ, વ્યાપાર વનજ, વગેરે માટે જરૂરના ગણે—ખીજ
બોલોમાં નેકી, વરધી, અને આબાદીને લગતા હોય—તે તે
ધંધા જરથોસ્તી દીનની રૂએ “અશોધ” ને લગતા અને
માનવંત ગણાયછે. જે કોઈ હજાલ રીતે પેશા કરે તે
જરથોસ્તી દીનમાં “અશો” અને ઈજ્જતદાર ગણાય.

અવસ્તામાંથી જણાયછે કે પુરાતન જરથોસ્તીઓમાં ત્રણ
પેશા મહડતા, અને બાકી ખીજ ઉતરતા ગણાતા હતા.
પેહલો “અથોરનાની” એટલે ખરા ધર્મચુકનો ધંધો,
ખીજો “રથેશ્તારી” એટલે દાદગર પાદશાહ પેહલવાનનો

ધંધા, અને ત્રીજો “વાસ્તરીયોશી”. એટલે ઉદ્યોગી એકત
અને બાગબાનનો તથા ભરવાડનો ધંધા. એ ત્રણ સીવાયનો
તે જમાનાનો હરએક મારો ધંધા “હૂતોક્ષી” એટલે આધારણ
ભલો ઉદ્યમ કરી કહેવાતો હતો. વખત જતાં નવા નવા ધંધા
બીડવાઈ અને બીડલતા જાય છે. તેઓ ઉપજા ચારમાંના જેને
લગતા અથવા મલતા હોય તેના કોઈપણ એક વર્ગના ગણાય.
વળી પુરાતન જરથોસ્તીઓમાં જેઓ એ ચાર કીસમતા પેશા
હજાજ રીતે નહીં કરે અથવા એ પેશાઓની વીરૂધ્ધતાં કામો કરે
તેઓ પર ધિક્કાર અને લ્યાનત નાખાઈને તેઓને ત્રીસજાં હીન-
પસ્તી ભરેલાં નામો લાગતાં હતાં. આઠા ધર્મગુરને “આશ-
માગ”, જીલમી હક્કમત કરનારને “સાસ્તાર”, ચાર, લુટારા,
વગરે બુદ્ધાશને “ગધ”, અને કોઈપણ ભલો ઉદ્યમ નહીં
કરનારને “દુષ્ટોક્ષી” નું બદ નામ અપાતું હતું.

હજાજ પેશાઓમાંથી જેઓમાં મગજનું કામ વધારે હોય
તેઓ આજે ચહડતા પેશા ગણાય છે—જેવા કે ધર્મગુરનો,
તખ્તખનો, ધારા શાસ્ત્રીનો, શાયરનો, ઉસ્તાદનો, શ્રંથકારનો,
વગરે; અને જેઓમાં તનનું કામ વધારે હોય તેઓ આજે
ઉતરેલી પેશા ગણાય છે—જેવા કે એકતનો, સુધારનો, લુહાર-
નો, દરજનો, મોચીનો, બાવરચીનો, વગરે. પણ યાદ રાખવું
કે બધા પેશા એક વગર ખીજીને ઘણી અગવડ પડે તેથી
એક વગર ખીજીને નહીં ચાલે એવા છે. માટે તેઓ બધા
સામગ્રી રીતે થોડી કે ઘણી અગત્યના તો છે.

પેશાઓની ચહડ ઉતર પદવીઓ અને અગત્યતા જર-
થોસ્તી દીનને લગતી કેતાબોમાં એક તમસીજથી સમજાવી છે.
તે એ છે કે હજાજ પેશાઓની આખા સમુદાયને શરીરના
અવયવોના આખા સમુદાયની સાથે સંબંધીય છે. એવું
જેમ દરેક અવયવ આખા શરીરને માટે જરૂરનો છે તેમ

દરેક હજાલ પેશો માણસ મંડળને માટે જરૂરનો ગણાયે. તોપણ જેમ એક અવયવ કરતાં ખીજો અવયવ અહડતું અથવા ઉતરતું કામ કરેછે અને તે પ્રમાણે વધતી અથવા ઓછી અગત્યવાળો ગણાયછે તેમ હજાલ પેશાઓના વર્ગોનાં માનનીયી નીચે પ્રમાણે અહડ ઉતર પડવીઓ ઠરાવેલી છે.

અયોરનાની પેશાનું કામ ઘણુંકરીને મગજ સાથે તાલુકો રાખેછે તેથી તેને માથાં સાથે સરખાવ્યોછે. અને તે ઉપરથી પેહલી પદવી મગજને લગતા ધંધાઓના વર્ગને આપીછે. જેમ શરીરના બધા અવયવોમાં પેહલી પદવી મગજની છે તેમ હજાલ પેશાઓમાં પેહલી પદવી અયોરનાન વર્ગની ઠરાવીછે. જેમાં ધર્મનીતિ તથા એકમ શીખવનારા, ભદિત કરાવનારા, દેશે દેશ ફરીને લોકોમાં અશોષ, ચાખ્ખાષ, તન-દરસ્તી, સુખશાંતિ વગેરે ફેલાવનારા, અને એજ જાતના ખીજા ધંધા કરનારા સમાય. તેઓ ઉદ્યોગી મંડળનાં માથાં તરીકે ગણાય.

રથેશતારી પેશાનું કામ ઘણુંકરીને આજીવન સાથે તાલુકો રાખેછે તેથી તેને આજીવો સાથે સરખાવ્યોછે. અને તે ઉપરથી ખીજી પદવી આજીવનના ભજા ઉપયોગને લગતા યાને ભજી હકુમતને લગતા પેશાઓના વર્ગની ઠરાવીછે. એ વર્ગમાં ભજા પાદશાહો, હાકેમો, સીપાહો, વગેરે રાજપાટ, મુલકી તથા લશકરી પેશા કરનારાઓ સમાયછે. તેઓનું કામ આજીવનું બળથી માણસ જાતનો ચોર, લુટારા, ફાડી ખાનારાં જાતવરો, વગેરેથી બચાવ અને પાસખાની કરવાનું છે. જેમ હાથ અને આંગણાં બદનપરથી જે જે કાંઈ નુકસાનકારક હોયછે તે દૂર કરેછે તથા તેની ઉપર બહિરથી આવી પડતા આસેબથી તેનો બચાવ કરેછે તેમ રથેશતારી માણસ મંડળમાંથી નુકસાનકારક આદમીઓ, જાતવરો, વગે-

રેને દૂર કરેછે તથા તેઓપર આવી પડતાં દુઃખોથી તેઓની પાસખાની કરેછે. એથી તેઓ ઉદ્યોગી મંડળની ખાજી તથા હાથ તરીકે છે.

વાસ્તવશી પેશાનું કામ ઘણું કરીને પેટનાં કામને મજબૂત આપેછે તેથી તેને પેટ માથે સરખાવ્યોછે. અને તે ઉપરથી ત્રીજી પદવી ખેતી, પશુપાલન, વગેરે જમીન, ઓર-વરો, અને ગોસ્પંદાને લગતા પેશા કરનારા જેઓ ઓરાક, વસ્ત્ર, અને ખીજી માલ મતા ઉત્પન્ન કરેછે તેઓના વર્ગને આપીછે. જેમ પેટ પોતામાં કોણું, ફેફસું, આંતરડાં, વગેરે જુદા જુદા અવયવોની મારફતે ઓરાકનું રૂપાંતર કરેછે અને લોહી ખનાવી આપેછે તેમ આ વર્ગના ધંધાવાળાઓ જમીન-માંથી તથા ખેતીવાડીથી વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરેછે, તેથી તેઓ ઉદ્યોગી મંડળનાં પેટ તરીકે છે.

હૂતોક્ષી પેશાનાં કામોને ઉદ્યોગી મંડળને ટેકાવનાર ચણીને તેને પગો માથે સરખાવ્યોછે. અને એથી તથા છેલ્લી પદવી ખીજી તમામ હુબરો, કારીગરી, વેપારવનજ, આકરી નોકરી, વગેરેના કરનારાઓના વર્ગની ઠરાવીછે. જેમ પગ આખાં શરીરને ઉઠાવેછે અને એક જગેથી ખીજી જગે લઈ જાયછે તેમ એ વર્ગ ઉપલા ત્રણ વર્ગોને બહાર તમામ લોકોને ગાયા ઉઠાવેછે અને તેઓની મદદ કરેછે. એથી કરીને એ વર્ગ ઉદ્યોગી મંડળના પગો તરીકે છે. જોકે પગને કદાચ કોઈ અખસ શરીરના ખીજી અવયવો કરતાં ઓછી જરૂરી-આતના ગણે તોપણ તેઓ ધિક્કારવા જોગ નથી, બહાર ઉપયોગી છે. તેમજ “હૂતોક્ષ” વર્ગ જોકે તેની પદવીમાં છેલ્લો છે તોપણ તે ધિક્કારવા જોગ નથી.

તમામ પેશાઓમાં અધોરનાની, રથેશતારી, અને વાસ્તવશીની બ્રજરગી આપવાનું કારણ એ કે એ પેશા

દુનીઆનાં માણસોને કેવળ નહીં ચાલે એવા છે. દીન અને દાનાઈ વગર ધનસાન હેવાન જોઈએ, માટે દીન અને દાના-ધને લગતા “અયોરનાગી” પેશાઓની કેવળ જરૂર છે. જન-માલગી સંજામતી વગર માણસોથી વસી શકાતું નથી, માટે પાદશાહ પહેલવાનને લગતા “રથેશતારી” પેશાઓની તદ્દન અંગત્ય છે. અને જમીન તથા ગોસ્પંદોમાંથી અનાજ અને ઓરાક નહીં મળે તો માણસો ભૂખમરાથી નાશ પામે, માટે ખેડૂત અને પશુપાળને લગતા “વાસ્તરીયોશી” પેશાઓની દુનીઆમાં અવશ્યતા છે. એઓ સીવાયના ખીજા ભજા પેશા જોકે ઘણા સારા છે તોપણ તેઓમાંના એકાદ વગર ચાલી શકે, માટે “હૂતોક્ષી” ની પદ્ધતિ છેલ્લી છે.

દો હુ શ.

પેશો કરવો જે ભણે, રોટી ઈજ્જત કાજ—
સાચી ધાનતથી વલી,—નહીં તો જગમાં લાજ.
પૂર્વ કાલ ઈરાનમાં, ત્રણ પેશાને માન—
દીન, હકૂમત, ખેતી, જે, રક્ષે તન 'ને જાન.
તોપણ ખીજા બહુ ભલા, પેશા કરતાં લોક—
ભલા ઉઘમે તેમનાં, દીલને નહીં કંઈ શોક.
અંગતણા જેમ અવયવો, ખરા મદદ કરનાર—
મનુષ્ય મંડળ તન તણા, ધંધા જાણો સાર.

સવાલો.—અવસ્થામાંના ચાર ઈજ્જતદાર પેશાઓનાં નામ દેઓ. કયા ધંધા જરૂરીશતી દીનની રૂએ “અશોધ” ને લગતા અને સાનવંત ગણાયછે? પુરાતન ઈરાનીઓમાં કઈ જાતના પેશા ચહડતા અને કઈ જાતના ઊતરતા ગણાત્મ હતા? તેઓના થોડા દાખલા કહો. જેઓ એ પેશાઓની વિરૂધ્ધનાં કામે કરે તેઓ કંવા ગણાતા હતા? ચગજને લગતા

અને તનને લગતા ધંધાઓને એક બીજા વગર ચાલે કે નહીં ? કારણ શું ? જરથેશતી દીનને લગતી કેતામીયાં પેશાઓની અહકાસીતર પદવીઓ વિષે કદાચ તમચીલથી સમજાવ્યું છે ? અધીરનાની પેશાનું કાચ શાની સાથે સરખાવ્યું છે ? તેની સમજણ આપો. રથેશતારી પેશાનું કાચ શાની સાથે સરખાવ્યું છે ? તેની સમજણ આપો. હુતોક્ષી પેશાનાં કાચોને શાની સાથે સરખાવ્યાં છે ? તેની સમજણ આપો. અધીરનાની, રથેશતારી, અને વાસ્તરીઓશી પેશાઓને બુજરગો આપવાનું કારણ શું ? તેની સમજણ આપો. પેશાઓ વિષેના દોહરા બોલીને સમજાવો.

પાઠ ૧૨ મો.

હરએક પેશાની આવક અને એબ.

ગુણગુણ . ગુણગુણ . ગુણગુણ . ગુણગુણ
 ગુણગુણગુણ . ગુણગુણગુણ . ગુણગુણ
 ઠી ગુણગુણગુણ

વીરુપય ધરિત હમિમ્ત નધરે અષઓને અર્ધ-
 મનહુલ અર્ધ-વચહુલ અર્ધ-સ્કયઓથન ?

અર્થ .

“તમામ (પેશા) માં રાસત મનશની,
 રાસત ગવશની, અને રાસત કુનશની સાથે લેવડ
 દેવડ કરનાર માણસને દેવું અદા થવું (રેહવું) જોઈએ.”

ઉપલા અવસ્તામાં ફરમાવેછે કે એક જાણુ તમામ પેશા-
 ઓમનિ ગમે તે એક હલાલ પેશા કરતો હોય તેમાં તેણે સાચી

દીઆનત રાખીને ફરજો બજાવવી અને હકદારનો હક અદા કરવો. જરથોસ્તી દીનની રૂએ દરેક ધંધાદારને સર પોતાના ધંધાના મંબંધમાં નીતિને લગતી કેટલીએક ફરજો હોયછે. તે ફરજો બજાવવામાં તેને આપ્યું છે. તેમજ વળી ધંધાને લગતી ફરજોમાં કસુર કરવાના જરથોસ્તી દીનમાં પ્રથા કદીમ ધરાની કેતાબોમાં ગુનાહ જણાવેલાછે અને તેઓની પાયરીઓ પ્રમાણે તેઓની મજાઓ ઠરાવીછે. જેમકે ખોટા અથોરતાનને એ માનવંત ઇલકાપથી ખાતલ કરવા ફરમાવ્યુંછે.^૧ નાવાકેફ યોજદાઝગરને ભારીમાં ભારી મજા ફરમાવીછે.^૨ જુલમગાર રથેશતાર ઉપર કેહર ઉતરવા જણાવ્યુંછે.^૩ અને તેની સામણે થઈને તેને તોડવા જણાવ્યુંછે.^૪ વેપારીઓ મધે દારવાલાને માથે છાકટપણું નહી વધે તેવી રીતે દાર વેચવાની ફરજ નાખીછે^૫ અને જો તે પોતાના કાયદાની નહઅતથી છાકટપણું વધારે તો તેની મજા ઠરાવીછે. દાણાવાલો જો અનાજ એક હાથ કરી લઈને મોઢવારી કરી મુકે તો તેના ગુનાહ જણાવ્યોછે.^૬ એ વગેરે હરેક ધંધાદારીને માણુમ મંડળનાં કામમાં હરકત નહી પડે તેમ ઘટતી રીતે પોતાનો ધંધો કરવા જણાવ્યુંછે. હલાલ ધંધાઓમાં ગફલત, કસુર, આપકી, ખોટી નહઅત, અથવા દગાબાજી કરવાના ગુનાહ છે. અને જેમ એક ધંધાની પદવી ચઢતી તેમ તેના ગુનાહની મજાની ભારી છે. હલાલ પેશામાં ખોટાઈ વાપડવાથી ઘણી એવ લાગેછે.

૧ વંદીદાદ ૧૮ ૩૦ ૧—૬.

૨ વંદીદાદ ૯ ૩૦ ૪૭—૫૦.

૩ મેહેર ૫૨૧ ૩૦ ૧૭—૨૧ ; ૧૧૧ ; ૪૦

૪ ૫જશને ૯ ૩૦ ૩૧ ; ૪૦

૫ દાદસ્તાને દીની, સવાલ ૪૯ મો.

૬ દાદસ્તાને દીની, સવાલ ૪૮ મો.

આગલા જમાનાથી ઉતરતા આવેલા એક ખોટા વિચારથી કેટલાએકો માનેછે કે ક્રકત-સાધુ સંતોનેજ અને પરહેજ-ગારોનેજ માન ઘટેછે અને સંસારીને માન ઘટવું નથી. તેઓ જાત જાતના હુબરમંદો જેઓ દુનિઆનું સુખ અને સગવડોનો વધારો કરેછે તેઓને સાધુઓ અને ભીક્ષુકો જેવા માનવંત ગણતા નથી. તેઓ ક્રકત ધર્મની, મનગી, અને નીતિની વિદ્યા ફેલાવનારાઓને માનવંત ગણેછે. તેઓ કહેછે કે હુબરોને લગતા ધંધાઓથી માત્ર તનનેજ સુખ મળેછે, અને તન તો ફના થવાનું છે ત્યારે તેનાં સુખના ઉપાયો શોધવાપર મોહિત થવું નહી જોઈએ. પણ જરથોસ્તી ધર્મનો ભાવાર્થ અને આગલા જમાનાના દરોગીઓનો આચાર વિચારો એવા નથી. તેઓ તન, મન, અને રવાનના કાયદાઓને દરએકને ઘટતી અગત્યતા આપેછે. જેઓએ હુબરના ધંધાઓને હલકા ગણવાનો વિચાર માણસોમાં ફેલાવ્યો હતો તેઓએ દુનિઆને પછાત પાડી અને માણસ-જાતે આપ્તવાના ઘણાએક કાયદાઓ ઢીલમાં નાખ્યા. જો તેઓએ હાથ હુબરોને હલકા ગણ્યા નહી હતે તો આરકી-મીડીસ અથવા રાજર એકન જેવા કુદરતી વિદ્યાના પૂજારીઓ મધ્ય કાલમાં કોઈ કદાચ થયા તેને બદલે અનેક શોધકો થયા હતે—અને આગગાડી, વીજલીનો તાર, ટેલીફોન, વગેરે ચંત્રકળાના લાભો સેંહકડો વરસો ઉપર મળી ચુકીને આજે દુનિઆ ઘણી આગળ વધી હતે. મોટે દરેક માણસે—ખસુસન જરથોસ્તીઓએ—કોઈની ધંધા અપખતીઆર કરતાં તેમાં નીતિ છે કે નહી તેજ પ્રથમ માત્ર જોવું. જેમાં કાંઈની અનીતિ નથી તે ઉપર કહેલા આર વર્ગોમાંના કોઈની એકમાં આવી શકશે. મોટે તેવા ગમે તે ધંધા પકડવા. કોઈની હલાલ પેશો માચી

ધીનતે અને નીતિથી કરે તેને માન થોડે અને તેમાં તેને કશી એય નથી.

શરીર ઉપર ભિન્નતા તાંતુઓ ફરી વલેલાં છે અને આપ્તાં શરીરના દરેક અવયવને ભિન્નતા તાંતુની જરૂર છે. તેમ મનુષ્ય મંડળના સઘળા ધંધાઓને નીતિ અને કેળવણીની જરૂર છે. માટે પ્રથમ નીતિ અને કેળવણી પુરતી રીતે અખતીઆર કરવી કે તેની મદદથી ચહડતા અથવા ઉતરતા કોઇની હલાલ ધંધામાં ફતેહ તથા માન મેળવી શકાશે. અને જે કોઇ પોતાના ધંધામાં સાચી મનશની, સાચી ગવશની અને સાચી કુનશની રાખીને તેટલે દરજ્જે માણસ જાતને ઉપયોગી થશે તેટલે દરજ્જે વધારે સવાખકાર ગણાશે અને આવતી દુનીઆમાં નેક બદલો મેળવી શકશે.

દોહરો.

ધંધાની છે આખર, જે નીતિથી થાય—

બદ નીતિ ધંધા તણી, મોહટી એય ગણાય.

સવાલો.—“હરએક પેશાની આખર અને એય” એ વિષેના અવસ્તાના કલાત્રો અર્થ સહીત કહો. તેની વધારે સમજણ આપો. ધંધાને લગતી પ્રજોનાં કસુર કરવાના જરૂરથીશતી દીનનાં કેવા ગુનાહ જણાવેલા છે તેના દાખલા આપો. હલાલ ધંધાઓનાં શું કરવાથી ગુનાહ અને એય લાગે છે? શું સાધુ સંતો તથા પરહેજગારો પ્રમાણે હલાલ ધંધા કરનારાઓને માન ધટવું નથી? એ વિષેની સમજણ આપો. ધંધા અખતીઆર કરતાં શું તપાસવું? સઘળા ધંધાઓને માટે કયા સદગુણોની એકસરખી રીતે જરૂર છે? ધંધાની આખર અને ગરઆખરનો ફાહરો કહો.

પાઠ ૧૩ મો.

આપમદદ ઈનસાનને આપઅપતીઆર કરેછે.

.....

.....

..... આ અઓળડું

વસોક્ષત્રોર

અર્થ.

..... આપ બળે

આપઅપતીઆર.

બીજાંની મદદથી પોતાની હાલત સુધારવાની ઉમેદ નહી રાખવી, અને પોતાનાંજ કુવત અને કામોથી દુની-આમાં વધવું—એને આપમદદ કહેછે. જે માણસ એ મદદથી આપતીઆર કરેછે તે સુખી, સ્વતંત્ર, અને ઈજ્જત-દાર થાયછે. જે માણસ પારકી મદદની આશા પર ટીંગાઈ રહેછે તે કંગાળ, પરઆધાર, અને બેઆબરૂ રહેછે. અંગ્રેજી-માં કહેવતો છે કે “ખુદા તેઓનેજ મદદ કરેછે કે જેઓ પોતાને મદદ કરેછે.” “ઝુંકતી બીજાડી મરધું નહી પકડે.” વળી આપણાં લોકોમાં કહેવતો છે કે “પરાઈ આશ, સદા નિરાશ.” “ભાઈબિજ કામનું નહી, બાળુબળ કામનું.”

નાંધણું બચ્ચું જે પોતાની મેજે ચાલવા શીખ્યે નહી તો તે સદા પાંગળું રહેથે. તેજ પ્રમાણે જે એક માણસ પોતે જાત મેહનતથી પોતાની હાલત સુધારવાને અને સારી

આદતો પકડવાને કોશિશ કરશે તો તે હમિશાં અરાખ હાલત-
માંજ રહેશે. જે માણસ સગાં વાહણાં અથવા ભાઈબંધોની
મદદ મેળવવાની આશા રાખે છે તેને તે ઘણું કરીને મળતી
નથી, અને જો મળે છે તો તેને યુલુકારી થતી નથી, અને
જો કદાપી યુલુકારી થાય તો પણ તેમાં તેને કાંઈ માન હોવું
નથી તથા સામાણ્ય આશીઆણું રહેવું પડે છે. રાજની
અથવા ધારાની મદદથી એક માણસની હાલત જેટલી સુધરી
શકતી નથી તેટલી તેની પોતાની જાત મહેનતથી સુધરે છે. જે
માણસ પોતે પોતાને મદદ કરવું નથી તે કદીની ખરું છુટા-
પણું ભોગવી શકે નહીં. કેમકે જે માણસ પોતે પોતાને
મદદ કરે છે તે જેમ ખીજાંઆનાં આશીઆણાંથી છુટું થાય છે
તેમજ પોતાની અંદર રહેલા અરાખ અવાસોની યુજામી-
માંથીની છુટું થાય છે.

“ એકવાર એક માણસ જંગલમાં ગયો. ત્યાં તેણે
જોયું કે એક સિંહ એક હરણનો શિકાર કરીને ખાયો—પછી
તેમાંથી જે કાંઈ વધું સંધું રહ્યું તે એક નખલી અને
કંગાળ દેખાવની લોકડીએ ખાધું. પેલા માણસે વિચાર
કીધો કે આ નખળાં પ્રાણીને ખુદાએ આવાં જંગલમાં
આરાક પોંદ્યાડયો છે તો મારે શા વાસ્તે મહેનત કરવી ?
મનેની એજ પ્રમાણે ખાવાનું મળશે. તે વખતે ત્યાં એક
પીરમરદ આવી લાગ્યો. તે માણસે તેને પોતાનો ઠેકાવ
જણાવ્યો. ત્યારે તેણે તેને કપડો આપીને કહ્યું કે ‘ અરે
મૂર્ખ ! આ સિંહ અને લોકડીના દાખલા ઉપરથી જે ઘણું
મેળવેલાં જોઈએ તે તે મેળવ્યો નહીં. સિંહ ખીજાની મદદની
આશા રાખતો નથી પણ પોતેજ પોતાને મદદ કરે છે તેથી
તે એવો તો બળવાન અને સ્વતાંત્ર થયો છે કે જંગલનો
રાજા કેહવાય છે, પણ લોકડી પારકી મદદને આધારે પડી

રહેછે તેથી તે અત્યંત નમ્રાણી, પરતંત્ર, અને ચિકાર પામેલી રહેછે.’ એજ પ્રમાણે આપખજ પર મુશતાક રહેનાર અહડતી પદવી મેળવેછે, પણ પારખી મદદની આશા રાખનાર હલખી પદવીએ ઉતરેછે.”

“ આગળા જમાનામાં થઇ ગયલા હાતમ તાઈ નામના એક પ્રખ્યાત સૂખી મરદે એક દીવસે એક આખાં ગામને જીઆફત આપી હતી. તે દીવસે તેને કાંઈ કામઝર એકઠું જંગલમાં જવું પડ્યું. ત્યાં તેણે એક કડીઆરાને લાકડાં કાપતો જોઈને પુછ્યું કે ‘તું’ હાતમ તાઈની જીઆફતમાં કાંય નથી જતો કે તુંને મહેનત કરવી નહીં પડે? કડીઆરાએ જવાબ દીધો. ‘જે માણસ જાત મહેનતથી રોટી પેદા કરે તે એવો સ્વતંત્ર થાય કે હાતમ તાઈ જેવા સૂખી નરનાખી આભારમાં નહીં રહે.’”

હરિગીત છંદ.

આપચારીથી થશે, ઈનસાન, તું આપઅખતીઆર—
પગ ઉપર પ્રાણી ખડું, દીવાલ પાપે ઉસ્તવાર.
જે ખડું ટેકે રહે તે ઝટ પડે ટેકા વિના—
આપ ટેકા તેજ ટેકો, પરમદદ પોકલ સદા.

સવાલો—આપસદ્દ વિષેનો અવસ્તાનો કલાશ અર્થ સહીત કહો. આપસદ્દ શાને કહેછે? એ સદગુણવાળું ચાણસ કેવું હોયછે? પરસદ્દ ચાહનાર કેવું હોયછે? એ વિષેની કેહવતો કહો. જાત મેહનત વગરનું ચાણસ કાણની સાથે સરખાવી શકાય? જે ચાણસ બીજાંઆથી સદ્દ મેળવવાની આશા રાખેછે તેની હાલત કેવી થાયછે? આપસદ્દ વિના ખરું ધુટાપણું સળેછે શું? એ વિષેની હેકાયતો કહો. એ વિષેની કવિતા બોલીને સમજાવો.

પાઠં ૧૪ મે.

આપ બળે વધેલાં ઈનસાનો.

[illegible]

טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם
 טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם
 טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם טעם

..... क्वयेभ् क्वातेभ् यिभ्य क्वयेभ्
 व्यधि-वोढुभ् यिभ्य क्वयेभ् उस्धनेभ् यिभ्य क्वयेभ्
 व्यर्धनेभ् यिभ्य क्वयेभ् पिसिनेभ् यिभ्य क्वयेभ्
 व्यर्षा^१नेभ् यिभ्य क्वयेभ् स्यावर्षा^१नेभ्० यत् आहुन्

વીરુપે અહર્વ વીરુપે તપુમ વીરુપે યમનહુહંત વીરુપે
વરેચહુહંત વીરુપે યચ્ચોદિતવંત વીરુપે દર્ષિકર કવે.^૧

અવતાનુ હુમી બાદ રાયોમંદ ઉ ખોરેહમંદ, કુ તાનુ
ખેષ્કારી ઉ તોખ્પાઈ રવા બાદ.^૨

અર્થ .

“ કચ્ચે કોબાદ, કચ્ચે અકુવેહુ, કચ્ચેકાઉસ.
કચ્ચે અર્ષ, કચ્ચે પસીન, કચ્ચે બપર્ષ, અને કચ્ચે
સ્થાવક્ષ—ચ્ચે સઘલા કયાનીઓ તેજવાલા, જોરાવર,
તનદરસ્ત, તેજસ્વી, દાનાવ અને હીમતથી કામ
કરનારા હતા.”

“ તમે ‘રયોમંદ’ અને ‘ખુરેહમંદ’ થજો, યાને
તમારૂં પોતાનું કામ અને કોશેશ ચાલુ હોજો ! ”

આપખો ધણુંએક કયાનીઓ જેવાં જુવંદ જુગીઆન-
દનાંજ નહી પણ ઉતરતા વર્ગનાં લોકોખી અહડતા વર્ગનાં થયાં-
છે. પુરાતન દરિનીઓમાં કાંઈ જેવા એક ગરીબ લુહાર
જુહાક જેવા એક જખરદસ્ત પાદચાહતી મુકામેજ થઈને
દશહિતકારીપણુંની અમર કીર્તિ મેળવી ગયોછે. જુજરચે
મેહર એક સાધારણ અધોરનાનનો ખોટા પોતાની હુશીઆરી
અને કાપેલીઅતથી નાશીરવાન જેવા શેહનચાહતા વડા વજીર-
નો મરતખો પામ્યો હતો. પ્રારદુસી વુસી એક ગરીબ ગામ-
ડીઆનો ખોટા છતાં મુજતાન મહમુદ ખીજનવીની દરખાસ્તમાં
વખાણાયલો શાયર થયો હતો.

પેહલા સુર જમશેદજી એક અખમિદ પારસીને પોટે અવત-
રીને આપમદદથી ખ્રીડીશ રાજના મહુથી પહેલા દેશી ખેરોનેટની

પદ્મી પામિઆ અને વરયોક્તી ટોળાને જગ આશકાર કીધો. સૂરતના કોટવાલ અરદેશર બહાદુરે અને તેના ભાઈ પીરજીજીશાએ ત્યાંની અદાલતમાં લખનારની સાધારણ પદ્મી ઉપરથી વધીને સૂરકારના મોહરા બરોજાના એહવા ભાગવવા માથે એટલાં વધાં નામદારી બરેલાં કામો કીધાં કે તેઓનાં નામો સૂરતમાં બહુકે યુગરાતમાં યાદગાર રહી ગયછિ. મુલ્કા રીરેઝ, એદલજી મંજીણા, અને ફરદુનજી મરઝ્યાન સાધારણ અયોરનાનો છતાં વિદ્યાના પૂજ્યરી થવાથી પારસી ટોળાની રાહબરી તથા કેળવણીના આગેવાન ગણાવા. નવરોજજી ફરદુનજી, દાદા-ભાઈ નવરોજજી, અને મોહરાયજી શાહુરજી બંગાલીનાં નામો આજે દરેક પારસીની જીભે. તેઓ ફક્ત કેળવણીથી જીવન ઉપયોગી કામો કરીને પ્રખ્યાતી પામ્યાછિ. બેરેનેટ, દાદાશેઠ, વાહડીઆ, પોત, પાંડે, રેડામની, જીજીભાઈ, પીકાજી, એંટી, શેઠ, બનાજી, કામા, પાટીટ, આલબલેમ, સુરતના મોદી, નવસારીના દેશાઈ, બરચના તથા પુણાના ફરતુરે, વગેરે બહુઅંધેક બાણીતાં પારસી અનધાનોના સ્થાપનારાઓ આપમદદે વધેલા પુરૂષો હતા.

પીજી કોમીમાંથી જુદ્યારીથી વધેલાઓના ઘણા દાખલા મળેછે. જેરેમી ટેલર એક હજમનો ખેડો છતાં વધીને એક ઘણોજ કવિતાઈ અસરની વચ્ચજ કરનારો ધર્મગુરૂ થયો હતો. રૂના મંચાઓની શોધ કરનાર રીચર્ડ આરકરાઈટ હજકી પદ્મીથી આગળ વધ્યો હતો.

મજુરપરથી વધીને ખીડકી હજનેર થયો હતો, ફેડ નૌકાશાસ્ત્રી થયો હતો, અને બર્નમ કવી થયો હતો.

બેન જોનમત નામનો કવિ, એદવર્દસ અને તેલકૌલ નામના હજનેરો, હુક મીનર જેવો નામાયો અતર વિદ્યા વેત્તા,

અને કર્તીગિહામ જેવો લખ્યનાર અને બહાવણાં બતાવનાર
અસખમાં સૂતાઃ અથવા કડીઆનાં વર્ગના હતા.

વળી આપમદ્દે સૂતાર વર્ગમાંથી કેટલાએકો હંચી
પદ્ધતિએ ચલડયા હતા. જેવા કે પૂર્વ દેશની ભાષાઓનો
પ્રોફેસર લી, પ્રાણી ગુણુ ધર્મ વિદ્યાનો બલુનાર જોન હનરર,
શિલાશાસ્ત્રી ઇનેગોન જોન્સ, અને નામીયો ઘડીઆસી હરીમન.

સ્વસેવાથી કેટલાએક વણુકરો હંચી પદ્ધતિએ પામ્યાં.
જેવાકે ગણીતશાસ્ત્રી સીમસન, પક્ષી વિદ્યાનો હસ્તાદ વિલસન,
અને આક્રીકા ખંડમાં શોધ કરનાર આર્ચી હિપ્પો
હાકરર લીવિંગ્સન.

આપબહાવનાં માસીઓની નામીયા અને માન
પામેલા થયાં. જેવાકે મહાન નૌકાધિપતી મર કલાકેલી
શોવિન, વીજળીક શાસ્ત્રમાં પ્રવીણ મરજીઅન, નિર્મલકાર
સેમ્યુએલ દ્રોયુ, ફવારતરલી રીજુ નામનાં મોહટાં બોયોની
આનો અધિપતિ ગીફોર્ડ, કવિ બ્લુમ્ફીલ્ડ, અને આર્ચી
ઉપદેશક વીલ્યમ ફેરી.

સ્વસેવાથી દરજીઓની હંચી પદ્ધતિએ પામ્યાં. જેવાકે
કર્તીહાસ કર્તી જોનસ્ટે, ચિત્રકાર જેક્સન, અને પોઈતી-
અરસની લડાઈમાં દેખાડેનાં શુરાતનને લીધે વીજન એડવર્થ
નાહરને બતાવ્ય મેળવનાર મર જોન હાકમહુડ.

ઈ. સ. ૧૭૦૨ માં વીગિની દરીઆઈ લડાઈમાં પ્રાપ્તા
સામનાર એડમારજ હોપ્સન એક દરજી હતો. વાફીરના
ગ્રાપુમાં બોન ચર્ચ આગળ એક દરજીની દુકાને તે ઉમેદવારી
કામ કરતો હતો ત્યારે ગામમાં ખખર ફેલાઈ કે એક લડાઈનાં
બારકમ્ને કાફલો ત્યાંથી રવાના થતો હતો. તેથી તે દરીએ
કીનારે તમાશો જોવા ગયો. તેનું મન એકદમ ઉત્કેષાઈ
ગયું અને તેને એક ખજાસી થવાની હાંસ થઈ. તુરત એક

હાડીમાં ખેસીને એક પોતનડીઅર તરીકે એડમારકની રાનથી તે કાફલા સાથે જોડાયો. ઘણુંએક વર્ષ પછી ઘણુંએક માન મેલવીને તે પોતાની જન્મ ભૂમીનાં ગાસડાંમાં આપ્યો ત્યારે જે નાનાં ઘરમાં એક ઉમેદવાર તરીકે અગાઉ તે કામ કરતો હતો તેમાં તેણે આનું લીધું. તેની આટલીયધી ચહડતી થયલી હાલતથી તેને કેટલીયધી ખુશી ઉપજી હતી !

અમેરીકાનાં યુનાઇટેડ સ્ટેત્સનેના નામીયા પ્રેસીડેન્ટ એન્ડ્રીયુ જોનસન દરજ્જાઓમાંથી વધેલા મહાન પુરુષોમાં મિત્રકર્તૃવ્યથી વડો ગણાયો. જોઈએ કે જે આપમદદના ગુણથી એક શેહનશાહની બરાબર ગણાય તેવી હંચામાં હંચી પદવીને પામ્યો હતો. એક દીવસે તે પોર્ટીગલમાં બાપલુ કરતાં પોતાને વિષે બોલતો હતો ત્યારે ત્યાં મળેલી બીડમાંથી કોઈએ કડાક્ષમાં કહ્યું—“દરજી પરથી રાજેશ્રી !”. આ બોલવાથી જોનસન નાખુશ ન થતાં બોલ્યો કે “કોઈ ગૃહસ્થ કોઈકે કે હું દરજી હતો. પણ તેથી શરમાઈને હું જરાની ગભરાતો નથી. કેમકે જ્યારે હું દરજી હતો ત્યારેની મારું કામ હું પોતેજ કરતો હતો અને તેની વળી બરાબર વાપતેજ, બરાબર વાપદાસરજ, અને બરાબર રીતેજ.”

બે તો.

ખલકમાં બહુ હતા અદના ગણાતા,
પછીથી તે થયા આળા મનાતા.
સખખ તેનો ખરો ખુદયારી બાપો,
નસીહત ખુદમદદની યાદ રાખો.

સવાલો.—“આપ બજે વધેલાં ઇનસાનો” વિષે અવસ્તાના તથા પાઝંદના કલામો અર્થ સહીત કહો. આગલા ઇરાનીઓમાં આપબજથી રતેજ મેળવી ગએલા કેટલાએકના

ઓનાં માન સાચવે નહીં તેઓ લાયકીવાળાં ગણાય નહીં. દરમ્મક જાણને ઘટારત છે કે જેઓ ઉમરે વડાં હોય તેઓને માન આપવું, ઉકીને તેઓને જગા આપવી, અને જ્યારે તેઓ ખેસી રહે ત્યારેજ ખેસવું; તેઓની સાથે નમનતાઈથી વાત કરવી; તેઓનાં દેખતાં સારી મલુકાઈ રાખવી; તેઓ તરફ ખેમ્મદગી કરવી નહીં; તેઓનાં દેખતાં હૃદયી જીઆદા હમવું નહીં; ટુંકામાં ડાહ્યાની રીતે તેઓની તરફ નહીં છાલે એવી સાત ચલાવવી નહીં.

પુરાતન ધરાનીઓમાં એટલોખંધો અદખ જાળવવાનો સાત હતો કે માઆપની હજુરમાં બેઠા બેઠીઓ તેઓની રજા મળે ત્યાંલગી ખેસતાં નહીં હતાં, પણ ખપે પગે કલાકોના કલાકો સુધી ઉભાં રેહતાં હતાં. એજ પ્રમાણે તેઓ ખીજાં બુજ્જરગ માણસોનેખી માન આપતાં હતાં. ઘણીખરી સુધ-રેલી પ્રજાઓમાં બુજ્જરગ ઉમરવાળાંઓને માન આપવાનો સાત છે. જે લોકોમાં એ પ્રમાણે નાંધણાંએ માહરાંને માન આપવાનું જોવામાં નહીં આવે તે લોકોમાં મુબ્યતાની કમી જાણુચી.

કેટલાંક છોકરાંઓ ઉમરે વડાં માણસોની હજુરમાં મર્યાદા રાખતાં નથી અને તેઓને માન આપતાં નથી, તેઓને ડાહ્યાં અને શ્યાણાં કહેવાં નહીં જોઈએ. કેટલાંએકો થોડું ઘાયું શીખવાથી એવાં છલકાઈ જાયછે કે તેઓ પોતાને મધણી બાપતોમાં પાર પડેલાં મમજેછે. અને તેથી જો કોઈને પોતાનાં કરતાં ઉમરે વડાં છતાં ઘાયું શીખવું જોતાં નથી તો તેને પુરવું માન આપતાં નથી. પણ એમાં તેઓની માઠી ભૂલ છે. કેમકે જેઓ ઉમરે વડાં હોયછે તેઓ કદાચ શીખેલાં નહીં હોય તોપણ તેઓને જીંદગીનો જેટલો અનુભવ મજેલો હોયછે, તેટલો નહાની વયનાંઓ જોડે શીખેલાં

હાય તોખી તેઓને મળેલો હોતો નથી. માટે નહાની વચનાંઓને ઘોઁએ કે વઝાંઓના પાકા અનુભવને ખાતર તેઓની તરફ નાનથી વર્તવું અને તેઓના અનુભવનો લાભ મેળવવો.

ઉમરે વઝાંઓને માન આપવામાં કશું નુકસાન થતું નથી બલકે કેટલીએક વખતે કાયદો થાયછે. કેમકે આપણે તેઓને માન આપીને ખુશ કરીએ છઈએ અને તે કાયદો તેઓની નજરમાં તથા દુનીઆની નજરમાં લાયકીવાળાં તથા માન પામેલાં થઈએ છઈએ. માટે એક ઉમરે વઝાં માણુસ ગમે એવું ગરીબ હાય તોખી તે આપણા સંબંધમાં આવતાં તેને માન આપતાં રહેવું. જોએ એથી કલકી આવે ચલાવેછે તેઓને ગેરસલુકાઈવાળાં અને રીત-ખાંત વગરનાં જાણવાં.

“ એક જગદ્દુર આરતનો ખેંટો વાદળી અને હાથીની મામણે લડી શકે એવો જોરાવર થયો હતો. જીવાનીની મગફળીથી તે પોતાની માદરને ગણકારતો કે માન આપતો નહીં હતો. એક વાર તેણીએ તેને કહ્યું કે તારી બચ-ગામાં તું મારીકેડપર કેવો અશક્તપણે મિસતો હતો તે વખત જો તું યાદ કરે તો આજે હવે હું બુદ્ધી થઈ છું અને તું વાદળ જેવો થયોછે ત્યારે તું મારી તરફ સખ્તતાઈ વાપરે નહી.” સારાંશ કે બુદ્ધિગ ઉમરનાંઓની કાંઈ નબળાઈ અને અશક્તતાઈ જાણાય તો અને તેમ તેઓની તરફ દયાથી દરજુબર કરવી અને અને તેમ તેઓને અપમાન આપવું નહી. તેઓને અપમાન કરવા અગાઉ વિચાર કરવો કે આપણે નાથપણમાં નબળાં હતાં, એકવાર ઘડપણમાં તેવાં થઈશું, તે વખતે આપણને જો કોઈ અપમાન કરશે તો આપણથી તે ખસાશે ?

(૫૭)

બે તો .

બુઝરગ ઉમ્મર તરફ ઇજ્જત ખતાવો,
શરત તાઝીમ તવાઝાની બજાવો.
બુઝરગ ઉમ્મરને જે ઇજ્જત દીધેછે,
ફરી પડછાયે તે ઇજ્જત લીએછે.
બુઝરગ ઉમ્મરની ઇજ્જત જે ન રાખે,
પગેમાનીનું ફગા બલદીથી ચાએ.

સવાલો—“બુઝરગ ઉમ્મરને માન આપવું” એ વિષેના પાઠદના કલાનો અર્થ સહીત કહો. બુઝરગ ઉમ્મરનાંએ તરફની માન બરેલી વર્તણૂક સમજાવો. પુરાતન ઇરાની એમાં એ વિષેનો કેવો રીવાજ હતો? જે લોકોમાં એવી રીતભાંત નહી હોય તેઓ કેવાં સમજવાં? છોકરાંએએ ઉમ્મર વડાને માન કાંય આપવું જોઈએ? તેથી શું શું શાયદા થાયછે? એ વિષેની એક હીકાયત તેના નીતિ સાર સાથ કહો. એ વિષેની બે તો બોલીને સમજાવો.

પાઠ ૨૬ મે.

ਬੇ ੨ ੨ ਅ ਕੁੰ ਨ ਫੁੀ .

..... ۱۳۴۲

سورة المدثر

.....

... ۱۲ اسد کرسوا او ولسوالی د پل
... ۱۳ ...

三 子 子

.....

१५१ ल एवमुक्तं

१०। विश्व.

એનહુહાએ અસ્તિ મયં

.....

સ્કેન્દમ પે મના કરેનૃપધિ. ૧

..... કીને રા રવાને બેષ્ તવાહુ મ કુન્.²

..... ચેગુન મારે સીચ્યાહ કુ સદ્-સાબેહ

કીને ન દુરમહેદ. ૩

१ यजुशानि ६।० ८ ५० २८.

૨. આદરખાદનું પંદનામું, ક્ર. ૮૪.

૩ આદરબાદનું પંદત્રામું, ૬૦ ૧૦૦.

(૫૯)

.અર્થ.

“જે કોઈ કે

વેરી છે માણસ.

.....

પુટેલું કર તેનું મન.”

“ વેરથી પોતાના આત્માને ખરાબ
મા કર.”

“ કાળા સાપની મીસાળે, જે લાંબી
પુદ્ગલનું વેર નહીં વીસરે.”

કોઈએ આપણને કાંઈ નુકસાન કીધું હોય તેને પાછું
નુકસાન કરવાનો વિચાર મનમાં રાખ્યાં અને જ્યારે આપણે
તેને નુકસાન કરી રહીએ ત્યારેજ આપણાં મનને કળ વળેલી
મનજની એ એક માલ્ટો દુર્ગુણ છે જે કીનો અથવા વેર
ફેલાય છે. વેર રાખવું અથવા વેર લેવું એ ગુનાહનું કામ-
છે. કોઈ આપણને નુકસાન કરે તેના બદલામાં આપણે તેને
નુકસાન કરવું નહીં. કારણ કે દરેક માણસ જે કાંઈ ગુનાહ
કરે છે તેને તેની મજા કરવાનો અધિકાર પુદ્ગલોત્પાદન
અથવા રાજકર્તાને છે. હવે જો કોઈએ આપણને નુકસાન
કીધું હોય અને આપણે જો તેનાં વેરમાં તેને પાછું નુકસાન
કરીએ તો આપણે પુદ્ગલોત્પાદન અથવા રાજકર્તાની અધિકાર
હીનવી લેવાનો ગુનાહ કીધો ગણાય. એટલુંજ નહીં પણ
જેમ તેણે આપણને નુકસાન કરવાનો ગુનાહ કીધો તેમજ
આપણે તેને નુકસાન કરવાનો ગુનાહ કરીએ—કદાચ જો તેને
વધારે નુકસાન કરીએ તો તે કરતાં વધારે ગુનેહગાર થઈએ.

“હાજન-અજ-રશીનો એક છોકરો તેની આગળ ઉઠેરાધને ફરીઆદ કરવા લાગો કે ફજાના ચોખ્ખદારના બેરાએ મને ગાળ દીધી. તે વખતે કેચેરીમાં બેઠેલા અમીર ઉમરા-વોએ પોતાના શાહજાદાને ગાળ દેનારને મળત મળ કરવાની સજાહ આપી. એકે કહ્યું કે તેને મારી નાખવો. ખીજાએ કહ્યું કે તેની જીભ કાપી નાખવી. ત્રીજાએ કહ્યું કે તેને ભારી દંડ કરીને દેશનીકાળ કરવો. એ પ્રમાણે જેમ જેનાં ધ્યાનમાં આવ્યું તેમ વેર લેવાને સ્વચ્છું. ત્યારે હાજન બોલ્યો ‘અરે મરા, તું જો ઉદાર હોય તો તારે તેને માફ કરવું જોઈએ. જો તું ઉદાર થઈ શકતો નહીં હોય તો તારે ગમે તો તું તેને કદાચ પાછો ગાળ દઈ શકે. પણ જો તેમ કરતાં તારાથી તેના કરતાં વધારે ગુનાહ થાય તો પછી તે જે હવડાં આરો-પીએ તે ફરીઆદી થાય અને તું જે હવડાં ફરીઆદી છે તે તોહમતદાર થઈ પડે.”

વેરનું વિષ્ણુ જેનાં દાસમાં વસેલું તેનાં મનને કાંઈ શાંતિ અથવા ચેત પડતું નથી. તે પોતાનું વેર છુપાવવાને ગમે તેટલી હુકતીઓ કરે તોપણ તે જાણ્યા વિના રહેતું નથી. વેરની હાજન ઘણી દુઃખ ભરેલી થાયછે. તે રાત દાહડો ખીજાનું બૂરું ધરિછે, તેને મોટું બૂરું બાલિછે, અને હરએક રીતે તેનું બૂરું કરવામાં મશગુલ રહેછે. તે જે આટલી બધી જહમત ખેંચેછે તેનું ફળ નથી તેને મળતું કે નથી ખીજાને. તેની સઘળી મેહનતનું ફળ ખીજાનાં નુકસાન તથા નાશ અને પોતાની નામોસી તથા પરતાવામાં આવેછે.

વેર લીધાથી કશો ફાયદો થતો નથી. પણ વેર નહીં લીધાથી શ્રામણો ફાયદો થાયછે. જે માણસ વેર લેતું નથી તેને પોતે ભણી આજ ચલાવવાના સંતાપ મળેછે, અને તેને વિષે ખીજાઓમાં ડંચું નન ખેંચે, કે જેવો સંતાપ અને

હું મત જો તે વેર લેતે તો તે મેળવી શકતે નહીં. વેર લીધાથી કદાચ થોડો વખત મનને સુખ થાય, પણ માફ કરવાથી તો જ્યારેની તે વાત યાદ આવે ત્યારે સુખ થાય. વેર લેવામાં માણસ પોતાનો હિવાની ખવાસ જાહેર કરેછે, પણ માફ કરવામાં ખુદાઈ ખવાસ ધરાવવાનું માન પામેછે. એક કવિ કહેછે કે “મજબૂત વેર રાખતો નથી, તેનો પોતાનો નાશ થાય તોની તે પોતાના શત્રુનું બહુ કરેછે. જેમકે સુખડનું ઝાડ જે ફુલાડો તેને કાપે તેનીજ ધારને ખુશમોદાર કરેછે.”

“મીઝટાયડીસ નામના એક યુનાની સરદારે ધરાવતા નામાંકીત પાદશાહ દારયવુસ વીરનાથ (દારાયસ હિસ્તારીસ) થી ઘણીએક મેહરબાનીઓ મેળવ્યા છતાં તેની સાથે ઘણી ખરાબ આજ સજાવી હતી. એકવાર તેણે પોતાના સ્વદેશીઓ જેઓ દારયવુશની નોકરીમાં હતા અને જેઓને એક ચાકસ પુત્ર જાળવી રાખવાનું કામ તેણે સોંપ્યું હતું કે જે પુત્ર સજામત રહેવા ઉપર દારયવુશની સજામતીનો આધાર હતો તેઓને તે પુત્રનો નાશ કરવાને ઉશ્કેરણી કીધી હતી. ખીજી વખતે જ્યારે દારયવુશે પોતાના બે સરદારો ‘દાત્યો’ (દાતીસ) અને ‘અરેતો-ખરેનો’ (આરતા-કરનીસ) ની સરદારી હેઠળ શ્રીક લોકોની સામણે લશ્કર મોકલ્યું ત્યારે શ્રીક સરદારોની લડાઈ કરવાની મરજી નહીં હોવા છતાં તેણે તેઓને ઉશ્કેરેને મેરથોનની લડાઈ કરાવી અને દારયવુશનાં લશ્કરનો નાશ કરાવ્યો. જે માણસે તેના આગ્રહા ઉપકારો છતાં તેની તરફ આવી નાજાયક આજ સજાવી હતી તેની ઉપર મહાત્મા દારયવુશે કેવી રીતે વેર નહીં લીધું તે જુઓ ! કેટલાએક વખત પછી જ્યારે મીઝટાયડીસના છોકરા મેટીઓકસની સરદારી હેઠલનું એક વાહણ દારય-

વુશના દરીઆઈ લડવઈઆઓએ જીતી લીધું અને મેટ્ટી-
ઓકસને કેદ પકડીને દારયવુશની આગલ લઈ ગયા ત્યારે
તેઓ આશા રાખતા હતા કે મીત્રાચડીઝ તરફનાં વેરને
હાથે દારયવુશ મેટ્ટીઓકસને શિક્ષા કરશે. પણ મહાત્મા
દારયવુશે તો વેરને બદલે સામી તેની ઉપર નવાલેશો કીધી.
તેણે તેને એક ઘર અને મીત્રકત આપી એટલુંજ નહીં પણ
એક હરાન દેશની બાયડી પરણાવી આપી અને તેણીને પેટ
ચતારાં છોકરાઓને હરાનીઓના સુખતા હોવાની આપ્યા."

બ એ ત.

વેર જાણે! જાણો વિખનો જે જીગર કાપે સદાઃ
વેરી તન મન ધન બિગાડી આખરે દેખે બકલ.

સવાલો.—વેર રાખવું નહીં એ વિષેના અવરતાના તથા
પાઠના કલાનો અર્થ સહીત કહો. વેર શાને કહેવું ? કોઈ
આપણને નુકસાન કરે તેના બદલામાં આપણે તેને નુકસાન નહીં
કાં કરવું ? એ વિષે એક હેકાયતનો દાખલો આપો. વેરનું વિખ
દીલમાં પેવસ થવાથી કેવી અસર થાયછે ? વેર નહીં લીધાથી
કેવા રાયદા થાયછે ? એ વિષે એક કવિ શું કહેછે ? વેરને કેકાણે
બખશેશો કરવા વિષે દારયવુશ વીરતારુની હેકાયત કહો. આ
પાઠના સારાંશની બએત બોલીને સમજાવો.

પાઠ ૧૭ મો.

કસરત તનદરસ્તીનું એક સાધન છે.

.દેશભાગમુજાભાગમુજા .દેશ રાજ્યમુજા
 .દેશમુજા .મુજામ .મુજામ .દેશ .દેશમુજા
 -મુજામુજા .મુજામુજા .દેશમુજા .દેશમુજા
 ૭૭ મુજામુજા

.દેશમુજામુજા .દેશમુજા .દેશમુજા .દેશમુજા
 -મુજા .દેશમુજામુજા .દેશમુજા .દેશમુજામુજા
 ૭૭ દેશમુજા

વાસાનિ. અચ્ચોમ્ મિપદિતિતાનેમ્
 અઉર્વે તેમ્ યો અકુલ્ત્ આસુશ્ ઉઝ્ગસ્તો હુઝ્ચોઉર્વેએસો
 વાષાહુ પેધનએધુઅ. ૧

બાઝવાઓ અચ્ચોને તનુવો વીરપયાઓ દ્રવતાતેમ્
 તનુવો વીરપયાઓ વઝ્દવરે. ૨

અર્થ .

“ માંગુંછું તે એપગો તેજવાલો ન
 હોય શેતાય, બાહેર આવનારો, કુશલતાથી
 પ્રરતો રથોમાં અને લડાઈઓમાં.”

“ અંધે બાજુમાં કુવત, તમામ તનની દર-
 સ્તી, તમામ તનની મજબુતી.”

ઉપકાં અવસ્થાનાં વાક્યઓમાં બદનગી જે જે શક્તિઓ જણાવીછે તે મેળવવાને પુરાતન ધરાનીઓ હમેશાં આપુર હતા. એ શક્તિઓ મેળવવાનું, જાળવી રાખવાનું, અને વધારવાનું એક મુખ્ય સાધન કસરત છે. કસરતના રેવાજ તેઓમાં સાધારણ હતા. યુવાની યંચકારો લખી બંધ છે કે ધરાનીઓમાં કસરત નહીં કરે એવું કોઈજ માણસ જોવામાં આવતું હતું. તેઓને નહાતપણથી ત્રણ બાબતો જરૂર શીખવવામાં આવતી હતી. પેહલું—સાચું બોલવું, બીજું—ઘોડાપર બેસવાની કસરત, અને ત્રીજું—ગીમાન-બાજી. સાહનામાં વગેરે તવારીઓ પરથી જણાય છે કે ચાલવાની, દોડવાની, સવારી કરવાની, કુસ્તી રમવાની, દડા ફેંકવાની, શીકારની, અને એવીજ બીજી મરદાનગીની કસરતો પુરાતન ધરાનીઓમાં જાણેજ હતી. તેથી તેઓ જોરાવર અને હીમતવાન રહેતા હતા. આપણુ જરથોશ્ત્રી-ઓ તે પેહલવાની પ્રજાની ઓજાદ છંધએ, પણ હાલ આપણામાં દરેક જણ કસરત કરતું નથી, એ બહુ ખાટું છે. આપણા કાયદાને માટે આપણા ન્યાયાનો પ્રમાણે આપણેની કસરતો જાણેજ રાખવી જોઈએ.

કસરતથી અનેક ફાયદા હાસેલ થાય છે. જેમકે શરીરમાં લોહી બરાબર ફરતું રહે છે તેથી દરેક અવયવને બરાબર પોષણ મળીને તે ખીલે છે; ખોરાક પચે છે અને બદનમાંની નકામી તથા નુકસાનકારક ચીજો બહાર નીકળી બંધ છે તેથી તે નીરાગી રહે છે; તન સાથે મનની સંચકાઈ વધે છે; અને જીંદગી લાંબી થાય છે. શીકારીઓ, ખજાસીઓ, લશ્કરી સીપાહી, અને બીજાં જે જે લોકો અંગતે કસરત રહે છે તેઓ સારી તનદરેતી અને લાંબી જીંદગી ભોગવે છે.

જે છોકરાંએ અભ્યાસ કરેછે તેઓને તો તનદરસ્તી જાળવવાને શ્રાદ્ધ કરત તબુ જરૂરની છે. તેઓને ગમે અથવા નહીં ગમે તોની તેઓએ અભ્યાસની સાથે કરત જારી રાખવી જોઈએ, નહીં તો વખત જતાં તેઓની તનદરસ્તી ખરાબ થયા વગર રહેશે નહીં. અને એક વાર તનદરસ્તી લથરવા પછી અભ્યાસ કે 'બીજી' કાંઈપી કામ શારી પૈડે કરી શકાતું નથી અને એ વિષેની ખોતાની ગફતતનો ખુદ પસતાવો યાયછે.

કરત કરાવેલે વખતે નિયમસર થવી જોઈએ. તે દરરોજ એકની એક નહીં પણ જુદી જુદી તરેહની થવી જોઈએ. તે એવી રીતે થવી જોઈએ કે જેથી મનને કંટાળો નહીં છુટતાં ખુશી ઉપજે. કોઈ દહાડે ખુલ્લી હવામાં ફરવાની તો કોઈ દહાડે કીડીની, તો કોઈ દહાડે કરતશાળાની; કોઈ દહાડે હલેશાં એવાંને હોડી ચલાવવાની તો કોઈ દહાડે તરવાની; કોઈ દહાડે સુથાર અથવા કરાઈતાં ઓળંગવાની; કોઈ દહાડે ઘોડાપર સવારી કરવાની; કોઈ કોઈ વખત જોગવાઈ અને તો ડુંકરી અથવા લાંબી મુસાફરીએ જઈને હવા પાણીનાં ફેરફાર સાથે હરએક માફકરની કરત લેવી. કરત કરવા સાથે મીઠાઈ હમેશાં ખુશ રાખવો. કેમકે તેથીજ કરતનો ફાયદો મળેછે. કરત લીધા પછી જો શરીરમાં પરસેવો પડ્યો હોય તો તે ઉપર કંડો પવત ડુંકવા દેવો નહીં. એટલીખધી કરત કરવી નહીં કે જેથી ઘણું થાક ચડે. દર વખત કરત કીધા પછી પુરતી આશાયશ લેવાને સુકવું નહીં.

સર્વે જમાનાઓમાં જેઓએ મગજનું કામ કીધુંછે તેઓ હમેશાં કાંઈ નહીં ને કાંઈ કરત કરતા રહ્યાંછે. અરસ્તાતાલીમને વિષે કેહવાયલું છે કે તે ખોતાના

ચેન્નાઓને ભાષણ કરીને શીખવતી વખતે હંમેશાં ચાલ હાલ કરતો હતો. ઇસપ અને તેરેન્સ ગુલામો હતા તેથી પુસ્તકો પનાવવા સાથે મુઘલી જાતની મેહનત મજૂરી કરતા હતા. કલીઅનથીસ જે નામીયા શીઝમુક ઝીનોની જગાએ આવ્યો હતો તે એક બાગબાનને ત્યાં નોકર હતો—તે દીવસે અબ્યાસ કરતો હતો અને રાત્રે પાણી ખેંચીને બાગનાં ઝાડોને પાતો હતો. પ્રખ્યાત જુલીઅસ સીઝર પોતાની લશ્કરી કાવણીમાં અબ્યાસ સાથે લશ્કરી કવાયદ ચાલુ રાખતો હતો. શાહીબેન ગસ્તેવસ વાઝા, અને ખીજન ઘણાએક મહાન પુરો હંમેશાં કસરત કરતા હતા. જે તેઓ કસરત નહીં કરતે તો તેઓ ન વખાણ મેળવી ગયાછે તે મેળવતે કે નહીં તે શક ભરેલું છે. હાલમાં ઇંગ્લાંડનો મશહૂર જુદો મહાન રાજદ્વારી મીઝ ગ્લાડ્સ્ટન કુહાડાથી મોહટાં ઝાડો કાપવાની અને હાંપિ મુવી ચાલવાની કસરત રાખેછે.

દો હુ રા.

કસરત દે આરોગ્યતા, ખુશખીજન 'ને સુખ—
કરે અંગને શોભતું, દીયે ઉંઘ 'ને ભૂખ.
તનબળથી મનબળ વધે, સહેલાં થાયે કામ—
જીંદગીનો લાવો મજે, જન પામે સુખધામ.

સવાલો—કસરતની અગત્યતા દેખાડે એવા અવસ્થાના કલામો અર્થ સહીત કહો. પુરાતન ઇરાનીઓના કસરતના રેવાજ બાબે યુનાની ગ્રંથકારો શું લખી ગયાછે? કસરતથી કેવા ફાયદા થાયછે? છોકરાંને કસરત ઘણી જરૂરની કેમ છે? કસરત કરવાની રીતો કહો. અસ્તાતાલીસ, ઇસપ, તેરેન્સ, કલીઅનથીસ, જુલીઅસ સીઝર, શાહીબેન, ગસ્તેવસ વાઝા, વગેરેની કસરતની આદત વિષે શું કહેવાયજુછે? કસરત વિષેના દોહરા બોલીને સમજાવો.

પાઠ. ૧૮. મો.

અશો જરથોશ્તને લગતી દુક નોંધે. અને તેની દીન
શીખવા તથા પાળવાની અગત્ય—ભાગ ૧ લો.

—) ૧) ૨) ૩) ૪) ૫) ૬) ૭) ૮) ૯) ૧૦)
૧૧) ૧૨) ૧૩) ૧૪) ૧૫) ૧૬) ૧૭) ૧૮) ૧૯) ૨૦)

૨૧) ૨૨) ૨૩) ૨૪) ૨૫) ૨૬) ૨૭) ૨૮) ૨૯) ૩૦)

અવવ બવાહિ યથ ઝરથુશ્ત્રો સ્પિતામો. ૧
વોસ્-કેસ્કે એદ્ ઝુન્ ઝરથોશ્તર. ૨

અર્થ.

“ સપેતમાન જરથોશ્ત જેવો અશો થજે.”

“ ઘણા સવાખી થજે જરથોશ્તની મીસાલે.”

ઉપજા અવસ્તામાં તથા પાઝંદમાં જરથોશ્ત જેવા ભજા
અને સવાખકાર થવાની તાકીદ અને દુઆ કીધી છે. માટે
દરેક જણે તેની જીંદગીનો ભરોસો ભરેલો એહવાલ બાણવો
જોઈએ અને તેની દીનની માહિતી મેળવવી જોઈએ કે તેથી
બને તેટલું તેના જેવું અશો થવાને બની આવે.

અશો જરથોશ્તની હકીકત અવસ્તા, પેહલવી, પાઝંદ,
ફારસી, ગ્રીક, લેટીન, ગુજરાતી અને એ સીવાય ખીજી ઘણી
એક જીબાનોની કેતાબોમાં લખાયલી છે. તેમાં સુદૃઢી જીબની
અવસ્તામાં લખાયલી છે. અવસ્તા ૬૦ સ્ત્રો ની અગાઉ
એક હજાર અથવા બારસો અથવા તેથીખી વધારે વર્ષો ઉપર

લખાયા હતા. તે પછી ઈરાનમાં હુઆમનીઆન વંશનાં રાજામાં (ઈ. સ. ૫૫૮—૩૩૧) ગ્રીક લખનારાઓને ઈરાનીઓ સાથે વેહવાર પડ્યો હતો. તેઓ ઈરાનીઓથી સંભળેલું લખી ગયાછે કે જરથોસ્ત તે વખતથી કેટલીએક સદીઓ આગમજનો થઈ ગયો હતો. જરથોસ્તનો મને યોગ્ય નથી. કારણ કે આગલા ઈરાનીઓમાં મુકરર કીધેલા અને કદી આવતો નહીં હતો. તોપણ હાલની શોધ પ્રમાણે આજથી ત્રણ હજાર બસોથી તે ચાર હજાર વરસોની વચમાં માનવામાં આવેછે.

જરથોસ્ત એક હયાત પુરૂષ થઈ ગયોછે તેની કેટલીએક સામિતીઓ છે. પેહલું—તેણે બનાવેલી ઘણીએક ગાથાઓ બરોસેદાર પુનાની લખનારાઓએ જોઈ હતી. અને કેટલાકોએ તેઓના તરજુમા ગ્રીક ભાષામાં કીધા હતા. બીજું—તેની ઘણીએક ગાથાઓમાંની થોડીએક આજ લગી મોજૂદ છે જેમાં તે બીજા કોઈની હસ્તી ધરાવનાર પુરૂષ નેવો પોતાને જણાવેછે. પુરાતન અવસ્થા, પુનાની, અથવા બીજાં કોઈની આગલાં લખાણમાં એમ જણાવ્યું નથી કે તે એક કલ્પિત પુરૂષ હતો. ત્રીજું—આગલા જમાનાની કથા કહાણીઓ કોઈ અસાધારણ ચમત્કારોથી દીકને ઉઠ્ઠેરવા, કોઈ નીતિ શીખાડવા, અથવા કુદરતના કોઈ બનાવનું રૂપક અર્થ-કારથી વર્ણન કરવા માટે બનાવવામાં આવેલીઓ છે. એમાંની કોઈની મતલબ જરથોસ્તના એહવાલમાં જોવામાં આવતી નથી, કેમકે તે આદો અને માનવા જોગ છે. તેનું નામની કોઈ ચમત્કાર સુચક, કોઈ નીતિ ચુલુ દર્શક અથવા કોઈ કુદરતી બનાવનું રૂપક નથી પણ તેના જમાનામાં જેમ બીજાં માણસોનાં સાધારણ નામો પણ જનવરે ઉપરથી આવવામાં આવતાં હતાં તેવું જ છે.

જરથોસ્ત નામનો ધાતુઅર્થ ‘બુઢાં અથવા પીલાં ઉંઠો ધરાવનાર’ કરીછે. એ નામ તે વૈષ્ણવનાં પીજાં નામો જેવુંજ છે. જેમકે “કૃષ્ણોષ્ત્ર” નીરોગી ઉંઠો ધરાવનાર, “પોહુ ઉષ્ત્ર” સારાં ઉંઠો ધરાવનાર, “પોહિશ્ચ્ચસ્પ” ઘણા ઘોડા ધરાવનાર, “અરેજત્ચસ્પ” કીમતી ઘોડા ધરાવનાર, “સ્તીરઓદન” સુંદર બકરો રાખનાર, વગેરે, વગેરે. એ પ્રમાણે તે જમાનામાં પશુઓ ઉપરથી નામો પડતાં હતાં. તે હલકાઈને માટે નહી પણ ઉકમાઈથી પડતાં હતાં. કારણ કે જેમ આજે કીમતી ધાતુઓ દોલત ગણાયછે તેમ તે જમાનામાં પશુ ઢોરો દોલત ગણાતી હતી. જરથોસ્ત નામનો અર્થ ‘બુઢાં અથવા પીલાં ઉંઠો રાખનાર’ થાયછે તે ઉપરથી એમ નહી સમજવું કે જરથોસ્ત અરેખર ઉંઠો રાખનાર હતો. આજે કોઈનું નામ હીરાજી અથવા માણિકજી હોય તેથી તે કાંઈ પોતે હીરા અથવા માણિક છે એમ આપણે સમજતાં નથી. એજ પ્રમાણે જરથોસ્તનું નામ અને પીજાં ઉપજાં નામોની સમજવાં. હીરા, માણિક, વગેરે આજે ઉપરથી માણસોનાં નામો પાડવાનો આજે આજ છે તેમ તે જમાનામાં ઢોરો ઉપરથી નામો પાડવાનો આજ હતો તેથી જરથોસ્તનાં માખાપે તેનું નામ તેવું પાડ્યું હતું.

જરથોસ્ત ‘સ્તીતમ’ નાં ખાનદાનનો હતો તેથી તે ‘સ્તીતમ જરથુષ્ત્ર’, ‘સપેતમાન જરથોસ્ત’, ‘જરથોસ્તે સપેતમાન’ અથવા ફક્ત ‘સપેતમાન’ કરીખી કહેવાયછે. એજ ખાનદાનનાંઓ તેઓની પેહડીમાં થઈ ગયલા ‘હએચત્ અસ્પ’ નામના એક નામીયા પુરૂષ ઉપરથી ‘હએચત્ અસ્પા’ અથવા ‘હએચત્ અસ્પાન’ કરીખી કહેવાયછે. જરથોસ્તની મીસાલેજ તેની ‘પઓહિચ્ચીસ્તા’ નામની એક બેટીને ‘હએચત્ અસ્પાના’ અને ‘સ્પિતામી’ એટલે હએચત્-અસ્પની ઓળાદની તથા સ્પિતમની ઓળાદની કરી કહીછે.

જરથોસ્તના આપનું નામ ‘વઝ્યોઝિશ્વઝ્વસ્પ’ હતું. તેની માનું જન્મ નામ જાણાયલું નથી તોપણ તે ‘હૈવાવ’ નામનું જે એક આનંદાન હતું અને જેને ‘ઝાવિષ’ નું આનંદાન કરીની કહેતા હતા તેમાં જન્મેલી હતી તેથી જેમ જરથોસ્તની ખેટી ‘વઝ્યોઝિશ્વઝ્વસ્તા’ ને ‘હૈવ્યેચત્ અસ્પાના’ તથા ‘સ્તીતામી’ એવાં બે ઉપનામથી ઝાળખાવીએ તેમ તેને ‘દાગદો’ કે જે અસત્ ‘દુગેદો હૈવાવીઆ’ એટલે હૈવાવની ખેટી કરી હતું તે નામે, અથવા ‘ઝાવિષી’ એટલે ઝાવિષનાં આનંદાનની એવે નામે ઝાળખાવીએ. એ હૈવાવનાં આનંદાનમાં જરથોસ્તના બે મોહટા નામીઆ ઝાથીઓ ક્ર.પ.ઓપ્ત અને જામાસ્પની જન્મેલા હતા.

જરથોસ્તનો જન્મ રએ પ્રાંતમાં “પદ્ધતિઝ્વાર” (અથવા “પદ્ધ્વ્વાર”) નામના પહાડમાંથી થેહતી “દરજી” નામની નદી જેને “દરગાહિધમનીશ” કરીની કહેલીએ તેને કીનારે ‘વઝ્યોઝિશ્વઝ્વસ્પ’ નાં ઘરમાં થયો હતો.

જરથોસ્તનો જન્મદિવસ અવસ્તાપરથી ચોક્કસ જણાતો નથી. જરથોસ્તનાં બચ્પણની હકીકતની નોંધ અવસ્તામાં રાહી નથી. તેની કેળવણી અથવા તેના ઉસ્તાદ વિષે કાંઈ જાણાયલું નથી. તોપણ ઉમરે પુગવા પછીની તેણે પોતાની જાતી દોશિશથી જ્ઞાન મેળવવાનો અને ખુદ અહુરમઝદ પાસેથી શીખવાનો ઠરાવ કીધો હતો. એ ઉપરથી દરએક જણે ભાધ લેવા જો-મએ કે જ્ઞાન મેળવવાને કદી અસુરું થતું નથી. મોટે શું જીવાન કે શું ખુદા, શું ગરીબ કે શું તવંગરે, અશો જરથોસ્તની મીસાલે જ્ઞાન મેળવવાની તથા અશો થવાની ઉમેદ હમેશા રાખવી.

દોહરો .

સાની થઈ થાવું અશો, એ જરથોસ્તની રીત—
નકલ કરેથી તેહની, પામે ઈશ્વર પ્રીત.

સવાલો—અથો જરથોસ્તના જેવા થવા વિષેના અવ-
સ્તાના તથા પાત્રંદના કલાનો અર્થ સહીત કહો. અથો!
જરથોસ્તની હકીકત કઈ કઈ ભાષાઓમાં આવેલીછે? સર્વેથી
જુની કઈ? અવસ્તા કયારે બન્યા હતા? અથો! જરથોસ્તનો
સને ક્રમ નથી? જરથોસ્ત એક હયાત પુરુષ હતો તેની સામેતીએ!
આપો. ‘જરથોસ્ત’ નામનો ધાતુઅર્થ સમજાવો. એવાં
બીજાં કેટલાંએક નામો સમજાવો. ઊકચાઈએ દારો પરથી
નામો પાડવાનું શું કારણ? સપેતમાન અને હ્યેચત્તઅસ્પાન
એ ઇલકાઓ સમજાવો. જરથોસ્તના પાપ તથા સાનાં નામો
કહો. જરથોસ્તનો જન્મ કયાં અને કયારે થયો હતો? જર-
થોસ્તનાં બચપણ તથા કુળવણી વિષે શું જણાયુંછે? તે
ઊપરથી કોવો બોધ લેવો?

પાઠ ૧૯ મો.

અથો! જરથોસ્તને લગતી ટુક નોંધો અને તેની દીન
શીખવા તથા પાળવાની અગત્ય.—ભાગ ૨ જો.

.....

.....

.....

.....

.....

..... દાઇદી.

..... મઝ્દા ઝરથુષ્ટ્રાઇ અઓન્નેહલુવત્ રફેનો!

અહમિયાયા અહુરા યા દધમિવતો દ્યેષાઓ
તર્કિયામા.?

અર્થ .

“ બપ્પશ.

. ઓ મઝદ ! જરથુશ્ત્રને કુવતમંદ રામશનાં
અને અમે (તેના સાથીઓ)નેથી, કે જથી
આજાર દેનારના આજારોને તોડીએ.”

કહે છે કે જરથોસ્તે “ હવોવ ” નાં જ્ઞાનદાનની એક
બાબુ સાથે જન ક્રીધાં હતાં જોણીને તેનાં જ્ઞાનદાનની નામથી
“ હવોવી ” કરી ઓળખાવી છે. ૧ કોઈ કહે છે કે તે ફરબોપુત્ર-
ની બેટી હતી. ૨ આ ઉપરથી જાણાય છે કે તે પોતાની માતાં
જ્ઞાનદાનમાં પરણ્યો હતો. જરથોસ્તને કેટલીએક બેટીઓ
અવતરી હતી જેમાંની એકનું નામ “ પઓઉર-ચીસ્તા ”
હતું. ૩ બીજી બેતાં નામો “ ફેની ” અને “ શિતા ” કરી
ધારવામાં આવે છે. ૪ જરથોસ્તના ત્રણ બેટા જાણાય છે.
જેઓનાં નામો “ ઇસત્વાસ્ત્ર, ઉરવતત્તર, અને હવરચિશ્ર ”
કરી હતાં. ૫

જરથોસ્તનાં ખેશાવંદો બે કુટુંબ તરફનાં હતાં. આપ
તરફનાં હએચત્ત્મરપ અથવા સીતમ જ્ઞાનદાનનાં હતાં અને
મા તથા મોહરદાર તરફનાં હવોવ જ્ઞાનદાનનાં હતાં. આપ
તરફનાં ખેશાવંદોમાં “ આરાસ્તી ” નો બેટો “ મઈદ્યોમાહ ”
અને તેનો બેટો “ અપસ્તુ ”; અને બીજાં કેટલાંએક કહે-
વાયલાં છે. ૬ મા તરફનાંમાં “ ફરબોપુત્ર ” અને “ જામારપ ”

૧ ફરવરદીન યશત ૬૦ ૧૩૯.

૨ યજ્ઞને ૫૧ ૬૦ ૧૭ પેહલવી શરેહ.

૩ યજ્ઞને ૫૩ ૬૦ ૩.

૪ ફરવરદીન યશત ૬૦ ૧૩૯.

૫ ફરવરદીન યશત ૬૦ ૯૮.

૬ ફરવરદીન યશત ૬૦ ૯૫, ૧૦૬.

મુખ્ય હતા; તેઓ ઉપરાંત તેઓનાં ફરજદો અને ખીજાંઓ હતાં. આ બંધે ખાનદાનવાળાં ખેશાવંદોએ દીન શીખવવામાં જરથોસ્તને ઘણી મદદ કીધી હતી.

જરથોસ્તના કેટલાએક સાથીઓ, દોસ્તો, અને મદદગારો હતા. કેટલાએક તો તેના ખેશાવંદજ હતા. ખીજાઓમાં “નાદરીઆની” ખાનદાનમાં મુખ્ય “કએ ગુસ્તાસ્પ”, તેની ખાનુ “હુતઓસા”, અને તેઓનાં ઘણાંએક ખેશાવંદો હતાં.

જરથોસ્તના દુશ્મનો ઘણાંએક હતા. તેઓમાં મુખ્ય “કવિ” અને “કરપન” એવાં નામેથી ઓળખાતા દેવપરસ્તોના ગુરુઓ હતા, જેઓમાં એક કુટુંબ “ઉમિશ્ત”^૧ ને નામે જણાયલું છે.

જરથોસ્તની સંસારી સ્થિતિ એકમરખી રહી નહી હતી. નવી દીન ફેલાવવાને લીધે વારંવાર તેના દુશ્મનો તેનાં પશુઓ વગેરે માલમતા લુટી જતા હતા. કોઈ વખત તેની સોડે માણસો રહેતાં હતાં અને કોઈ વખત નહી રહેતાં હતાં. કોઈ વખત તેની દશા અહડતી તો કોઈ વખત પડતી થતી હતી. કોઈ વખત તેની હાલત આપાદ તો કોઈ વખત મુક્તિ થતી હતી.

જરથોસ્તની જીંદગીમાં જેઓ તેની દીનમાં આપ્યાં હતાં તેઓની ચાકસ સંખ્યા જણાયલી નથી. તોપણ નીચે કહેલા કેટલાએકો તેના ખાસ શાગેરદો તરીકે જણાયછે:—

“હએચત્અસ્પ” અથવા “સીતમ” ખાનદાનમાંથી “આરાસ્પ” નો ખેટો “મધ્યોમાહ.” એ ઘણી જરથોસ્તનો સહુથી પેહલો શાગેરદો હતો. જરથોસ્તના ત્રણુડે

૧ પજશને ૪૪ ૩૦ ૨૦.

૨ પજશને ૫૧ ૩૦ ૧૯, ૬૨૫૨દીન ૫૨૫ ૩૦ ૯૫, ૧૦૬.

ખેટા—“ હમત્વાસ્ત્ર,” “ ઉરવતત્ત્નર,” અને “ હવરેચિત્ર ”;
“ ત્રિમિથવંત ”; “ મેદીઓમાહ ” નો છોકરો “ અપસ્તુ ”;
અને ખીજા કેટલાએક.

“ નોદર ” નાં ખાનદાનમાંથી “ કચ્છે ગુસ્તારપ ”; તેનો
બાપ “ ઝઘરિવઘરિ ”; તેનો ખેટો “ અસ્પંદીઆર ”; અને
તેની ખાનુ “ હુતઓઆ ”; “ વીસ્તઉર ”; અને ખીજા
કેટલાએક. ૧

“ હવૌવ ” નાં ખાનદાનમાં “ કૃષઓપૂત્ર ”, “ જામા-
રપ ”, “ કૃષઓપૂત્ર ” ના ખેટો “ હુઠકચોયત ” તથા “ ખાદ-
એત ”, અને “ જામારપ ” નો ખેટો “ હડ્હઉર્વમ ” તથા
તેનો ખેટો “ વરેબન.”

એ સિવાય જરથોસ્તની હયાતી પછી તેના દીનના
સંબંધમાં ખીજા કેટલાએક નામાંકીત નરોનાં નામો નોંધાય-
લાંછે. જેવાં કે “ અહૂમસ્તૂત ” નો ખેટો “ સએત ” કે જેણે
ખીજા એકસો શગરદોને શીખાડ્યા હતા. “ વોહુનેમંદહ ”
કે જેણે કેટલીએક ગાથાઓ બનાવી હતી અને “ ઉમધ ”
કુલના દેવપરસ્તો સાથે લડેઓ હતો. “ કરેસ્ત ” અને તેનું
કુટુંબ કે જેઓનું ઘર દોલતમંદ હવું અને જેઓ નવી
દીન તરફથી લડાઈમાં ઉતરી હતા. “ ઉસ્માનર ” કે જેણે
કેટલાંએક માહટાં કામો કર્યાં હતાં. “ ક્રિવાન ” કે જે
તુરાની હતો અને જરથોસ્તી દીનમાં આવ્યો હતો. પાછળથી
એની ઓલાદમાં “ યોધાન્તિ ” પેદા થયો હતો જે “ ગોબ્ત-
ફરીઆન ” કરીખી કહેવાય છે અને જેણે “ અખ્તિ ”
નામના એક જુદાદીન સાથે ઘણાએક સવાલ જવાબો કરીને
તેને તકરારમાં માત કરીધો હતો.

પેગમખર અશો જરથોસ્તની ઉમર અને મરણ જાણા-
યત્તાં નથી. કોઈ કહે છે કે સીતાતેર વર્ષની ઉમરે ‘અરાતુર’
નામના એક તુરાનીને હાથે બળપ્પ શેહરમાં અશો જરથોસ્તનું
મરણ થયું હતું. દે મહીનાનો પુરશેદ રોજ તેનાં ગુજરવાની
તારીખ તરીકે આજે જરથોસ્તીઓમાં પવિત્ર ગણવામાં આવે છે.

અશો જરથોસ્તના મદ્યગુણો અને ખુખીઓની પુરતી
વખાણ થવી મહાન છે. તે માહેષે જે દીન માણસજનને
દેખાડી છે તે કદી નાબુદ થશે નહીં. એ દીનનાં મુખ્ય કરમા-
નો તમામ માણસજન કમૂલ રાખે છે અને રાખશે. નેક
વિચારવું, નેક બોલવું, અને નેક કામ કરવું; બદ નહીં
વિચારવું, બદ નહીં બોલવું, અને બદ કામ નહીં કરવું;—
એ કોણ કમૂલ નહીં કરશે? અરેખર અશો જરથોસ્તે
માણસોની દુનીઆ કેમ ચાલવી તે વિષે અહુરમઝદે બારેસો
નકશો આપી દેનિસાનેને પોતાની દીનની મારફતે દેખાડ્યો છે
અને પોતાના મુખ્યનોની મારફતે સંભળાવ્યો છે. તેટલામોટે,
જરથોસ્તી આજકો ! તે દીનનાં કરમાનો, નીતિઓ, તવારીખ,
અને શ્રાવણમુદ્રા વગેરે ઘણી ઉલટથી શીખતાં રહેજો. તેથી
તમે આ અને આવતી જીંદગીમાં મુખી થશો.

બ એ તો .

અશો “જરથોસ્ત”, “કએ ગુસ્તારપ”, વળી “જામારપ”,
“ફરશોશતર”,

બલો જે “મેદીઓમાહ” ને બલી જરથોસ્તની કુખર—

ચળકતાં નામ એ સઘળાં અવસ્થામાં મળે જાહેર,

હકીકત જાણી તે સહુની તવારીખમાં થવું જાહેર.

વળી દીને જરાતોસ્તી બલી તે શીખવી ખંતે—

અમલ તેપર કરીને સરફરાજ પામવી અંતે.

સવાલો.—અશે જરથોસ્તના સાથીઓ વિષેના ગાથાઈ કલામો અર્થ સહીત કહો. જરથોસ્ત કયાં ખાનદાનમાં પર-જીવ્યો હતો ? તેની ઝોરત અને છોકરાંઓનાં નામો કહો. જરથોસ્તનાં કેટલાંએક ખેશાવંદોનાં નામો કહો. જરથોસ્તના સાથીઓ, દોરતો, અને મદદગારોમાં મુખ્ય કોણુ હતાં ? જરથોસ્તના દુશ્મનોમાં મુખ્ય કોણુ હતા ? જરથોસ્તની સંસારી સ્થિતિ કેવી હતી ? જરથોસ્તની છાંદગીમાં જેઓ તેની દીનમાં આપ્યાં હતાં તેઓમાંનાં કેટલાંએકોનાં નામ દેઓ. જરથોસ્તની હયાતી પાદ તેની દીનને ફેલાવનારાઓમાંના કેટલાંએકનાં નામ દેઓ. જરથોસ્તની ઊંચર અને ખરણુ વિષે શું જણાયું છે ? અશે જરથોસ્તની તથા તેની દીનની મુખ્ય મુખીઓ શું શું છે ? તેટલામાટે આપણે શું કરતાં રહેવું ? ઊપલા પાઠના નીતિસારની કવિતા કહીને સમાપ્ત.

પાઠ ૨૦ મો.

જરથોસ્તની દીનના મુખ્ય કલામો.

... રૈપમહ .દેણુતૈય ... રૈમદ .દેણુમદૈય

૪૦ દેણુતૈમદાગમુ .દેણુમૌમૌય

મહ .મપદેણુમ ... દૌમહ .મપદૈયમ

... મપદેણુમય-મુયકમુમુ ... દેણુમૌય

હુમતેમ્ મનો ... હુષ્તેમ્ વચો. ... હુવર્તેમ્
કયઓરનેમ્. ૧

અહુનેમ્ વધરીમ્. . . અષેમ્ વહિતેમ્. . .
યેહ્હે-હાતામ્. . . ૨

અર્થ.

“નેક વિચારેલો વિચાર. . . નેક બોલેલો
સચ્ચુત. . . નેક કીધેલું કાંમ.”

“આહુનવર અષેમ વોહૂ
અને યેહ્દે-હાતાંમ. . . .”

૫૬.]

(“નાથ કેસે ગજ્જો બંધ છોડાયો ”—એ રાહપર.)

માચો^૧ જરાયોસ્ત ગુરુ દુનીઆનો,^૨
થયો નહી તેવો, નહીજ થવાનો.^૩ ૧

એક ખુદાની પરસ્તેશ^૪ જેની
દીનનો મજબૂત પાયો—
તેનો હુમત, હુમ્મ, હુવતી^૫ મધ્યે
નીતિનો ગંજ સમાયો. ૨

“અવલથી આખર લગી આ જગતમાં
વૃદ્ધિ નાશ લડે જોડી^૬”
કહેછે જરાયોસ્ત “ઉધાર વૃદ્ધિને,
નાશનાં જોરને તોડી.” ૭ ૩

૧ ‘એરેઝ્વો અષાઉમ્ સ્પિતમ’, આવાં યશત ૩૦ ૮૮.

૨ ‘રતુશ્ અસ્ત વધશયો ગએશ્યાઓ’, આવાં યશત ૩૦ ૮૮.

૩ ફરવરદીત યશત ૩૦ ૧૫૨.

૪ ‘દએત માઝ્દયસ્નિશ્.’

૫ યજશને ૩૦ ૩૦ ૩.

૬ યજશને ૩૦ ૩૦ ૩.

૭ “અષ” અને “દુજ” — “સ્પેતોમધન્યુશ” અને “અહ્-રો-મધન્યુશ.” ૪૦

“જેથી ખુદા રાજી તેજ કરવાં,

માનવી, કામો સવાખી૧.

મનસા ભલીનાં કામનો બદલો

આંતે સહૂને હીસાખી.”૨

“રાજ અહુરમઝદનું તે વધારે

રંકની દાદ લીએ જે.”૩

આ લોક પરલોકમાં છે પનોતું,

નિત્ય સુખામૃત પિયે તે.

“સત્ય છે ન્યામત ઉત્તમ સહૂથી—”૪

ધન્ય તે તનને તે મનને !

ધન્ય, ધન્ય, રે અધિક ધન્ય છે

સત્યસ્વરૂપ સુજનને !”૫

“પૂજવો પૂજ્ય અહુરમઝદ સ્વામી

અમશાસ્પંદી સિક્તથી.”૬

તત્વ ધર્મનાં મુખ્ય એ જાણું

ખાસ જરાથેશ્ત મતથી.

૧ “યથા અહૂ વધયે.”

૨ યથા અહૂ વધયે.”

૩ યથા અહૂ વધયે.”

૪ અષેમ વોહૂં.

૫ અષેમ વોહૂં.

૬ યેહૂહે હાતાંમ.

(૭૯)

પાઠ ૨૧ મો.

સારા સ્વભાવની ખુબીઓ.

-૧૨૫૫૫૫૫૫ ૧૨૫૫૫૫ ૧૨૫ ૧૨૫૫૫૫

૧૨૫૫૫૫૫૫-૧૨૫૫૫૫૫૫૫ ૧૨૫૫૫૫

૧૨૫૫૫૫૫ ૧૨૫૫ ૧૨૫૫૫૫

યથ-નો આઓહાંન્ બકયાતો-

મનાઓ વહિતો-ઉર્વીનો૧.

હમેશે હુ-હીન્ બાધ્.૨

અર્થ .

“ કે અમારાં થઈ રહે ખુશી ભરેલાં

મન અને ઘણાં ભલાં રવાન.”

“ હમેશાં સારા સ્વભાવનો રહેજે.”

એક માણસનો સારો સ્વભાવ તેને પોતાને સુખી રાખવા ઉપરાંત તે જોએના સંબંધમાં આવેછે તેઓનેખી સુખી કરેછે. સારા સ્વભાવનું માણસ જ્યાં જાય ત્યાં સમાયછે. તેને બધાંઓ ચલાયછે, માન આપેછે, અને દુનીઆમાં આગળ વધતાં તેને ઘણો વાર લાગતો નથી. સારો સ્વભાવ કૂદરાપાને દૂર રાખેછે, મુકલેસીને વિશ્રાવી નાખેછે, અને જીંદગીને લીજત બખાયેછે. તે એક ખીલતા બાગ જેવો છે જે પોતાની આરે ગમ ખુશીની લપટ ફેલાવેછે. તે એક અખુટ ખજાનો છે જે તેના ધરાવનારને શાંતિ અને સુખમાં રાખેછે. તે મનની ખુબસુરતી છે જે દરેક જાણનાં દીલને પોતા તરફ ખેંચેછે. તે એક એવો સણગાર છે કે તેની આગળ હીરા

માતી અને જર અવેરાત કુદ્ધ નથી. તેમાં એવી ક્રામત છે કે તેથી કંકાસ કજીઆનો દેવ હમેશાં હાંકી કહડાયછે. ઘણું કરીને તો સારા સ્વભાવ કોઈને તે ધરાવનારની તરફ અદાવત પકડવાને ઉત્કેરતો નથીજ—તોપણ જો કોઈ તેની દુશ્મની કરેછે તો મધળાં જાણુ તેને તુચ્છકારી કહાડેછે. સારા સ્વભાવ એવું ઉમદા ગોહર છે. મોટે જોનો સ્વભાવ કુદરતીજ સારો હાય તેણે તે ખુદાની એક કીમતી બખ્શીશ જાણીને તે મોટે તેનાં શુકરાનાં કરવાં; અને જોના સ્વભાવમાં થોડી અથવા ઘણી ખામીઓ હાય તેણે ઘણી ચાંપ રાખીને તે સુધારવી.

એક બહાદુર અને જંગી પેહલવાન ખુતરેજી ભરેલી લડાઈઓથી દુનીઆને જીતે તે કરતાં વધારે સરસ રીતે એક ખુશખો આદમી માણસોનાં દીવ જીતી શકેછે. ખુશખો આદમી ગોયા એક યુલાખનું ડૂલ છે જેથી સર્વેનાં આંખને આરામ અને મગજને તાજગી મળેછે. ખુશખોની તરફ સર્વે કોઈ લોહચુંબકની માફક ખેંચાયછે. તેની લીલાકતમાં ગોયા એક એવી મોહિની છે કે તેને સહુ કોઈ વશ થાયછે. ખુશખો કોઈને નાખુશ કરવું નથી. તે પોતે ખુશ રહેવા સાથે સર્વેને ખુશ રાખેછે અને તેનું મનતાવડાપણું તેને લોકપ્રિય કરેછે. ખુશખોનું તનદરસ્તી અને ઉમરદરાજીનું એક સાધન છે.

“ કહેછે કે એકવાર ધરિનનાં એક શેહરમાં કાંઈ બાદશાહ કરતાં આગળા જમાનાનું અનાજથી ભરેલું એક વાસણ નીકળી આવ્યું. તે અનાજના દાણા તે વખતે ઉગતા દાણાથી સરસ અને વિચિત્ર દેખાવાથી ત્યાંના હાકમે ફરમાવ્યું કે શેહરમાં જે માણસ ઘણો જઈક હાય તેને પુછો કે એવા દાણા તેણે તેનાં બચપણમાં જોયા હતા ? શોધ કરતાં એક ઘણો વાંકો બંલી ગયેલો બાલ પાકેલો પીર મર્દ નીકલી આવ્યો.

તેને પેલા હાકમના સીપાઈઓએ ઉપલી બાબત પૂછી. તે બાલ્મીઃ મને એ વિષે ખબર નથી, પણ મારેથી વડો મારો એક બાઈ ફજાણે ઠેકાણે રહેછે તેને જાણે પુછો. સીપાઈઓએ તેને શોધી કહાડ્યો. તે માણસ પેલાના જેવા ઘરડો નહી પણ અધાર વયનો હોય તેવો દેખાતો હતો. તેને ઉપલો સવાજ પુછતાં તેણે જવાબ દીધો કે હું એ વિષે કંઈ જાણતો નથી, પણ અમારો સહુથી વડો બાઈ ફજાણે ઠેકાણે રહેછે તેને એ વિષેની ખબર હશે માટે તેને તે પુછો. તરતજ તેઓ તેની પાસે ગયા. જોએ શું કે તે તો પચીસ વર્ષનો નવ જીવાન હોય તેવો લાલ ચણોડી સરખા અને સરવનાં ઝાડ જેવાં સીધાં કદનો દેખાયો. તેને જોઈને પેલા સીપાઈઓને ઘણી અજાયબી લાગી. તેઓએ જે પુછવાનું હતું તે રેહવા દઈને પેલું એ પુછ્યું કે તમે ત્રણ બાઈઓમાં તું સહુથી વડો જીવાન જેવો દેખાયછે, પેલા વચ્ચો બાઈ અધાર જેવો દેખાયછે, અને નાનો બાઈ ઘણોજ ઘરડો થઈ ગયેલો દેખાયછે—તેનું કારણ શું? પેલા મંદ જવાબ દીધો કે મારો તથા મારી ઝોરતનો સ્વભાવ બહુ મારો છે. તેથી જો કે હું બધામાં ઘરડો છું તોપણ મારી દેહ જરા પણ લયરી નથી. મારા વચ્ચા બાઈનો તથા તેની ઝોરતનો મીઝજ મધ્યમ છે તેથી તેનાં શરીર ઉપર મધ્યમ અસર જોવામાં આવેછે. પણ મારા નાના બાઈનો સ્વભાવ ઘણો ખરાબ છે અને તેની ઝોરતનો સ્વભાવ તો તેથીયે વધારે ખરાબ છે. તે સમયથી તેઓને કદી સુખ મળતું નથી. તેઓ મુલેહથી ખેડતાં લડીને ઉઠેછે. નકારા અને નામુવાફક સ્વભાવને લીધે તેઓનાં દીકા હમેશાં રંછા અને પરાગંદા રહેછે. એથી મારા નાહતા બાઈને કવચતનો બુઢાપો આવી લાગેછે. ખરાબ સ્વભાવે તેની તનદસ્તીને અને ઉમરને

કેતાલ કરી નાખીછે. આ.અમે ત્રણ ભાઈઓના દાખલા ઉપરથી માણસોએ ઘડા લેવા જોઈએ કે સારો સ્વભાવ તન-દરસ્તી અને ઉમરદરાજીનું એક મુખ્ય સાધન છે. આ કીમતી નસીહતના મુખ્યનો ફેલવા માથે તેણે તે સીધાઈઓ પેલા દાણા આપત જે કાંઈ પુછવા આપ્યા હતા તેનોખી ખુલાસો કરીને તેઓને વદામ્મ કીધા."

બ એ ત .

ખજાનાની છે ખાન સારો સ્વભાવ—
શેતાબીથી આ ખાન તુજ હાથ લાવ.

સવાલો.—સારા સ્વભાવની ખુશીઓ વિષે અવસ્તાના તથા પાઝંદના કલામો અર્થ સહીત કહો. સારા સ્વભાવની ખુશીઓનું અયાન કરો. સારો સ્વભાવ રાખવા માટે શું કરવું જોઈએ? ખુશી તરફ સર્વે કોઈ કેવી રીતે ખેંચાયછે? ખુશીને કેવા કાયદા થાયછે? સારા સ્વભાવની અસર તન-દરસ્તી અને ઉમરદરાજી ઉપર કેવી થાયછે તે વિષેની એક હેકા-યત કહો. સારા સ્વભાવની નસીહતની બાબત બોલીને સમજાવો.

પાઠ ૨૨ મો.

કરણીના બદલા ઉપરથી ચેતવણી.

૬૮૫૫ ૬૮૫૫ ૬૮૫૫ ૬૮૫૫
૬૮૫૫ ૬૮૫૫ ૬૮૫૫ ૬૮૫૫
૬૮૫૫ ૬૮૫૫ ૬૮૫૫ ૬૮૫૫
૬૮૫૫ ૬૮૫૫ ૬૮૫૫ ૬૮૫૫

અકેમ્ અકાઈ વહુલીમ્ અષીમ્ વહુહ્યોવે
૨વા હુતરા દામોઈષ ઉર્વ્યેસે અપેમે.૨

અર્થ :

(અશો જરથોસ્ત કહેછે) :—(ઓ આહુરમઝદ !)

“ પુરાંને પુરો અને ભલાંને ભલો બદલો
પેદા કરનારની તારી ખુબીથી (મલેછે) છેલે અંતે.”

ઉપલી ગાથાની લીટીઓમાં આપણા જરથોસ્તી ધર્મનું એક મુખ્ય મત સમાયલું છે. તે એ છે કે દરેક માણસને સ્વાપ્નને બદલે ઈનામ અને ગુનાહને બદલે સજા મલશેજ. ૧, એજ પ્રમાણે આપણા વંદીદાદ વગેરે પુરાતન કેતાબોમાં લખેલું છે કે માણસ જીવતાં જીવત જે જે કાંઈ ભલાં કે બુઝાં કામો કરે તે સધળાના હિસાબ તેનાં મરણ પછી ચોથે દહાડે બામદાદ વખતે લેવામાં આવેછે. ૨ જેમ દરીઆએ કહાડેલું વરાળરૂપી પાણી, વાદળ, વરશાદ, નદી નાલામાં યદને અંતે પાશ્વું દરીઆને જઈ મળેછે તેમ આપણે કાવેલાં ભલાં કે બુઝાં કામોનો બદલો અંતે આપણને મળ્યા વગર રહેવાનો નથી.

વળી આપણી પુરાતન કેતાબોમાં લખેલું છે કે એકના સ્વાપ્નમાંથી ખીજાંને હીસ્સો આપવામાં આવતો નથી અથવા એક જો ખીજાંને મોટે સ્વાપ્ન કરે તો તે તેને મળે નહી. ૩ તેજ પ્રમાણે એકની તરફથી ખીજું વચે પડીને અથવા ભલા-મણુ કરીને તેના ગુનાહની સજામાંથી તેને છાડવીની શકે નહી. આપણી દીનને લગતી કેતાબોમાં સ્વાપ્નને આત્માની તનદ-રસ્તી અને ગુનાહને આત્માના રોગ તરીકે ગણેઆછે. એ વિષે આપણાં શરીરની મીસાલ ઉપરથી ઠીક દાખલો મળેછે.

૧ યજ્ઞશને હા ૪૩ ૬૦ ૫, હા ૩૧ ૬૦ ૨૦ ઇ૦

૨ વંદીદાદ ૧૯ ૬૦ ૨૭, હદોશ નુશક ૬૦ ૧૦—૧૪ ઇ૦

૩ દાર્દેસ્તાને દીની સવાલ ૭—૮.

એક માણસે એવીપણે ખાધું હોય તો તેની સજ્જમાં તેનાંજ પેટમાં દુઃખ અને તે દુઃખ તેણેજ ખમવા વગર છુટકો નથી. તેનું દુઃખ તેને બદલે ખીજું કોઈ ખમવા માંગે તોપણ તેમ બની શકતું નથી. એક ખીજો દાખલો લઈએ. એક માણસ રાગી અથવા ધણું નબલું હોય અને ખીજું માણસ તનદશ્વર અથવા જોરાવર હોય. એ બેમાંનું પાછલું જોકે પેલાં પેડલાંને પોતાની તનદશ્વર અથવા કુવત આપવા ચલાય તોપણ તે અપાતું નથી. એજ પ્રમાણે જો એકનો સવાખ ખીજાને મળે નહીં અને એકના યુનાહની સજ્જ ખીજાને થઈ શકે નહીં તો તે તદ્દન વાજખી છે.

સવાખનું ધનિમ અને યુનાહની સજ્જ કરવામાં ખુદા તાલાનો ધનિમ્મદ દેવો ખારીક છે તે વિષે આપણી દીનને લગતી કેટલીએક કેતાબોમાં લખેછે કે જો એક જાણના યુનાહના જથ્થા સાથે સરખાવતાં એટલો થોડો કે માત્ર આંખની એક પાપણુ પુરખી સવાખ વધારે જણાય તો તેનું રવાન મુક્તિ પામેછે, અને તેજ પ્રમાણે જો એક જાણના સવાખના જથ્થા સાથે સરખાવતાં એટલો થોડો કે માત્ર આંખની એક પાપણુ પુરખી યુનાહ વધારે માત્રમ પડે તો તેનું રવાન ખત્રાસી પામતું નથી. ૧ હવે આ માત્ર એક તમસીજ છે. પણ એ ઉપરથી આપણે જે ચેતવણી લેવાની છે તે એ છે કે ખુદા-તાલા દરેકને તેની કરણી મુજબ બદલા આપવામાં જરાખી તકાવત રાખતો નથી માટે કરણીના બદલા વિષે બેશક રહેવું.

વળી એજ તમસીજને અનુસરીને એક કેતાબમાં એવી ચેતવણી આપવામાં આવીછે કે દરેક જણે ગમે એવું નાહનું-ખી સવાખનું કામ હોય તે વગર આજસે તુરત કરી લેવું અને તેમજ ગમે એવા નહાના યુનાહનું કામ હોય તોપણ તે

કરવું નહી. કેમકે કદાચ તે નાહના સ્વાખનાં કામને લીધેજ તે પાર પડી જાય અથવા તે નાહના યુનાહનાં કામને લીધેજ પાર પડવાથી રહી જાય. ૧ આખી આપણે હમિશાં યાદ રાખવા જોગ ચેતવણી છે. એવી ચોંપ હરેક કામ કરતી વખતે રાખવાથી આપણે ઘણાં નેક કામો કરી શકીએ અને બદ કામોથી પરહેજ રહી શકીએ.

જોકે આ ચેતવણી તો મરણ પછી કરણીના બદલા વિષે છે પણ આ જીંદગીમાં વટીક કેટલીએક વખતે સેહજ ભજાઈના બદલામાં મોહટો ફાયદો અને સેહજ યુરાઈના બદલામાં મોહટું નુકસાન થાયછે એમ ઘણીવાર માણસોએ અનુભવેલું છે. એ વિષેની એક ચાલુક ભરેલી વાર્તા શેખ-સાદીએ કહેલી નીચે મુજબ છે :—

“કેટલાંએક મોહટાં માણસો સાથે એક વાહણમાં હું ખેડેલો હતો. તેની ખોરદુએ એક નાહનો મછવો કુપ્પી ગયો. તેમાં બે ભાઈઓ ખેડેલા હતા તે કુપ્પવા લાગ્યા. એક મોહટાં માણસે એક ખજાસીને કહ્યું કે જો તું આ બે ભાઈઓને જીવતા કહાડે તો તે દરેકનાં ઇનામમાં હું પચાસ દીનાર આપું. ખજાસી તુરત પાણીમાં કુદી પડ્યો. તેણે એકને બચાવ્યો અને ખીજને પડતો રાખ્યો જ્યાં તે મરી ગયો. મારાથી ખોજાઈ ગયું કે પેલા કમનસીબનાં ક્રીસમતમાં જીવવાનું બાકી નહી હશે તેથી આ ખજાસીએ તેને બચાવવામાં ઠીક કીધી. ખજાસી બોલ્યો કે કદાચ તેમની હોય—તોપણ ખરી વાત એ છે કે આ ઘણીને બચાવવાની મારાં મનમાં વધારે આતુરતા હતી તેથી મેં એને પેહલો બચાવ્યો. કારણ કે એકવાર રસ્તે જતાં હું થાકી ગયો હતો ત્યારે એણે મને પોતાનાં ઊંઠપર સાથે ખેસાડી લીધો હતો. અને પેલા મરનારને બચાવવાની મને ઘણી આતુરતા નહી થઈ—કેમકે તેણે

એકવાર મને વગર કારણે આપંકા માર્યા હતા. મેં કહ્યું ‘ખરું છે કે બજાઈના બદલો બજાઈ અને ખુરાઈના બદલો ખુરાઈ કોઈ દહાડેની મળ્યા વગર રહેતો નથી. અને ત્યાં લગી કોઈને દુઃખ ના દે. કેમકે એ રસ્તો કાંટા ભરેલો છે. ગરીબ અને હાજતમંદનું કામ બળવ. કેમકે તુંનેની કોઈ દહાડે તેમજ કામ પડે.’”

એજ મતલબની ફેટલીએક કહેવતો આપણાં લોકોમાં ચાલુ છે—જેમકે “કરણી તેવી પાર ઉતરણી”; “કરશે તેવું પામશે”; “વાવશે તેવું આપશે”; “ભલાંને ભણું અને ભુંડાંને ભુંડું”; “ધર્મીને પુણ્ય અને પાપીને પરાયશ્ચિત”; “પાપ અને પુણ્યમાં કોઈ કોઈનું શરીર નથી.” ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ.

દોહરો.

કર્મતાણું ફળ ભોગવે, અંતે કર્તા આપ—
જગત વિષે એ છે નિયમ,—કરો પુણ્ય કે પાપ.

સવાલો.—કરણીના બદલા વિષેના ગાથાઈ કલામો અર્થ સહીત કહો. તેની સમજણ આપો. વંદીદાદ વગેરે પુરાતન કેતાબોમાં એ વિષે શું કહેલું છે? તેને એક તમસીલથી સમજાવો. એકનો સવાલ પીળાંને સજે કે નહીં? કોઈના વચે પડવાથી અથવા બલામણથી એક ગુનેહગાર ધુટે કે નહીં? આપણી દીનને લગતી કેતાબોમાં સવાલ અને ગુનાહને કેવા ગણેઆછે? શરીરની મીસાલથી તેની સમજ આપો. ખુદાના ઈનસારની પારીકી કેવી તમસીલથી સમજાવીછે? તે ઊપરથી આપણે શી એતવણી લેવી? ખીલ શી એતવણી લેવી? આ જંદગીમાં વરીક કોઈ કોઈ વખતે કરણીનું ફળ મળવા વિષેની શેખસાદીએ કહેલી એક ઉકાયત કહો. એજ ચલણની ફેટલીએક કહેવતો કહો. આ પાઠના નીતિસારનો દોહરો ખાલીને સમજાવો.

પાઠ રૂઝ મો.

કજીઓ ભાંજી સુલેહ કરવાની ખુબી.

.....ખીજી .ગજી .ધીજી

૪૬ ૬૭૫૭૫૭૫૭ .૫૭૫૭૫૭૫૭

વધનીત્ અલિ ન્માને.

..... આકિતિષ્ અનાકિતીમ્. ?

અર્થ .

“ શીકરત આપે આ ઘરમાં.

..... સુલેહ આણખનાવને.”

ઉપલા અવસ્તા ઉપરથી જાણાયછે કે કુસંપ અને કજીઓ કંકાસ ધિકારવા લાયક છે અને કજીઓ મીટાડીને સુલેહ કરવી પસંદ કરવા જોગ છે. મોટે આપણને લાજમે છે કે ઘરમાં, કુટુંબમાં, મોહલામાં, ગામમાં, શહેરમાં, અથવા હરેક કેકાણેથી કંકાસ દૂર કરીને સુલેહ કરાવવી. આપણને ખુદા-તાલાએ કજીઓ કંકાસ કરવાને સરજ્યાં નથી પણ સુલેહ સંપજથી રહેવાને સરજ્યછે. કજીઆથી હમેશાં ગેરફાયદા થાયછે અને સુલેહ સંપજથી અનેક ફાયદા થાયછે. કજીઆ કંકાસથી દુઃખ થાયછે, ખીગાડ થાયછે, ખરાબી વધેછે, અને ઘણાએક નુકસાનકારક દુર્યુણોને ઉત્તેજન મળેછે. એથી ઉલટું સુલેહ સંપજથી સુખ મળેછે; આબાદી વધેછે; માણસાઈ, નીતિ, સદચલુ, અને ખીજી ઘણીએક ખુદાઈ ખાસીઅતો ખીલેછે.

સિંહ, વાઘ, વર, અને એવાં ખીજાં વગડાઉ જનવરો સુલેહસંપજથી રહેતાં નથી, પણ હમેશાં એક ખીજાં સાથે

લડાઆ કરેછે. જે માણસો કજીઓ કંકાસ કરેછે તેઓ આ જંગલી જનવરો જેવાં છે. ટોળાંમાં રહેનારાં કેટલાંએક ચોપ-ગાંઓ અને પક્ષીઓ એકબીજાં સાથે સુલેહ સંપન્નથી રહીને સુખ ભોગવે ત્યારે મનુષ્ય જેવાં ચહડતાં પ્રાણીઓ કજીઓ કંકાસ કરીને છુટાં પડે એ શું તેઓને થોડું શરમ ભરેલું છે ?

કજીઓ કંકાસ ચાલુ રાખવામાં જે કાંઈ મેહનત અને પૈસાનો ખર્ચ થાયછે તે વ્યર્થ જાયછે. એટલુંજ નહીં પણ તેનાં માઠાં ફળો સુલેહ કીધા પછીથી કેટલોએક વખત સુધી ચાખવાં પડેછે. કજીઓ ચાલુ રાખવાથી મનપર શીકર અને આનુરતાનો ખાજો રહેછે પણ સુલેહ કરવાથી નર્મીતાઈ મળેછે. સુલેહસંપન્નથી એક બીજાં તરફ વિશ્વાસ વધેછે અને આપણે પોતપોતાનાં કામમાં પુરતાં ધ્યાનથી મથયુજ રહી શકીએ છઈએ. રાજકર્તાઓ વચે જો સુલેહ રહેછે તો દેશોમાં સુખશાંતિ અને આબાદી રહેછે, વેપાર વનજ વધેછે, અને દુનીઆને ફાયદા થાયછે. એથી ઉલટું જ્યારે તેઓ વચે લડાઈ થાયછે ત્યારે ઘણાંએક વર્ષોની મેહનતથી એકકી કીવેલી દોલત પાપમાન થાયછે, સેંહકડો માણસોના જીવ જાયછે, હજારો ખર્ચાં બાપ વગરનાં રજલતાં થાયછે, અને શેવરે પસ્તાવા સિવાય બીજું કાંઈ હાસેન થવું નથી. જે માણસ કજીઓ ભાંજીને સુલેહ કરેછે તે મોહટા સવાખનું કામ કરેછે. કેમકે તે ઘણાંએક દુઃખો ધટાડીને સુખોનો વધારો કરેછે.

જંગલમાં જો ઝાડો એક બીજાં સાથે જોરથી અડડીને આતશ પેદા કરેછે તો તેઓનો પોતાનો અને બીજાં સેંહકડો ઝાડોનો તેથી નાશ થાયછે. પણ જો તેઓનાં લાકડાંનાં શાલ મળીને મોહટી મોહટી ધમારતો અને સુંદર ઉપયોગી રાચરચીલાં બનેછે તો તેઓ દરેક જોનારની વખાણને પાત્ર થાયછે. એ ધડા

જો એક ખીજા સાથે અથડાઈને ગરમ થઈ જાય તો બંધે અથવા બેમનિ એક ભાગી જાય—કાંઈજ નહીં તો બંધેમાં અથવા એકમાં ગોખો તો પડેજ. પણ જો તેઓ બંધે પાણીથી ભરાઈને ઠંડા રહે તો પત્નીઆરાંપર બેસીને શોભા પામે. જે કપડું ફાટીને તેનાં ચીરીઆં જીદાં પડેછે તે જોવા ગમતું નથી—પણ ગમે તેટલા સાંધાથી જોડાયલું આપું કપડું હરકોઈનાં પેહરવામાં આવેછે. ચીરાઈને જીદાં પડેલા પથરના ખડકો ઉપર ધાસ વટીક ઉગતું નથી. પણ જોડાયલી મીઠીનાં મેદાન ઉપર ખેતરે અને વનો ખીલેછે. છુટ્ટી છુટ્ટી અકેક લાકડી સેહજથી ભાંગી શકાયછે—પણ તેઓની ભારી બાંધી હોય તો કોઈથી તેમાંની એકખી ભાંજી શકાતી નથી.

ફરેદુનના બેટા સેજમ, તૂર અને એરચ વચે કુસંપ જાયો. તેથી વડા ભાઈઓએ એરચને મારી નાખ્યો. પછી તેના નખીરા મનુચેહરે પોતાના મંભાવાના કીનામાં સેજમ અને તૂરને કતલ કીધા. એ પ્રમાણે કજીઆ કંકાસે ફરે-દુનનું ઘર ખરાબ કીધું. ધરાનીઓ અને તુરાનીઓ વચ્ચે તેમજ ધરાનીઓ અને યુનાનીઓ તથા રૂમીઓ વચે ચાલુ રહેલા કજીઆથી સેંહકડો લડાઈઓ થઈ અને લખો ઇનસાનોના જીવ ગયા. અમરપંદીઆરે રસ્તમ સાથે કજીઓ શોધીઓ તેથી તે પોતે તથા તેના બે બેટા મારેઆ ગયા. ખુસરો પરવીઝ પછી સાસાનીઆન શાહજદાઓ અને ધરાની અમીર ઉમરાવો વચે કજીઆ કંકાસ ચાલુ રેહવાથી તેઓની પાદશાહી નામલી પડતી ગઈ અને અંતે આરબોને હાથ ગઈ. એવા એવા તવારીખોના તથા દુનીઆનાં લોકોના સેંહકડો દાખલાઓ ઉપરથી જણાયછે કે જ્યાંખી કજીઆ કંકાસનું ખી રેપાયછે ત્યાં અંતે ખરાબી અને નાશ સીવાય ખીજું કાંઈ હાસેજ થતું નથી. માટે હરેક તદખીરથી કજીઓ ભાંજીને સુલેહ કરવી.

અથા હેમ્-ફેરવા રવા પ્રથવા. ૧

પેષ્-ગાહ્ ઉ દાનાં મદ્ ગેરામી ગીર્, અનખ્
સપ્ત પુર્સ્ ઉ અનખ્ ઉપ્તવ. ૨

આન્-અ તેજ્તર્ અરુપ્ તાજને અંદર્ આવાયદ્;
આને તેજ્તર્ કાદે પોલાદીન્ અક્સાન્ અંદર્ આવાયદ્;
આને દાનાતર્ મદ્ હમ્પુર્સગી અંદર્ આવાયદ્. ૩

અર્થ.

(અશો જરથોસ્ત પોતાની બેટી પોહરૂમીસ્તાને
વસીઅત કરેછે કે) “હવેથી તારી અક્કલે તું પુછપરછ
કરતી રહેજે.”

“વડીલ અને ડાહ્યા પુરૂષને માન આપતો
રહેજે, તેઓથી મસલહત પુછજે, અને તેઓ જે
કહે તે સાંભળજે.”

“ઘણા તેજ ધોડાનેબી આબુક જોઈએછે; ઘણી
તેજ પોલાદી છરીનેબી સરાણુ જોઈએછે; ઘણા દાના
મદ્નેબી સલાહ લેવી જોઈએછે.”

દરએક માણસને પોતાની જીંદગીમાં દીન અને દુનીઆ-
ને લગતાં અનેક કામો કરવાનાં હોયછે. તેઓમાં કેટલાંએક
એવાંબી હોય કે જેમાં ખીજાંબી સલાહ લેવાની જરૂર પડે.
મોટે મથાજે ટાંકેલી નસીહતો પ્રમાણે આગલા ધરાનીઓમાં
એવો રેવાજ હતો કે દરેક જાણુ એક ધર્મગુરુ અને એક

૧ ૫૦૧ને હા ૫૩ ૬૦ ૩.

૨ આદરખાદ આરેકપદ્મું પદનામું, ૬૦ ૩૭.

૩ શાપરેત શાશાપરેત, બાબ ૧૦ ૬૦ ૨૮.

દાનાવ આદમી પોતાની પસંદગીથી પોતાની સજાહને મોટે દરાવી મુકતું હતું—ધર્મગુરુ ધર્મને લગતી સજાહ લેવા મોટે, અને દાનાવ આદમી દુનીઆઈ સજાહ લેવા મોટે—અને તે ધર્મ મંબંધી બાબતોમાં જરૂર પડે પેલા ધર્મગુરુની, અને દુનીઆઈ બાબતોમાં જરૂર પડે પેલા દાનાવની સજાહ લેતું હતું. આપણે તેઓની નકલ કરવી જોઈએ. કેમકે પોતાથી વધારે ડાહ્યાં અને વાકેફગાર આદમીની દોસ્તી રાખવી અને સજાહ પુછવી એ દરેક માણસના હકમાં ફાયદા ભરેલું છે. ઉમરે પુગેલાંઓ કરતાં ઉધરતી વયનાં છોકરાંઓના હકમાં તો તે ધાયુંજ ફાયદાભરેલું છે. છોકરાંઓની સમજ અને અજમાયશ પાકી હોતી નથી. મોટે તેઓએ દીન તથા દુનીઆને લગતી બાબતોમાં પોતાથી વધારે લાયક, ડાહ્યાં, અને પાકાં માણસોની વાકેફી, અકલ, અને અજમાયશનો લાભ લેવો જોઈએ.

સજાહ લેવાની બાબતમાં યાદ રાખવું કે જેઓ આપણુ-થી ઉમરે વડાં હોવાને લીધે આપણું માનને યોગ્ય હોય તોપણ જો દાનાઈ અને અજમાયશમાં કોતાહ હોય તો તેઓની દોસ્તી અને સજાહથી જોઈતો ફાયદો થાય નહી—પણ જેઓ આપણુ-થી ઉમરે નહાનાં હોય તોપણ જો દાનાઈ અને અજમાયશમાં વધારે હોય તો તેઓની દોસ્તી અને સજાહથી જોઈતો ફાયદો થઈ શકે. મોટે ઉમરે વડાં હોય કે ન હોય પણ ડહાપણમાં ચહડતાં હોય તેઓની દોસ્તી કરવી અને સજાહ લેવી. મથાળે ઠાંકેલાં વાકુયઓમાંની એજ મતલબની શીખામણ આપીએ અને એનેજ મલતું શેખસાદી કહેએ કે “પોતાથી ચહડતાંની સંગતમાં લાભ સમજ.” વળી એક ખીજો કવિ કહેએ કે “માણસની મતિ વિશેષ બુદ્ધિવાળાં સાથે રહેવાથી વિશેષતા પામેએ.”

દરેક માણસ દરેક બાબતમાં સંપૂર્ણ હોવાનો દાવો કરી શકે નહીં. માટે જે બાબતમાં આપણે પોતાને પુરતાં શક્તિવાન સમજતાં નહીં હોઈએ તે બાબતમાં આપણથી વધારે સમજનારની સલાહ લેવામાં શરમ ભરેલું કાંઈ નથી.

વળી પોતાથી વધારે વાકેફગારની સલાહથી કામ કરવાનો એક ફાયદો એ છે કે જો તે સલાહ મુજબ કીધેલાં કામમાં નિષ્ફળતા મળે તો વગર સલાહ કરવાથી મળેલી નિષ્ફળતાથી જે પસ્તાવો થાય તે થતો નથી, પણ આપણને દીકાસો રહેછે કે તે નિષ્ફળતા આપણી હુલડાઈથી મળી નહીં હતી.

વળી આપણે જેની સલાહ લઈએ તે જો આપણું ભરિ-સેદાર હોય તો જેમ આપણને તેથી પુરતી સલાહ મળે તેમજ નુકસાન થવાનો સંભાવના કદાચજ નથી. કેમકે આપણે તેને વગર અચકાવે બધું પુછી શકીએ અને તે આપણને પુરતી સલાહ આપવામાંની કસુર કરે નહીં. એથી ઉલટું જો આપણે બેગાનાં કે થોડી ઘણી બોલપનાં માણસની સલાહ લેવા જઈએ તો કદાચ આપણને તેની સાથે તે વિષે છુટથી બોલવાને આંચકી લાગે, અથવા જો કમસમજ આદમીની સલાહ લઈએ તો તે જેવી જોઈએ તેવી પુરતી નહીં મળે.

એવાં એવાં ઘણાંએક કારણોથી જણાયછે કે મથાળે ટકેલી નસીહતો પ્રમાણે આગલા ધરાનીઓ દીન અને દુની-આની મુશ્કેલ બાબતોમાં સલાહ લેવાને માટે એક ધર્મગુરુ અને એક દાનાવ દોસ્ત પોતાને માટે હમેશાં ઠરાવતા હતા અને પોતાને નહીં જણાયલી દીનની બાબતમાં ધર્મગુરુની સલાહથી તથા દુનીઆઈ બાબતમાં પેલા દાનાવ દોસ્તની સલાહથી કામ કરતા હતા તે ઘણું ઉદાપણભરેલું હતું. અને તે પ્રમાણે સર્વે જણ તેમાં ખાસ જવાન વયનાં અથવા કાચી સમજનાંએ આશ્વર્ય ફાયદા ભરેલું છે.

(૯૪)

બંએ તો.

સલાહ દાનાવની પુછો હુમેશાં—
નકો તેથી થશે તમને જગતમાં.
બલા દાનાવની જે રેહનુમાઈ—
સીદા રાતે ગણો જેમ રોશનાઈ.

સવાલો.—“દાનાવોની દોસ્તી અને સલાહ” એ વિષેના
અવસ્થાના તથા પાઠ્ઠના કલામો અર્થ સહીત કહો. સલાહ
લેવાનું કારણ શું? સલાહ લેવા વિષે આગલા ઈરાનીઓમાં
કેવા રેવાજ હતો? શું આપણે તેઓની નકલ કરવી જોઈએ?
શા માટે? સલાહ લેવી એ કાણના હકમાં વધારે પ્રાયદા
ભરેલું છે? કારણ? શું ઊંચરે વડાંનીજ માત્ર સલાહ લેવી
જોઈએ? એ વિષે શેખસાદી અને ખીજાઓ શું કહે છે?
સલાહ લેવા જવાની શરમ લાગે તો? સલાહ મુજબ ચાલતાં
નિષ્પણતા થજે તેનું કેમ? ઓળખાણવાળાં અને ઓળખાનાંની
સલાહ વચ્ચે મુકાબલો કરો. દાનાવ અને કમસચનની સલાહ વચ્ચે
મુકાબલો કરો. આ પાઠનો નીતિસાર તથા તેની બંએતો સમજાવો.

પાઠ ૨૫ મો.

શીરીન જુબાન અને તોછડાઈ.

—શીરીન જુબાન અને તોછડાઈ.....

જે.....જુબાન અને તોછડાઈ.....

જે જુબાન અને તોછડાઈ.....

જે જુબાન અને તોછડાઈ.....

..... અર્ચ્યે વચ મુયાઓ નેરેખ્યશ્ચ
નાધરિખ્યશ્ચ. ?

સખુને ચર્વ ગુ. ગવળન ચર્વ દાર. મંદ તવાન્
હાદ મદ્દમ્ પ સખુન્ મ આજાર. ?

અર્થ .

“..... મરદોને અથવા ઓરતોને
માનપૂર્વક વચને તું બોલજે.”

“સખુન મીઠો બોલજે. જુબાન શીરીન
રાખજે. બને ત્યાંસુધી સખુને કરી આદમીને દુઃખી
મા કરતો.”

જેમ બુલબુલનો રાગ કાનને મધુર અને ગદેડાંનું બુકબું
કોર લાગેછે તેમ શીરીન જુબાન સાંભળનારનાં દીલને ખુશ
કરેછે અને તોછડાઈ તેને નાખુશ કરેછે. તમે વિચાર કરો
કે બોલવાની શક્તિને લીધે તો આપણે ખીન્ન પ્રાણીઓ
કરતાં સરસ ગાણાં/એ છઠ્ઠાં. હવે જો તોછડાઈથી તેનો
આડો ઉપયોગ કરીએ તો આપણુ કરતાં મુંગાં પ્રાણીઓ
બેહતર ગણાય. માટે બોલવામાં શીરીન જુબાન વાપડવાની
ખાસ જરૂર છે. કોઈને માફું લાગે તેવી તોછડાઈથી બોલવું
નાહી જોઈએ. શીરીન જુબાનથી સાંભળનારનું મન હરણુ
કરી શકાયછે. જો કોઈ માણસની સાથે વાતચાત કરતી
વખતે પ્રથમથીજ આપણે તેને સહ્યતાથી કાંઈની કહીશું
તો તે કાન ધરીને સાંભળશે, પણ જો તેની સાથે તોછડાઈથી
બોલશું તો તે કહેવું જોડે સાડું અને ખરું હશે તોની તે

૧ નીરંગ કુસ્તી વેતરવાની.

૨ આદરબાદ મારેપંદનું પંદનાયું. ૩૦ ૪૫, ૬૨, ૬૩.

સાંભળશે નહીં. શીરીન જીપ્પાન દુશ્મનને દોસ્ત ખતાવે અને તોછડાઈ દોસ્તને દુશ્મન કરે. શીરીન જીપ્પાન અશરાશી દેખાડે—તોછડાઈ રજાપાણીની નીશાન છે. શીરીન જીપ્પાનથી ગમે તેવું સરકશ તામે થાય છે—તોછડાઈથી ગમે તેવું ખમાઉં છછણી પડે છે.

એક માણસે કોઈ સારાં અને મોહટાં કામો નહીં કીધાં હોય તોપણ જો તે શીરીન જીપ્પાન વાપડે છે તો ખીજાંઓ તેથી રાજી રહે છે. બીજા કોઈએક વખતે કોઈ ઉપયોગી કામ નહીં કરવા છતાં તે માન પામે છે. ખીજા હાથ ઉપર એક માણસ સારાં અને મોહટાં કામો કરવા છતાં જો બોલવામાં તોછડાઈ વાપડે છે તો તેની બધી ખુખીઓ ધોવાઈ જઈને સામણી તેને અપજશ મેલે છે, લોકો તેની તરફ ધિક્કાર રાખે છે, તેની સાથે બોલવાના અપ્પાડા કરે છે, અને જેમ અને તેમ તેની સોડથી વેગલાં રહે છે.

જેમ સાકરમાં લપેટેલી કડવી દવાખી ગળે ઉતારી શકાય છે તેમ શીરીન બોલોમાં કહેલી અણુગમતી શીખામણખી સાંભલી શકાય છે. જેમ લીજ્જતદાર પણુવણુસાએલી વાણીથી મોહકું ફેરવીએ છઠ્ઠાએ તેમ ખરી અથવા કાયદા ભરેલી પણુ તોછડાઈથી કહેલી વાત સાંભળવા ગમતી નથી.

જેઓ કેળવણી લીએ તેઓથી તો શીરીન જીપ્પાનની ખાસ આશા રખાય છે. તોછડાઈ કેળવણીને આંખ લગાડે છે.

શીરીન જીપ્પાનથી કજીઓ કંકામ થવાનો અટકાવ થાય છે, પણ તોછડાઈ કજીઓ ઉત્પન્ન કરવાને કારણે આપે છે. શીરીન જીપ્પાન નેકીનું જેવર અને ખુખીનો શણગાર છે. શીરીન જીપ્પાન બોલનારની ખામીઓ ઉપર પરદા નખાવે છે પણ તોછડાઈ બોલનારની ખીજી એબોને સામણી યાદ દેવાડે છે. તોછડાઈ વાપડનાર ઉપર ખરાબ સ્વભાવનું, હલકી

જુનીઆદનું, અથવા હલકી સોહાબતમાં ઉછરવાનું યુમાન જાયછે; પણ શીરીન જુમાનથી બોલનારની ખાસીઆતો, ખાનદાન, અને ઉધરવું ડિંચે દરજ્જેનું ગણાયછે. મુઘરેલાં દેશોમાં મુખ્ય માણસો પોતાથી ઉતરતી પદવીનાંઓ સાથેખી તોછડાઈથી બોલતાં નથી.

“એકવાર સીકંદર રમીને કોઈએ પુછ્યું કે ‘ખીજ પાદશાહ પાસે ખજાના, લશ્કર, વગેરે ખીજાં સાધનો તારા કરતાં વધારે હોવા છતાં તેઓને તારે જેવી કૃતેહો તારી માફક ઘણીજ દુક મુદતમાં અને સેહલાઈથી મળી નહી તેનું કારણ શું ?’ તેણે જવાબ દીધો કે ‘ખીજાં કારણો સાથે એક કારણ આખી હતું કે હું કદી ખીજાંઓને વિષે તોછડાઈથી બોલતો નહી હતો.’” કેહવત છે કે “જુમાન શીરી તો મુજકખીરી.”

આપણે ખીજાંને પસંદ પડે તેવું શીરીન બોલવું એ ખરું છે તોપણ યાદ રાખવું કે તે જુદું અથવા ખુશામદ બરેલું નહી હોવું જોઈએ.

બ એ તો .

ચાર આંગળની જુખાં મુખમાં વસે—
માનવી તેથી રહે, તેથી હસે.
જો સખુન કડવાસથી બોલે જુમાન,
જાણવી કડવાં ફજોની તે નીશાન.
જો સખુન મીઠા ઉચારે મુખ થકી.
જાણવું ખાફાં થશે તે જણ નકી.

સવાલો.—“શીરીન જુમાન અને તોછડાઈ” એ વિષેના અવસ્થાના તથા પાઞ્ડના કલાનો અર્થ સહીત કહેા. શીરીન જુમાન અને તોછડાઈની એકાદ તમસીલ કહેા. સાણસ જો વાચાથી હેવાન કરતાં ચહ્વું છે તો તેનો ઉપયોગ કેમ કરવે?

જોઈએ ? શીરીન જીપ્પાનથી શા શાયદા અને તોછડાઈથી શા
ગેરશાયદા થાયછે ? શીરીન જીપ્પાન વાપડનાર અને તોછડાઈ
વાપડનાર કેવાં પ્રજો પામેછે ? શીરીન જીપ્પાન અને તોછડાઈ
કેળવણીના સંબંધમાં કેવી છે ? એજ વ્યાખ્યાનોના બીજા કટલાએક
શાયદા અથવા ગેરશાયદાઓ કહો. એ વ્યાખ્યાનની સીકંદરની
હેઠાયત કહો. શીરીન બોલવામાં જુદું અથવા ખુશામદ ભરેલું
બોલાય કે ? આ પાઠના નીતિસારની બેતો બોલીને સમજાવો.

પાઠ ૨૬ મો.

જીગારની બધી.

ઠી લેખમાંડીગમ્મલ મુજ્જલ મુજ્જલ

જી લેખ મુજ્જલ મુજ્જલ મુજ્જલ

દસ્ત ગેઉધ ખાદોનહીમ.^૧

અઝ્ કરાફની ખાસ્તે અંદોન્.^૨

અર્થ .

“ આપો (અમુને) ગોસ્પંદનાં (જેવું) જાત મેહ-
નતનો ખોરાક મેલવનારપણું (યાને હલાલ રોજ
રજક મેલવવાની આદત.)

“ હલાલ રસ્તે માલ મેળવ.

મયાજે ટાંકેલાં અવસ્તા અને પાઝંદ વાક્યઓ શીખાડેછે કે
જેમ ગોસ્પંદો ઉપયોગી મેહનત કરેછે તેમ જાત મેહનતે અને
હલાલ રસ્તે સારા ધંધોધાપો કરીને માણસે મુજરાન અથવા
પૈસો મેળવવો તેજ વાજબી છે. તેથી ઉલટી હરામ રીતે જે

કાંઈ મિજવવામાં આવે તે ગેરવાજખી છે. જુગાર એવી એક હરામ રીતિ છે. ધંધા ધાપા અને વ્યાપારમાં એક ચીજની બરાબર કીમત આપીને તે ચીજ લેવામાં આવેછે તેથી તે કામ ખુદાની નજરમાં, દુનીઆની નજરમાં, અને સરકારની નજરમાં ગુનાહભરેલું નથી. પણ જુગાર ધંધા ધાપા અને વ્યાપારથી ઉલટો અને તેઓનો શત્રુ છે. જુગારમાં નાણું અથવા ચીજ તેનો બદલો આપ્યા વગર ફક્ત પાસો પડવે લેઈ લેવામાં આવેછે. જુગાર ચોરી તથા લુટ કરતાંખી વધારે ખુશ કામ છે. કારણ કે ચોર એક જાણુની ચીજ તે નહી જાણે તેમ લઈ મુકેછે, લુટારો તે જુલમ જસ્ટીથી છીનવી લીએછે, પણ જુગારી તો તેની જાણુથી અને જુલમ જસ્ટી વગર માત્ર એક અકસ્માત બનાવનો લાભ લઈને તે લેઈ મુકેછે. તેથી તે ખુદાની, દુનીઆની, અને સરકારની નજરમાં ગુનાહ ભરેલો છે.

વ્યાપાર એતી, હુન્નર, વગેરેને ઉત્તેજન આપીને એકને ઠેકાણે સો ચીજોની વૃદ્ધિ કરેછે. જુગાર એકખી ચીજ ઉપજવવામાં મદદ કરતો નથી પણ ચોર માણસને આજસુ અને નસીબને ભરોસે રેહનાર બનાવેછે. તે તેને હલાલ રસ્તો છોડાવીને હરામ રસ્તે ચલાવેછે. તેથી તે ગુનાહ ભરેલો છે.

ધંધાદારની તથા વ્યાપારીની હાલત આખી જીંદગીમાં કોઈ વખતેજ તંગી અથવા નાદારીમાં આવેછે પણ જુગારી હમેશાં દરીદ્રી રહેછે. કોઈવાર તે કાંઈ જીતેછે તો તે લાંબા વખત તેની સોડ રેહતું નથી. થોડા વારમાં તે પાછું હારી આવેછે. તે અને તેનાં બાયડી છોકરાં બૂખે મરેછે અને વસ્ત્રવિનાનાં ફરેછે. જુગારીને કોઈ કાંઈ ધીરતું નથી. તેની ઉપર સહુ ધિક્કાર નાખેછે. જુગારનાં કુચ્છસનમાંથી ખીજાં અનેક કુચ્છસનો લાગુ પડેછે. જુગારી પાસે ગ્યાર જુગાર

રમવાનું કાંઈ નહીં હોય ત્યારે તે ખીજાની ચોરી કરે છે. પણ તેમાં જલદીથી સપડાઈને કેદખાને જાય છે અને સખત મજુરી ભોગવે છે. ઘણીવાર જુગારીઓ પોતપોતામાં મરાઈને લોહીલુહાન થાય છે. જુગારીને મંડળીમાં કાંઈ આખર હોતી નથી. જુગારીઓ ધણું કરીને ઉડાઉ હોય છે. કારણ કે એકજ દાયમાં તે જખરો સપાટો મારશે એવી ઓછી ઉમેદથી તે પોતાની પાસેનું કરકસરથી ખચાવવાની કાજજી રાખતો નથી. અને તે ખરા પસીનાથી પૈસો પેદા કરતો નથી તેથીજ તે પોતાના પૈસાની કદર જાણતો નથી.

કેટલાએકો એવું સમજે છે કે જુગાર રમવા એ ખોટું છે પણ કેટલીએક જાતનો સ્ટો ખેલવો અથવા શરત બકવી એ ખોટું નથી. પણ આ તેઓની મોહટી ભૂલ છે. સ્ટો અને શરતની એક જાતનો જુગાર છે. કેમકે તેમાં એક ચીજની કીમત આપીને તે ખરીદવા જેવું થોડુંજ હોય છે. ધણું કરીને તો સ્ટોમાં અથવા શરત બકવામાં કોઈ એક ખતાવતું એક કે ખીજી તરફ પરિણામ આવવું જોઈએ તેમાંનું જે તે એક પરિણામ કસીખી ખાતરી અથવા આધાર વગર ધણું કરીને માત્ર નસીબને ભરોસે અગાઉથી સ્ટોખાજો કહી રાખે છે. પછી જેના કેહવા મુજબ બને છે તે સામાવાજાનું નાશું લઈ લીએ છે. એ કામમાં કોઈની ચીજની પેદાશ અથવા ધંધા અથવા વ્યાપારને ઉત્તેજન મળતું નથી પણ આજસુ રહીને ફક્ત એક હાથનું નાશું ખીજે હાથ ફેરવવામાં આવે છે. કેટલીએક વખતે તો સ્ટો અને શરતોમાં લોકો ખુઆર થઈ જાય છે. મુંબઈમાં ૪૦ સં ૧૮૬૫ નાં વરશમાં શરેની સ્ટો અતિશય ચાલેઓ હતો તેમાં ઘણાંએકો પાંચમાસ થઈ ગયાં હતાં. સ્ટો અને જુગાર એવા નાશકારક છે મોટે તેઓથી હમણાં દૂર રહેવું.

બુઝું છે ચસન માનવીનું જીગર—
 જીગરે કરોડોને કીધાં છે ખુમાર.
 જીગરી હમેશાં પરેશાન હાલ—
 જીગરી બને આખરે પાયમાલ.

સવાલો.—“જુગારની બદી” તું અનુમાન નીકલે એવા અવસ્થાના તથા પાઠદેના કલાત્મક અર્થ અને અનુમાન સહીત કહે. જુગાર ગુનાહ કાંવ ગણાયછે? ચોરી તથા હુટ કરતાંથી જુગાર વધારે ખરાબ કંમ છે? જુગાર અને વ્યાપાર ધંધા વચ્ચે મુકાબલો કરો. જુગારીની અને ધંધાદારીની હાલત વચ્ચે મુકાબલો કરો. જુગારનાં કુલ્યસનથી બીનાં કયાં કુલ્યસને લાગુ પડેછે? સરાપાલ અને શરત બકવામાં જુગાર જેવું કેમ છે તે સમજવો. સરાપાલમાં ખુબાર થવાને એક દાખલો આપો. આ પાઠના નીતિસારની બચ્ચેતો બોલી સમજવો.

પાઠ ૨૭ મે.

લાલચને તાબે થવું નહીં.

[illegible]

અનાઈષ્ વાઓ નોઈત્ આહુરા મઝદા અષેમ્ચા
યાનાઈષ્ ઝરનએમા. ૧

અપસ્તવહુહ વહુહીમ્ દએનાંમ્ માઝદ્યસ્નીમ્
વિનદાઈ યાનેમ્ યથ વિનદત્ વધધનો દહ્દુપધતિષ્
પધતિ અસ્લાઈ અવષત યો સ્પિતામો ઝરથુષ્ત્રો નોઈત્ હે
અપસ્તવાને. ૨

અર્થ .

(અશો જરથોસ્ત કહેછે) “ઓ આહુરમઝદ! ઓ
રાસ્તી! આ (લલયાવનારી) બખશોશોને લીધે
તમુને આજુરદા નહી કરીએ.”

“તજ દે ભલી માઝદ્યસ્ની દીનને (અને તેના
બદલામાં) મેળવ બખશોશ જેમ મેળવી હતી વધધન
દેશપતિએ. જવાબ તેને દીધો સપેતમાન જરથોસ્તે કે
નહી તજુ તે (બખશોશ મેળવવા) ને મારે.”

છોકરાઓ! ઉપલા અશો જરથોસ્તના કલામાં હમેશાં
યાદ રાખજો. એ કલામાંમાં જરથોસ્તની ક્તેહની કુંચી હતી
અને એઓમાંજ દરેક માણુમની ક્તેહનું મુખ્ય સાધન
રહેલુંછે. જરથોસ્તની ક્તેહ, કીર્તિ, અને હમેશ લગીની
નેકનામીના પાયો લાઙ્ગમને તામે નહી થવાને લીધે રચાયો
હતો. વંદીદાદની ઓગણીસમી પરગરદ ઉપરથી માણુમ પડેછે
કે માણુમજાતને ખરા માર્ગ દેખાડવાની હીલચાલ થર
કરતાંજ જરથોસ્તને તે કામથી પાછો રાખવા સાર ચોકસ
પક્ષ તરફથી પ્રથમ ધમકી આપવામાં આવી. તેની અસર નહી

૧ યજ્ઞશને ૨૮ ક્રો. ૬૦.

૨ વંદીદાદ ૧૬ ક્રો ૬—૭.

થવાથી પટામણી કરવામાં આવી. પણ જરથોશ્ત તેથીખી ડગેઓ નહી. ત્યારે તેને ખેશુમાર ખજનનો અને આપઅપ- ત્યાર પાદશાહી આપવાની લાજમ્ય દેખાડવામાં આવી. તેનેખી તે મહાયુર તાપે નહી થયો. એથીજ તે સાહેબની કીર્તિ જીવેદાન લગી રેહવા પામીછે. વિચાર કરો કે જો જરથોશ્ત નખખાઈ દેખાડીને આ ખુરી લાજમ્યના ફરેખમાં ફસતે તો તેની હાલત કેવી થતે. તે પેલા ફરેખકારોની નજરમાં, દુની- આની નજરમાં, અને તેમજ પોતાની નજરમાં, ખેવજન થતે. તેને મેળવેલો ખજનનો અને પાદશાહી તેને સુખને બદલે દુઃખનું કારણ થઈ પડતે. માટે જો તમને તમારી દુરમત અને વકકર જાળવી રાખવાં હોય, જો તમે તુરતના લાભને ખાતર હમેશનું દુઃખ મેળવવાથી બચવું હોય, તો તમે લાજમ્યતા ફરેખમાં ફસવાથી પરહેજ રહેજો.

લાજમ્ય સાકરનું પડ ચઢાવેલી વિખની ગોલી છે જે મોહડાંમાં મીઠી લાગેછે પણ ગળે ઉતરવા પછી જીવની ઘાત કરેછે. લાજમ્ય સુગંધી ફુલોની છાપ છે જેને તક્લીએ ઝેરી નાગ છુપેલો છે. લાજમ્ય એક સજામતીનો ટાપુ દેખાયછે પણ ખરેખર તો તે માણસની આ અને પેલી જાંદગીની આખરની કીચતીનો નાશ કરનારો ખડક છે. લાજમ્યને તાપે નહી થવું એ એક ઉમદા મદયુણ છે, એક દુરઅંદેશ દહા- પણ છે, એક પહેલવાની બહાદુરી છે. જે માણસ લાજમ્યને તાપે થાયછે તે પોતાની આ તેમજ આવતી જાંદગીની ફતેહનો નાશ કરેછે. જેઓ તેને તાપે થયાં તેઓએ પોતાનું નામ ડુખાવ્યુંછે પણ જેઓએ તેને પોતાને તાપે કીધી તેઓ પોતાનું નામ માન સાથે કાયમ રાખી ગયાંછે.

આ દુનીઆમાં માણસને ધણીવાર લાલચો ખરે માર્ગે છેડવાને લલચાવેછે. તેઓ ખે તરેહથી માણસોને ફસાવવા-

નું કરેછે—કાંઈ મેળવવાની હુમેદ આપીને અથવા કાંઈ
 જોવાની ધાસ્તી દેખાડીને. પૈસાની, હવસની, હકુમત
 અને અખતીઆરની, અથવા પરપોટા સમાન થોડાવારની
 પ્રપ્યાતિ મેળવવાની, અને એ વગેરે ખીજી તરેહવાર લાલ-
 ચાથી માણસનાં મનની મજબુતીની પરીક્ષા થાયછે. તેમાંથી
 ધણું થોડાં ફતેહમંદીથી પાર પડેછે. બાકીનો મોહટો ભાગ
 તો કોઈ નહીં નેં કોઈ લાલચને તાંબે થઈને પોતાનાં બંધે
 બંધનાં સુખનો નાશ કરેછે. જેઓ તેને તાંબે નહીં થાય તેઓ-
 ને ધન્ય છે—જેઓ તેની સામણે મજબુત રહે તેઓપર
 આફરીન છે. કારણ કે ધણું સાધારણ માણસોજ નહીં પણ
 અહડતી પાંડિતનાં માણસોની તેના ફરેબમાં ફસેઆંછે અને
 ફસેછે. એવાં સુધજાંઓની આબરુ ઉપર હમેશની કાળી
 ટીલી રહી જાયછે. લાર્ડ બેકન જેવો નામાંકીત શ્રીમંતુ જેને
 હાલની અત્તરાઈ વિદ્યાઓનો પાયો નાખ્યો તે પોતાના ન્યાયા-
 ધીશના ઓધા ઉપરથી લાંચ લેવાની લાલચને વશ થયો તેથી
 તેની તમામ કીર્તિને હમેશની ઝાંખ લાગીછે. શાહનામાંની
 પાછલ સોસન રામચંદ્રનું દાસ્તાન જોડાયલું છે તેમાં તુઝ વગેરે
 ચાર નામાંના પેહલવાનો એક પછી એક નકારી લાલચને
 લીધે કેદ પડવાનું વર્ણન મળેછે. તેજ પ્રમાણે સેંહકડો
 આદમીઓ યુરો હવસની લાલચમાં ફસીને ખુઆર થઈ
 ગયાંછે. યુરો લાલચને તાંબે થઈને સદાની બદનામી હાસેલ
 કરવાના તેમજ તેને તાંબે નહીં થઈને હમેશની નેકનામી મુકી
 જવાના દાખલા આપણા પારસી ન્યાગાનોની પડતીના વખતમાં
 આપણને જે મળ્યાંછે તે દરેક જરથોસ્તીએ યાદ રાખીને તે
 ઉપર અમલ કરવો જોઈએ. સાસાનીઆન તખકાનો છેલો
 પાદશાહ યઝ્દજરદ જ્યારે આરખોના હાથ ઉપર શીકસ્ત ખાતો
 ખાતો જીહુન નદીનાં મર્વ તરફ નોઠો ત્યારે તે શેહરના હાકિમ

“ માહુએ સુરી ” એ પોતે પાદશાહી લેવાની જુરી લાલચથી “ ખુસરો ” નામનો એક આટો દળનાર કે જેને ત્યાં યઝ્દજરદે આશરો લીધો હતો તેને હાથે તે પાદશાહને કતલ કરાવ્યો. આ મહા જજુન ગુનાહને લીધે “ માહુ ” જોકે ધરિનનો પાદશાહ તો થવા પામેઓ નહીં અને સમરકંદના હકિમ “ બેજન ” ના હાથપર મારેઓ ગયો, તોપણ તે અને તેની આજ્ઞા ઉપર નીમકહરામીની લીઆનતનો વરસાદ વરસેઓ જે હમેશ લગી વરસતો રહેશે. ખીજા હાથ ઉપર જરથોસ્તી પાદશાહી ખતમ થવાને લીધે આપણા ધરિની ન્યાગાનોને એવો પ્રસંગ આવી પડ્યો કે યા તો તેઓએ પોતાનો ધર્મ છોડ્યો કે યા તો પોતાનું સર્વસ્વ ઓછને વતનથી એવતન થવું. તે વખતે તે સાચા એકીનના જરથોસ્તીઓએ પોતાનાં ધરખાર, વાડીવજીફા, માલમતા, અને હોલત દખલખાથી હાથ ઉઠાવીને ધર્મને માટે સજુરીથી દુઃખ દરદા ખમતા પોતાનું પ્યાઈ વતન છોડીને આ પારકાં હીંદુસ્તાન દેશમાં આવી વસ્યા. તેઓ એ પ્રમાણે જુરી લાલચને તાપે નહીં થયા તેથી જોકે તેઓને કેટલીએક મુસીબતો ખમવી પડી તોપણ તેઓનાં તે કામની વાખવાખી આજ-લગી રહીછે. જરથોસ્તી છોકરાઓ ! તમારી રગોમાં તે માનવંત ન્યાગાનોનું લોહી ફરવું છે. માટે જ્યારેખી જુરી લાલચ તમારાં હીંજને ફરેખ દેવા માંડે ત્યારે તેઓની મીસાલે તેને તાપે થશે મા.

દો હુ રો.

લાલચને તાપે થતાં, માણસનું પત જાય—
જે લાલચથી દૂર તે, અંતે સુખીયું થાય.

સવાલો.—“ લાલચને તાપિં થયું નહીં ” એ વિષેના
ગ્રાથા અને વંદીદાદના કલામેા અર્થ સહીત કહો. જરથાસ્તની
પ્રતેહ શામાં હતી તેણું બયાન કરો. જો તે લાલચને તાપિં
થતે તો તેની હાલત કેવી થતે? લાલચને લગતી ફટલીએક
તમસીયો આપો. લાલચો માણસોને કેવી રીતે પ્રસાવેછે?
જેઓ પ્રસેછે તેઓનું શું થાયછે? જેઓ નહીં પ્રસે તેઓ કેવાં
ગણાયછે? લાલચમાં પ્રસીને આપરૂ ગુમાવેલાં ફટલાંએકાના
દાખલા આપો. લાલચમાં નહીં પ્રસેલાં ફટલાંએકાના દાખલા
આપો. આ પાઠનો નીતિસાર તથા તેનો દોહરો બોલીને સમજાવો.

પાઠ ૨૮ મો.

કે કું ના અ વ ગુ છો .

૧. ૧૦૫૫૫૫૫૫૫૫ ૧૦૫૫૫ ૧૦ ૧૦૫૫૫૫
૨. ૧૦૫૫૫૫૫૫૫૫ ૧૦૫૫૫૫૫૫૫ ૧૦૫૫૫૫૫૫
૩. ૧૦૫૫૫૫૫૫૫૫ ૧૦૫૫૫૫ ૧૦ ૧૦૫૫૫૫
૪. ૧૦૫૫ ૧૦૫૫ ૧૦૫૫ ૧૦૫૫૫૫ ૧૦૫૫૫૫૫ ૧૦૫૫૫૫
૫. ૧૦૫૫૫૫૫

વીરપે ત્રિ અન્યે મધધ્યાઓહ્લો
અએમ હુચધન્તે ખવીમ્દવો. ૧
મએ પ પેમાન્ ખુર; એ કો મએ અપેમાન્ ખુરે,
વોસ્-આધન્ વનાહ્ અનશ્ આયદ્. ૨

૧ મનશને ૧૦ ૬૦ ૮.

૨ આદરખાદનું પંદનાયું ૬૦ ૧૧૧.

અર્થ

“બધી જાતની, ખચીત, હોમ) સિવાયની કેશો
 ‘અએમ’ (અરાય જુરસા) સાથે દોરતી
 રાખેછે ઘાતકી હથીઆરવાળા.”

“શરાય અંદાજથી પી. કેમકે જે કોઈ
 બેઅંદાજે શરાય પીએછે તેથી ઘણી જાતના
 યુનાહ થાયછે.”

ઉપર ટાંકેલા પેહલા અવસ્તાર્થ કલામો ઉપરથી જણાયછે કે
 આપણા પુરાતન ન્યાયાનો જેવી કેફ કરવાથી ખુરી ખાહિશો
 જેવી કે હવસ, શુરસો, ઇત્યાદિને ઉત્તેજન મળે તેને ધિક્કારતા
 હતા. તેઓ માત્ર હોમના રસને પસંદ કરતા હતા કે જે એક
 નરમ, ખુશકારક, પ્રતિદાયક પીનું હતું. હીરોદોટસ કહેછે કે
 મેહોટા શેહનશાહ કુરુશ (આયરસ) ના જમાનાના પારસી લોકો
 તમામ જાતની કેફ કરવાથી પરહેજ રહેતા હતા. તેઓ કોઈની
 જાતની કેફ નહી કરતા હતા તેથી તેઓ તન અને મનથી ઘણા
 સુખી હતા. એટલુંજ નહી પણ તેઓએ તે જમાનામાં જણાયલી
 દુનીઆનો મોહયો ભાગ કુતેહ કીધો હતો. પાછળા જમાના-
 ની જરથોશ્તી કેતાબો જેવી કે દાદેસ્તાને દીની વગેરેમાં
 લખેલું છે કે દારૂ વગેરેની કેફ કરવાથી કોઈ માણસ જે કાંઈ
 ખોટું કામ કરે તેનો યુનાહ જેમ તેને લાગે તેમજ તેને તે
 સીજ પાનાર, ખવાડનાર, અથવા વેચનારનેથી લાગે.
 મધન્યોહ ખેરદ કેતાબમાં કહેછે કે “જે કોઈ બેઅંદાજે
 શરાય પીએ તેને આટલાયધા અવગુણો થાયછે. અકલ,
 હુશીઆરી, ખુદ્દિ, તોખમ, અને લોહી ઘટેછે. ખીમારી
 પોંહયેછે. રંગ ફેરવાયછે. જોર અને તવાનાહ ઘટેછે. ખુદાની

નેમાજ અને સેતાયશ ફરામોશ થાયછે. અશમની રાશણી, કાનનું સંભળવું, અને જીભાનનું બોલવું શક્તિમાં કમતર થાયછે. તનદરસ્તી અને ઉમરદરાજીને હાની પોંહયેછે. સુસ્ત પડી રહેવાની આદત પડેછે. જે કાંઈ બોલવાનું અને કરવાનું તે અટકી રહેછે. ખુશ ખુઆબથી સુવાતું નથી. બેદાર થવા પછી બેચેની રહેછે. તેથી પોતે, બાયડી, છોકરાં, દાસ્તો અને સગાંવાહલાં દલગીર અને દુઃખી રહેછે, અને હરીફો તથા દુશ્મનોને ખુશાલી ઉપજેછે. ખુદા તેથી રાજી નથી. તેનાં તનને બેહુરમતી અને રવાનને બદી હાસેલ થાયછે.” આ સઘળી અવસ્તા, શ્રીક, અને પેહલવી કેતાબોની ભેગી શહાદતો ઉપરથી એવો સારાંશ નીકળેછે કે પુરાતન જમાનેથી જરથોસ્તીઓમાં કેફને અવયુણુકારક ગણીને તેને જરજોગી અથવા જોમ અને તેમ કમતર ખપમાં લેવાની નીતિ પસંદ હતી.

હરએક કેફી વસ્તુ કોઈ ખીમારી અથવા દરદની વખતે દવા તરીકે તખીબે ફરમાવવાથી લેવામાં કરી અડચણ નથી. પણ તેને ખીલે વખતે શોકને આતર લેવી નહી જોઈએ. કેમકે કેફી વસ્તુઓની ખાસીઅત એવી છે કે જો એક દીવસ તમે એક કેફ કીધી તો ખીલે દહાડે ઘણું કરીને તેની તલખ એવી થાયછે કે જાણે તે વગર તમને ચાલે નહી. જો ખીલે દહાડે, ત્રીજે દહાડે, એ પ્રમાણે તે કેફ ચાલુ રાખી તો થોડા વખતમાં તેનું બચન થઈ લાગેછે જેને છોડવું બહુ મુશ્કેલ થઈ પડેછે. ખચીત વગર જરૂરે કેફ કરવી એ સારું તો નથીજ. કેમકે દારૂ, તાડી, અપ્રીમ, બાંગ, ગાંજો, તંબાકુ, વગેરે અનેક જાતની કેફોનાં બચનોથી માણસ જાતની તન, મન અને ધનની ખરાબી સીવાય ખીજી કાંઈ થતું નથી. કેફી બચનોથી ફાયદો એકખી નથી પણ ગેરફાયદા અનેક છે.

ગોઠીથી અથ યુમાવવું ; મોહકું, પેટ, તથા શરીર ખાળવું ; અને હાથે કરીને દીવાનાં બનવું ; એ કેફનો નતીજો છે ! કેશના પૈસા, દેહ, આખર, અને ધર્મ એકી વખતે ફના થાય છે. તે પોતાની દીન તથા દુનીઆની ફરજો બજાવવાથી પછાત પડે છે, ખીજાં-આમાં તેની ફજેતી થાય છે, અને ઘણી વખતે તે ખુદાના અને સરકારના મોહકા અપરાધી કરે છે. કેશી માણસથી પોતાના ધંધા ઉપર બરાબર ધ્યાન અપાવું નથી જોયી તેની કમાઈ ઘટે છે. તેનાં ઘરમાં રફતે રફતે કંગાલીઆત આવે છે અને ખાયડી છોકરાં ભૂખે મરે છે. એ ઉપરથી કેહવતો છે કે. “એક કેફ, હજાર હેફ” — “જો પીએ શરાબ, તેનું ખાનું ખરાબ” — વગેરે.

કેશી બસનવાલાંઓ એતબારને લાયક નથી. તેઓને ભરોસે ઘણીવાર ખતા ખાવી પડે છે. તબરી નામનો એક આરબ તવારીખનેસ કહે છે કે યઝ્દેજ્જરદ શેહરીઆરની પાદશાહી આરબોએ લેઈ લીધા પછી કેટલાંએક વરસો લગી જે ઇરાનીઓને પોતાનાં સ્વદેશની લાગણી અને અભીમાન હતાં તેઓ આરબોને બહુ ધિક્કારતા હતા અને તેઓને દેશ-માંથી હાંકી કહાડવા માટે કેટલીએક વખતે તેઓએ છુપો સંપ કીધો હતો પણ તે જાણાઈ જવાથી તેઓને નિષ્ફળતા મળી હતી. કહે છે કે એકવાર એકમુ ઇરાનીઓએ કીધેલા એકસંપમાં તેઓ ખચીત ફાવ્યા હતા પણ તેઓમાંના એક જાણુની દાર પીવાની આદતે તેઓને નિષ્ફળતા આણી હતી. એવું બન્યું કે તે શખ્સ કાંઈ સંજોગને લીધે આરબોને હાથે કોઈ ખીજાંજ કારણથી કેદ પકડાયો. આરબો પોતાના ધર્મનાં ફરમાન પ્રમાણે તેને દાર આપતા નહી હતા અને તેને તો દાર પીધા વગર ચાલવું નહી હવું તેથી તેણે કયુલાત આપી દીધી કે જો તમે મને દાર લાવી આપો તો હું તમને એક

અગતની વાતથી વાકેફ કહું. આરમો તે ઉપરથી ચેતી ગયા
અને તેને સારીપેઠે દારૂ પાચો. પછી જ્યારે તે તેની પૂર-
જીભારીમાં હતો ત્યારે આરમોએ તેનો ભેદ પુછી લીધો,
અને તાબરતોમ જોઈતા ઉપાયો લઈને ખીજા એકસંપ કરનારા-
ઓને પકડી લીધા. એ પ્રમાણે એક દારૂનાં વ્યવસાયી બંદીને
તાબે થએલા ઉપર એતખાર રાખવાથી પેના બધા દેશહિતકારી
નરો પોતાની વાજખી મુરાદમાં નાસીપાસ થયા !

ચો પા ઈ.

કેફી ગુમાવે તત મન ધન—

કેફી જાણો પાતર જન.

કેફીનો વિશ્વાસ ન થાય—

કેફી સંગે આબરૂ જાય.

કેફ મનુષ્યને યુરો શાપ—

કેફ ખરાબી કરે અમાપ.

કેફ તણા બાહુ અવગુણુ જોઈ—

કેફ કદી નવ કરશે કોઈ.

સવાલો.—“કેફના અવગુણો” વિષેના અવસ્તાના તથા
પામંદના કલાનો અર્થ સહીત કહો. એ કલાનો ઊપરથી
આગળા ધરાનીઓ વિષે શું ચાલુ પડે છે ? તેઓ વિષે
હીરોદોટસ શું કહે છે ? દારૂસ્તાને દીની કૈતાબમાં કેફના ગુનાહ
વિષે શું કહેલું છે ? મઈન્નોઈ ખિરદમાં કેફના અવગુણો વિષે શું
કહેલું છે ? કેફ વિષે અવસ્તા, ગ્રીક, અને પેહલવી લખાણોપરથી
શું સારાંશ નીકળે છે ? આપણે કેફી વસ્તુનો ઊપયોગ કેમ
કરવો ? કેફનું વ્યસન કેમ લાગુ પડે છે ? કેફી વ્યસનોથી શું શું
ગરબાદા થાય છે ? એ વિષેની કહાવતો કહો. કેફી વ્યસન
વાળાંઓ એતખારને લાયક નથી તેનું કારણ ? તખરી નામના
એક તવારીખનવેશે એ વિષે શી વાત કહેલી છે ? કેફ વિષેની
કવિતા ઓલિને સમજાવો.

(૧૧૧)

પાઠ. ૨૯ મો.

તન રૂપી મેહલમાં રવાન રૂપી પાદશાહ.

૧૦ ૬૬૫૭૫૭૫૭ . ૬૬૫૭૫૭૫૭ . ૬૬૫૭૫૭૫૭

૧૦ ૬૬૫૭૫૭૫૭ . ૬૬૫૭૫૭૫૭ . ૬૬૫૭૫૭૫૭

..... અસ્તવંતેમ્ દદામ્યો ઉત્તનેમ્. ૨

પાકીએ તન્ ઉ અશોધએ રવાન્. ૨

અર્થ .

“ (એ મગ્ધ!) તેં જીનને તન-
વાળો કીધો.”

“તનની પાકી અને રવાનની નેકી.”

તન એટલે શરીર અને રવાન એટલે આત્મા. તન ગોયા એક મેહલ છે અને રવાન તેમાં રહેનાર પાદશાહ છે. કાન, નાક, આંખ, જીભ, અને ચામડી—એઓ ગોયા તનરૂપી મેહલના પાંચ દરવાજા છે. કાન અવાજથી, નાક વાસથી, આંખ દેખવાથી, જીભ સ્વાદથી, અને ચામડી લાગવાથી, બાહરની ખબર રવાન પાદશાહને અંદર પોહ-
ચાડે છે. તેને એક જગાએથી બીજી જગાએ જવા સારું પગ આપ્યા છે અને કામ કરવા સારું હાથ આપ્યા છે. એ ચમત્કારીક મેહલ તેમાંના ચાકર નફરો સુધાં ખુદાતાલાએ રવાનને તેમાં રહીને પોતાની કારકીરદી કરવા સારું બનાવી આપ્યો છે. એવી ઉત્તમ કારીગરીનું અને જોઈતી મગવડો કરી આપનાર શરીર ખુદાતાલાએ બખ્શ્યું છે તેથી તેના આપણી ઉપર કેટલોબધો આભાર છે !

વળી શરીરમાં હમેશાં ન્ધસારા થયા કરેછે તેની ખુટ પુરીને તેને પાછું ટકાઉ કરવાની જરૂર પડેછે. તે પુરણી લોહીથી થાયછે. લોહી બનાવવા સાર જોરાક અને પાણી જોઈએ અને તેને આખાં શરીરમાં ફરવું રાખવા સાર ફેફસાંની ધમનમાં હવા જોઈએ—તે સૂઘળું બી ખુદાતાલા પુરું પાડેછે. જોરાક પકાવવા સાર આતશની બખશોશ છે. તે ચાવવા સાર દાંત આપ્યાછે. વળી તન ખીમાર થાય ત્યારે તેનો ઉપાય કરવા સાર જાતજાતની દવાદાર આપીછે. તનને ઢાંકવા સાર જમીનમાંથી કપાસ, ઘેરાં ઉપરથી ઉન, અને કીડાના ઉદ્યોગથી રેશમ તે આપેછે. દુનીઆમાં ગરમી અને અજવાળું જોઈએ તે માટે તે સહિષ્ણુ બનમ કારીગરીના અતિથે કાયદેમંદ ખુરશદ પેદા કરીએ. આપણી ઉપર તે સહિષ્ણુના ઉપકારો કેટલા બેહદ અને બેશુમાર છે !

આ સૂઘળી ઉમદા બખશોશો તે સહિષ્ણુ આપણી ઉપર કીધેછે તેઓને આપણે કેવે રસ્તે વાપડવી જોઈએ ? સારે રસ્તે કે ખરાબ રસ્તે ? અજાણત સારેજ રસ્તે. નહીં તો આપણે ખુદાતાલાના મોહટા યુનેહગાર થઈએ છઈએ. એટલા માટે અવસ્તામાં ફરમાવ્યુંછે કે “ઓ મઝદયસ્તાન જરથોસ્તીઓ ! ઘટતાં, વખત ઝરનાં, અને નેકકામો કરવાને માટે તથા અણુઘટતાં, કવખતનાં, અને બદ કામો તરફ કરવાને માટે તમારા હાથ, પગ, અને અકલ હુશીઆરી મજબુતીથી વાપડો ! આ જીંદગીમાં સારો ઉદ્યમ કરો અને તંગીમાં આવેલાંઓને મુશ્કેલીમાંથી છોડવો ! ” ૧

ખચીત આ ફરમાન રવાન પાદશાહને પોતાની ફરજો બજાવવાની ખાસ ચેતવણીઓ આપેછે. કેમકે જો ખુદા-તાલા એકને પાદશાહીની દોલત આપેછે તો તેની પોતાનીજ

મોજ મજાહને ખાતર આપતો નથી પણ રાત દીવસ ખીજાં-
ઓનાં સુખ અને સુજામતીનો વધારો કરવાની તેની ફરજ
બજાવવામાં મદદ થવાને માટે આપેછે. તેજ પ્રમાણે દરેક
રવાનરૂપી પાદશાહનેખી તનરૂપી મહેલમાં વસીને પોતાની
કારકીરદી ચક્રાવવાની તક આપીછે તે કુકત તેને પોતાના
સ્વાર્થને ખાતરજ નહી ચક્રાવવી જોઈએ પણ તેમાં તેણે
ખીજાંઓને સુખશાંતિ તથા મદદખી આપવાં જોઈએ. જેમ
પાદશાહની ફરજ પોતાના મહેલની સંભાળ જોડે ખીજાં
ગરીબોની પરવરશી તથા કમજોરોની પાસખાની કરવાની
અને પાદશાહી ખુબ રવેશે ચક્રાવવાની છે તેમજ દરેક જણે
પોતાનાં તનની પાકી અને દરૂસ્તી જોડે ખીજાં ગરીબોની
પરવરશી તથા અશક્તોની સંભાળ કરવાની અને
જીંદગીની કારકીર્દી નેકીથી ચક્રાવવાની જરથોસ્તી દીનમાં
ફરજ જણાવીછે.

હરિગીત છંદ.

આત્મા રાજા ગણો તન મેહલમાં વસ્તો ખરે—
ફર્જ તેની છે કે તેનું રાજ નેકીથી કરે.

સવાલો.—તન અને રવાનના સંબંધ વિષેના અવસ્તા-
ના તથા પાગંદના કલાત્રો અર્થ સહીત કહો. રવાન તનનો
પાદશાહ અને તન તેનો મેહલ કેમ ગણાય તે સમજાવો. શરીરને
લગતી ખુદાએ કીધેલી ઊમદા બખશેઓનું બયાન કરો.
આપણે તેઓને કવી રીતે વાપડવી જોઈએ? અવસ્તામાં તે
વિષે શું ફરમાવ્યુંછે? તે ઊપરથી આપણે શી ચેતવણી લેવી
જોઈએ? આ પાઠનો નીતિસાર તથા તેની કવિતા બોલો.

(૧૧૪)

પાઠ ૩૦ મી.

તારી જીનદગી ફક્ત તારે માટે નથી.

જીવન ફક્ત
- ફક્ત
.....

જીવન

અવ પધો અવ ઝસ્તે

અવ ઉષિ દારયધ્વેમ્

.....

ઉચ્ચ અનુચ્ચનાઈષ્ દસ્તે. ૧

અર્થ .

“ પગો, હાથો, (અને) હુશીઆરી તયાર રાખો
..... એમદદોને મદદ પામતા કરવાને.”

બએ તો .

(મીઝાન્—ફિલિન્ ફિલિન્ ફિલિન્ ફિલિન્.)

કરી પાક દાદારે પેદા જેહાન,

કીધો આદમી તુજને રાજ સમાન.

અજબ તારું મન છે, અજબ છે જાપાન,

અજબ હાથ, પગ, હોશ, અફલ, રવાન.

બધી એ નવાજેશ ફક્ત તારે કાજ,

ન માનું કરે તે ગરીબાંનવાજ.

(૧૧૫)

મને તું વિચારે “હુમત” જો વિચાર,
 ન ખુદનો ફકત, સવનો કર શુમાર.
 જ્યાંને ઉચારે જો “હુન્ને” કલામ,
 તો ખુદ સાથ પરનું ન બૂલીશ નામ.
 કરે હાથથી જો તું “હુવર્ત” નેક,
 ન કરજે ફરામૂશ ખીજાને છેક.
 કરી તર્ક “દુબત,” “દુબ્બતે” સદા,
 અને “દુબ્બવરતે” જે બંદ બેવફા,
 હમેશાં મનુષ બાધબંધોથી ખાસ,
 તું કોશિશ કરીને તબલ એ ખવાસ.
 મદદ કર ઘટે નેકને તો શેતાબ,
 ફરજઆતનો ખાસ છે એજ ખાબ.

પાઠ ૩૧ મો.

પુશામદની બદી.

જે

ઉત્તરેઆઈ મિથોખનાંમ્મ. ૧

અર્થ.

મિથ્યા બોલવાં તથા.

પુશામદ એટલે કોઈને પુશ કરવા માટે કાંઈ ગેરવાજબી
 બોલવું અથવા કરવું. પુશામદ કરનાર ખોટી તારીફ કરેછે,
 અને ખોટું બોલવાનો જરથોશ્તી દીનમાં યુનાહ છે; માટે
 દરએક જરથોશ્તીની ફરજ છે કે તેણે કદીની કોઈની પુશા-
 મદ કરવી નહીં પણ હમેશાં આપઅપત્યારીથી જેની
 ખરેખર દીસે તે કહેવું અને કરવું.

જેમ આપણે કોઈની ખુશામદ કરવી નહીં તેમજ કોઈ આપણી ખુશામદ કરે તેથી ભાજવાઈખી જવું નહીં— પણ પોતાની સારી સમજને ખુશામદના કાંદામાં પડવાથી બચાવવી અને આપણુસીની સાકરમાં લપેટેલી નાશની ગોળી ગલી જવાથી હુશીઆર રહેવું. જે માણસ ખુશામદને ખરી માનીને કુત્રાઈ જાયછે તેની અકલને અંધાપો આવીને તે ખરાખીઆના કુવામાં તુટી પડે.

ખુશામદ ધણું કરીને લોભી માણસો કરેછે જેઓ પૈસાના અથવા હરએક ખીજી મતલબના લોભથી ખીજાંની નાલાયક વખાણ અથવા ખોટી તરફદારી કરવામાં તૈયાર રહે.

ખુશામદ કરવી એ બહુ નીચ કામ છે. આપણુસી ભરેલી જુડી ખુશામદથી ધણું મેળવવું તે કરતાં આપઆપની આરીથી ગરીબ રહેવું ભલું. ખુશામદીયું માણસ પોતાનો વફર ખોઈ બેસેછે. આસપાસનાં ખીજાં માણસો તેને વિષે હલકું મત બાંધેછે. એટલુંજ નહીં પણ તે જેની ખુશામદ કરેછે તેની જો હુશીઆર હોયછે તો પોતાની મેળે સમજી જઈને પેલાં ખુશામદીઆને મનમાં ધિક્કારેછે.

જે સખસમાં ખુશામદ કરવાની બદી હોયછે તેથી ધણા અવગુણ થાયછે. ખુશામદખોર કોઈ એકનું માહ રાખવા સાફ અથવા ખીજા હરએક સખસથી તેને નહીં ઘટે તેટલી તેની વખાણ કરેછે જે કાંઈજ નહીં પણ જુડું બોલવા ખરાખર છે; અથવા તેને રાજી રાખવા સાફ કોઈ આણુઘટનું કામ કરવામાં તે આચકો ખાતુ નથી જેથી તે પોતે યુનેહ-ગાર થાયછે.

કહેછે કે ઉંદર જે માણસને કરડવાનો હોયછે તેને પ્રથમ ગીલી આવે તેની કંડી કુંકો મારી તે પછી એકદમ કરડીને તેનું લોહી કહાડેછે. ખુશામદીયું માણસ આ ઉંદર જેવું

સમજવું. તે આપણાં દીકને ખુશ લાગે તેવી ખુશામદ કરેછે ત્યારે આપણે ગફલતની ખુમારીમાં રહીએ છઈએ. પણ પછી જ્યારે ખરાખી થઈ રહેછે ત્યારેજ આપણી આંખો ઉઘડેછે. ખુશામદીયું માણસ મરછર સાથે સરખાવી શકાયછે, જે માણસના કાન આગળ ખારીક અવાજે ગાયન કરેછે. પણ જ્યારે તે કાણના વેહમાં દાખલ થાયછે ત્યારે તે ચોંકીને તેને કહાડી મુકેછે. એજ પ્રમાણે ખુશામદીયું માણસ પોતાની ખુશામદોથી ખીજાંને ખુશ કરેછે પણ જ્યારે તેથી તેની હાની થાયછે ત્યારે તે તેને પોતાની પાસેથી દૂર કરેછે.

ખુશામદીયું કોઈખી રીતે કામનું તો નથીજ પણ ઘણી રીતે ગેરફાયદા કરનારું છે. તે આપણી ઓઠી વખાણુ કરેછે. તેથી આપણી પોતાની ખરી હાલત વિષે ઓઠા ભુલાવે ખાઈએ છઈએ. એટલુંજ નહી પણ તેથી આપણી ખામીઓ આપણાં જાણવામાં આવતી નથી. માણસજાતની ખાસીઅત એવી છે કે દરએક જાણુને પોતાની ખામી ઓછીજ દેખાયછે—જેમાં સો ખામીઓ હોય તેને તેમાંની પાંચ ભાગ્યે દેખાયછે—જ્યારે ખીજાંઓથી તેની ખામીઓ તેને દેખાડવામાં આવેછે ત્યારેજ તે પૂરેપૂરી જાણેછે. હવે ખુશામદીયું માણસ આપણી ખામીઓ દેખાડતું નથી તો નથી પણ જે થોડી ઘણી આપણી ખામીઓ આપણે જોઈ શકીએ તે જોવાની શક્તિખી પોતાની ઓઠી વખાણુએ લઈ મુકેછે. એ પ્રમાણે ખુશામદીયું માણસ આપણને કશી રીતે ઉપયોગી નહી હોવા સાથે સામું નુકસાનકારક છે.

જેમ મધમાખો સુગંધી ફૂલોનો રસ ચુસીને તેઓને શ્રીકાં બનાવી દીએછે, જેમ આધારણ માંખીઓ મીઠાં પકવાનો ઉપર બેસીને તેઓને ખરાબ કરી નાંખેછે, તેમ ખુશામદીઓ પાદશાહો, અમીરો, તવંગરો વગેરે માહટાં

માણસોની આસપાસ ભમીને તેઓને ખરાબ કરેછે. માટે મોહટાં માણસોએ તેઓની ઝેરી અસરથી હંમેશાં સંભાળ રાખવી અને પોતાની પાસે ખુશામદ નહીં કરે તેવાંઓનેજ રહેવા દેવાં. ખીનખુશામદીઆ સાથીથી કેવો ફાયદો છે તે બીચસી હેકાયત ઉપરથી જણાયછે.

“કહેછે કે પાદશાહ નોશીરવાન પોતાની પાદશાહીની શરૂઆતમાં જુવાનીને લીધે એશઆરામમાં ઘણો મશગુલ રહેતો હતો, જેથી પાદશાહી તથા ધનસાફનાં કામોપર તેથી પૂરતું ધ્યાન અપાતું નહીં હતું. એક દહાડે તે જુઝરચે મેહર સાથે શીકાર કરવા ગયો હતો ત્યાં જંગલમાં તેણે જોયું કે ધુવડોની બે હાર એક ખીજીની સામણે બેઠી હતી. પાદશાહે પુછ્યું કે આ ધુવડો શું કરતાં હશે ? જુઝરચે મેહરે બેદબરેલી રીતે જવાબ દીધો કે આ તેઓની શાદીની મીજલસ છે જેમાં એકનો ભેટા અને બીજાની બેઠીનાં લગન થાયછે. એક તરફથી પેહરામણી અને બીજી તરફથી રીત જણાવવામાં આવેછે. અંધે તરફથી કમૂલાત અપાવવામાં આવેછે કે જો પાદશાહ નોશીરવાન તખ્તપર કાયમ રહેશે તો વરના બાપ તરફથી વહુને પેહરામણીમાં અને કન્યાના બાપ તરફથી જમાઈને રીતમાં એકકું વેરાન થતું ગામ બેરીકરાઈથી પડી રહેવાને આપવામાં આવશે. આ ઉપરથી નોશીરવાન ચેતી ગયો કે તેની પાદશાહીમાં અંધેર ચાલેછે અને આઆદીને બદલે વેરાણી પંથરાતી ચાલીછે. તેણે પોતાના ખીનખુશામદીઆ વજીરનો ઉપકાર માન્યો અને તુરત પાછો ફરીને પોતાનાં પાદશાહી તથા ધનસાફનાં કામો ઉપર એટલું બધું ધ્યાન આપવા માંડ્યું કે તેનો તમામ મુજક આઆદ થવા સાથે તેનું નામ અદલ ધનસાફમાં અમર રહી ગયુંછે.”

ખીજા હાથ ઉપર ખુશામદીઆઓ કેવે જોડે રસ્તે દોરેછે તેનો

એક દાખલો હપ્પામળીઆના પાદશાહ કબુલય (કમખાઈસીસ) ઉપરથી મળેછે. હીરાડોટસ કહેછે કે તે જમાનાનાં ઈરાનીઓ-માં એકજ માખાપનાં ફરજંદો વચે શાદી કરવાની મનાઈ હતી. પણ કબુલયને પોતે તેવું લગન કરવાની ઈચ્છા થઈ તેથી તેણે તે વિષે પોતાની દરબારના દાવરાનું મત પુછ્યું. તેઓએ ખુશામદથી પાદશાહને ખુશ રાખવા માઝ એવો કૃતવો આપ્યો કે જોકે ઈરાનીઓના ધર્મ તથા રેવાજ પ્રમાણે એવાં લગન થઈ શકે નહી તેપણુ પાદશાહ આપખખતીઆર છે તેથી તે તેને ગમે તે કરી શકે. આ ખુશામદ ભરેલા ખોટા કૃતવાની મદદથી કબુલયને તે ખોટું કામ કરવાને ફાવ્યું. હવે જો તે પાદશાહે પ્રથમથીજ પોતાને ત્યાં ખુશામદીઆ દાવરા રાખ્યા નહી હોતે તો તેને આવી ખોટી સલાહ નહી મળતે. ખરા અને સ્વધા દાવરા ઉપજા દાનાવ બુઝરચે મેહરની મીસાલે પોતાના પાદશાહને કોઈખી રીતે ખોટી રસ્તેથી ફેરવીને ખરા માર્ગ ઉપર ચલાવતે.

આપણે ખુશામદથી પરહેજ રહેવું એટલુંજ નહી પણ કોઈ હરએક રીતે આપણી ખુશામદ કરે તેથી ભોલાવુંખી નહી અને તેથી દૂર રહેવું; અથવા જો તેમ નહી બનવું હોય તો તેને શરૂથીજ ખુશામદ કરવું અટકાવીને માત્ર જોટલી ઘટે તેટલી તેની સલુકાઈ કબૂલ રાખવી.

હુ રિગીત છંદ.

છાછરે છૂપો ખડક જાણો ખુશામદ હર જગે—
નાવ જીંદગીની ચલાવો દૂર તેથી ભવજો.

સવાલો.—ખુશામદની બધી તજવા વિષે અવસ્તાનો કલાસ અર્થ સહીત કહો. ખુશામદ એટલે શું? ખુશામદ કરનાર શાનો ગુનાહ કરેછે? દરેક જરથોસ્તીની એ વિષે શું

પરજ છે ? કોઈ આપણી ખુશામદ કરે ત્યારે શું કરવું ? જે ખુશામદથી સાવધ નહીં રહે તેની કંઈ દશા થાય છે ? ખુશામદ ઘણું કરીને કોણ કરે છે ? તે શી મતલબે ? ખુશામદ કરવી એ કંઈ કામ છે ? ખુશામદથી ઘણું મેળવવા કરતાં શું ભણું છે ? ખુશામદીયાંની હાલત કંઈ હોય છે ? ખુશામદથી કેવા અવગુણો થાય છે ? ખુશામદ વિષેની ફટલીએક તમસીલો આપો. ખુશામદીઆંની સંગત રાખવાથી થતા ગેરફાયદા સમજાવો. માર્ગીઆંની તમસીલોથી ખુશામદીઆ સોમતીના અવગુણો સમજાવો. બીનખુશામદીઆ સાથીથી પ્રાયદો થાય છે તેની એક હેકાયત કહો. ખુશામદીઆ સાથીથી ગેરફાયદા થાય છે તેની એક હેકાયત કહો. આ પાઠનો નીતિસાર તથા તેની કવિતા કહી સમજાવો.

પાઠ ૩૨ મો.

પ્રુદા બુરાંનો મદદગાર નહીં.

[illegible]

દ્રવતો નોઈત અહિ.૧

અર્થ .

“હું પુરાને લગતો નથી.”

મથાલે ટાંકેલા અવસ્તા હોમ યશતમાંના છે જેમાં
એકથી વધારે ડોકાણે જણાવ્યું છે કે હોમના કાયદા જેટલા
ભલાંઓને મળી શકે તેટલા પુરાંઓને મળી શકતા નથી. ૨
કેટલીએક યશતોમાં ૩ જુહાક, અકુરાશીઆખ, વગેરે કેટલા-
એક સખશો વિષે જણાવ્યું છે કે તેઓએ ઘણીબી ક્રિયાઓ

१ यजुशाने १० ३० १६.

२ यजुशने ६। ८, १०, ११.

૩ આવાં યશન ૩૦ ૨૯—૩૧; ૪૧—૪૩; ૫૭—૫૯ ઇત્યાદિ, ઇત્યાદિ.

કાંઈ તોપણ તેઓએ માંગેલી બદ મુરદો બર આવી નહીં. અંશે જરથોસ્ત ગાથામાંની પોતાની માતેબર વચ્ચળમાં જે બાંધ આપેછે કે રોજે અવળથી બહાઈનો અને પુરાઈનો એવા બે પક્ષ છે તેઓ કદી એક ખીજાંને અનુસરતા અથવા દોરતી રાખતા થાય નહીં તે ઉપરથી કુદરતી રીતે અનુમાન નીકળેછે કે પુદાતાલા જે બહાઈના પક્ષનો છે તે પુરાનો મદદગાર નહીંજ થયો જોઈએ. તમામ અવસ્થામાંથી એકજ સારાંશ નીકળેછે કે પુદા પુરાનો મદદગાર નથી.

આ પ્રમાણે પુદાતાલા અથવા તેને લગતું કોઈની પુરાનો મદદગાર થવાને રાજી નથી એમ જે અવસ્થા સીપ-વેંછે તે બરહક છે તેની કેટલીએક સાબિતીઓ છે.

જેવી કોઈ પુરી મુરદ સહાય કે તેજ ઘડી તે પુર માણુમ કહેછે અને પુદાનો પક્ષ પુરાઈથી વેગલો છે તેથી તે પુરાનો મદદગાર થઈ શકે નહીં. જો તે પુર સહાનારનો મદદગાર નહીં થાય તો પુર ખોલનારનો અને પુર કરનારનો તો કેમજ થાય ?

પુદાવંતાલા પુરાનો મદદગાર નહીં થાય, પુરી મુરદ બર નહીં લાવે, અને પુરાને તરક કરી મુકે, એ કુદરતી છે. કેમકે પુર માણુમ તેની મામણે એક બળવાબાર છે, તેને મદદ કરવી તે તેને પોતાને નુકસાન કરવા બરાબર થાય. પુરાઈ પુદાની મરજીની વિરુદ્ધ અને તેને નાપસંદ છે તેથી પુરી મુરદ બર લાવવી તે પુદાએ પોતાને જે સીજ નાપસંદ તે પોતાને હાથે કીધેલી કેહવાય.

પુરાઈ સાથે પુદાને કશો મંબંધ નથી. જો આસમાન અને જમીનને મેલાસ હાય, જો આતશ અને પાણીને

દાસ્તી હોય, તો ખુદા અને જુરાંને સંબંધ હોય. જુરાઈ ખુદાની દુશ્મની છે તેથી જો ખુદા જુરાંને તરક નહી કરે તો તેણે પોતે પોતાની સામણે લડાઈ કરવા બરાબર થાય.

જુરં માણસ ખુદાનો કાયદો તોરેછે, તેની નાફરમાની કરેછે, અને તેને નાખુશ થવાનો સખ્ય આપેછે, તેથી તે તેની મદદ મેળવવાને નાલાયક છે.

જેઓની ખાસીઅત એક ખીજા સાથે મળતી હોય તેઓ એક ખીજાની મદદ મેળવેછે અથવા મેળવવાની આજ્ઞા રાખેછે. હવે ખુદાની ખાસીઅત તો નેકાની છે તેથી જો તે મદદ કરે તો માત્ર નેકોનેજ કરે, જુરાંઓને કદી કરે નહીં. જે કામ કરવું તેની ખાસીઅતથી તદ્દન ઉલટું છે તેની આજ્ઞા તેથી રાખવી ફોકટ છે.

ખુદાતાજા આજમનો પાદશાહ અને દરિયાન જતનને ખાપ છે. એક પાદશાહ પોતાની રક્ષિતને અથવા એક ખાપ પોતાનાં બચ્ચાને જુરં કામ કરવામાં મદદ કરે તો તે ધિક્કારને પાત્ર થાયછે. ત્યારે ખુદાતાજા જે તમામ ખુશીઓના ખાવંદ છે તેથી એવું ધિક્કાર ભરેલું કામ થવાની આજ્ઞા કેમ રખાય ?

એમ છે મારે દરએક જણે યાદ રાખવું કે કાંઈપણ જુરાઈમાં તેને ખુદાની મદદ મળશે નહીં એટલુંજ નહીં પણ જો તે જુરાઈની આદત નહીં છોડશે તો તેને ખુદા તદ્દન તજી મુકશે.

કોઈપણ દંતમાન જો એવું સમજે કે ખુદાની મદદ ઉપર તેને હક છે તો તે તેની મોહડી ભૂલ છે. માણસને ખુદાની મદદ એક હક તરીકે નહીં પણ ઉપકાર તરીકે મની શકેછે. કેમકે ખુદાએ માણસને મરજીનું છુટાપણું આપીને તેને પોતાની કેશિશ મુજબ ફળ પામવા ફરાવ્યુંછે. એથી કરીને

તેણે ખુદાથી મદદ નેજાવવાનો હાથો રહ્યો નથી. તોપણ તે સાહેબ જે ગેબથી મદદ કરેછે તે માત્ર એક વધારે ઉપકાર કરવાની બખ્ષેશ તરીકે કરેછે. હવે આ બખ્ષેશ તેણે માત્ર નેક માણસોને કરવા અને બદ માણસોને નહીં કરવા ફરિયાદોએ એમ અવસ્તા બાણવેછે તેમાં તે સાહેબની ફેટલી બધી ખુબી, ડાહ્યાણ, અને દયા સમાયજાંછે તે જુઓ ! મરજીનું છુટાપણું આપતાં ફરિયાદોએ કે દરેક બાણ તેનો જેવો ઉપયોગ કરે તેવો બદલો મેજવે—નેકી કરે તો ધનામ મેજવે અને બદી કરે તો મજા પામે. હવે મરજીનાં છુટાપણાં સાથે એવી ધરત જોડાવા પછી જે ખુદા આદમીને નેકી કરવામાં મદદ કરે તો તેને ધનામ મેજાવવામાં મદદ થાયછે, પણ જે તે તેને બદી કરવામાં મદદ કરે તો તેને વધારે મજા મેજાવવાનો મખ્ખ થઇ પડે. એટલામાટે ખુદાતાલાએ બદીમાં મદદ નહીં કરવાનું જે ફરિયાદોએ તેમાં તેનું અપાર ડાહ્યાણ અને દયા નહીં તો ખાતમું શું સામેત થાયછે ?

બ એ તો .

બદીમાં મજે નહીં ખુદાની મદદ—

બદોની હુમેશાં હુઆ થાએ રદ.

સવાલો.—ખુદા પુરાનો મદદગાર નથી તે વિષેનો અવસ્તાનો કલામ અર્થ સહીત કહો. એ વિષે અવસ્તામાંથી મળતી બીજી શહાદતો શું શું છે ? એ વિષે તમામ અવસ્તામાંથી શું સારાંશ નીકળેછે ? એમ શીખવેલું બરફ છે તેની સામેતીઓ સમજાવો ? ખુદાએ નેકોને મદદ કરવામાં અને બદોને મદદ નહીં કરવામાં શું ડાહ્યાણ વાપડ્યું છે ? આ પાઠના નીતિસારની બએત બોલો.

(૧૨૪)

પાઠ ૨૩ મો.

અથોરનાન તરફ કેવી રીતે વર્તવું ?

અથોરનાન તરફ કેવી રીતે વર્તવું ?

૧૦ અથોરનાન તરફ કેવી રીતે વર્તવું ?

૧૧ અથોરનાન તરફ કેવી રીતે વર્તવું ?

૧૨ અથોરનાન તરફ કેવી રીતે વર્તવું ?

૧૩ અથોરનાન તરફ કેવી રીતે વર્તવું ?

૧૪ અથોરનાન તરફ કેવી રીતે વર્તવું ?

૧૫ અથોરનાન તરફ કેવી રીતે વર્તવું ?

૧૬ અથોરનાન તરફ કેવી રીતે વર્તવું ?

આશ્રવ નાંમ અલ્પિ આશ્રવતેમ નાંમ અલ્પિ. ૧

ઉજ્જતા નો આતો આશ્રવ યો સ્થિતામો અરથુષ્ત્રો. ૨

(આશ્રવનો). . . . યોઈ યેયાં દુરાત્ અષો-ઈષો

દપ્પુનાંમ. ૩

રદાં ઉ મોવદાં ઉ દસ્તૂરાં ઉ ઐરવદાં આબુરદે

એસ્તમ્. . . . પ પતેત્ હોમ્. ૪

૧ અથુરમઝદ યશત ૬૦ ૧૨.

૨ ૬૨૫૨૬૧૧ યશત ૬૦ ૮૪.

૩ યજ્ઞશને હા ૪૨ ૬૦ ૬.

૪ પતેત ધરાની.

(૧૨૫)

અર્થ.

“ અથોરનાન નામે હું છું—સર્વોપરિ અથો-
રનાન નામે હું છું.”

“ મુઆરક્યાદી (છે) આપણને ! (કે) જરથોસ્તે
સપેતમાન જેવો અથોરનાન પેદા થયો.”

“ (અથોરનાનો) જેઓ દેશોની અશોધ ચહાતા
દૂર લગી વારેઘડીએ જાય છે.”

“ દીનના સરદારો, મોખેદો, દસ્તરો અને
ઐરવદોને મેં આજુરદા કીધા હોય તેના
પસ્તાવો કરું છું.”

અથોરનાન એટલે જરથોસ્તી ધર્મચુર. જે જરથોસ્તી
ધર્મચુર સાચું બોલે, ૧ બધી અક્લ શીખે, ખીજાંઓને મુશ્કે-
લીમાંથી છોડવે, આવતી દુનીઆમાં બેહશત મેજવવાનો
રસ્તો બતાવે—અને એ વગેરે ખીજા ઘણી અશોધ ભરેલી
જુખીઓ ધરાવે તેને અથોરનાન કહેવો. અથોરનાનનો
દરજો અવસ્તામાં ફેરવો મોહો ગણેલો છે તે મથાળે ડાંકેલા
ફકરા ઉપરથી જણાય છે જેમાં ખુદ દાદાર અહુરમઝદ તથા
અશો જરથોસ્તને અથોરનાનનો એકકાળ આપ્યો છે.
અથોરનાનોની જુજરગીનું કારણ મજકુર એક ફકરા ઉપરથી
એવું માલુમ પડે છે કે તેઓ દેશમાં અશોધનો ફેલાવો કરે છે.
યાની માણસોને દીનની રાહ ચલાવીને આ તેમજ આવતી
જીંદગીમાં સુખી કરે છે. અવસ્તામાં અનેક ઉકાણે અથોર-
નાનને ખીજા પેલાવાળાઓની ઉપર શ્રેષ્ઠ આપેલી છે તે

૧ વંદીદાદ ૯ ૩૦ ૨.

૨ વંદીદાદ ૧૮ ૩૦ ૬.

ઉપરથી એવો સારાંશ નીકળેછે કે દરેક જરથોસ્તીએ અથોર-
નાન તરફ પુરતાં માનથી વર્તવું જોઈએ. પુરાતન ઇરાનીઓ
અથોરનાન વર્ગને અતિ માનવંત ગણતા હતા તેથી તેઓ
“આશ્રવ—પુશ્પિષ્” એટલે “અથોરનાની અસૂતનું અરચુ”
ઘણું ચહાવા જોગ ગણતા હતા. તેઓ અથોરનાનને આબૂરદા
કરવું યુનાહ બરેલું સમજતા હતા એમ મથાલે ટકિલાં
છેલાં વાક્ય ઉપરથી જણાયછે. વળી તેઓ એવું સમજતા
હતા કે જજમાનોના આત્માનું બહુ કરવાની ફરજ અથોર-
નાનોને શીર છે, અને તેના બદલામાં તેઓનાં યુજરાનને
બંદોબસ્ત રાખવાની અને તેઓને માન આપવાની બેહદીન
જજમાનોને ફરજ છે. ૧ આસાનીઆન તખકાના પાદશાહીએ
તો એકસ કામેલ અથોરનાનોને રાજકારોબારમાં વજરાતને
દરજો ચહડાયા હતા તે વિષે તવારીખના અને બીજા
કેતાબોમાંથી ઘણી ચહાદતો મળેછે.

જેમ માણસોના જનમાલની પામ્યાની કરવી રાજના
અમલદારોનું કામ છે તેમ તેઓના આત્માઓની પામ્યાની
કરવી ધર્મયુરુઓનું કામ છે. રાજકારોબારીઓ માણસોના
દુનીઆઈ કારોબાર બરાબર ચકાવવાની શીકર રાખેછે—
પણ ધર્મયુરુઓ તેઓની આ તેમજ આવતી જીંદગીની
બેહતરી તેઓને દેખાડેછે. હવે જો આપણે રાજના અધિ-
કારીઓને ઘટવું માન નહી આપીએ તો તે ખુદ રાજકર્તા-
ની તરફ ગેરવર્તણુક ગણાયછે તેમજ જો આપણે ધર્મયુરુઓને
ઘટવું માન નહી આપીએ તો તે ખુદ ધર્મને અપમાન આપવા
બરાબર ગણાય. મોટે ધર્મયુરુઓને માન આપવું જોઈએ.

જેઓ પોતાના ધર્મયુરુઓનું માન જાળવતાં નથી તેઓ
પોતાના ધર્મનું માન જાળવતાં નથી. એક ધર્મયુરુ તેના

ધર્મના એક પ્રતિનિધી જેવા છે તેથી તેને આપેલું માન કે અપમાન તે ધર્મને આપેલાં માન કે અપમાન બરાબર છે.

પુરાતન જમાનેથી સઘળી સુધરેલી પ્રજાઓમાં ધર્મગુરુઓને ખીજ સઘળા વર્ગોથી વધારે માન અપાતું આવ્યું છે.

જો કોઈ એમ સમજે કે જે પ્રમાણે સુધાર, હુદાર, દુકાનદાર, વગેરે જુદા જુદા ધંધાદારો છે તેજ પ્રમાણે ધર્મગુરુઓની ધર્મ ક્રિયાનો ધંધો કરનારા છે માટે તેઓને ખીજ ધંધાદારો જેવા ગણવા તો તેમાં મોહા ભૂલ છે. ધંધાઓનું ચહડ ઉતરપણું દરએક ધંધો શીખવાને અને ચકાવવાને મગજની વધતી કે ઓછી મેહનત પ્રમાણે હોય છે. જે ધંધો શીખવાને અને ચકાવવાને મગજની મેહનત વધારે પડે છે તે ચહડતી પદ્ધતિના ગણાય છે અને જેમાં મગજની મેહનત ઓછી હોય છે તે ઉતરતી પદ્ધતિના ગણાય છે. હવે દીનનો એકમ શીખવાને અને ધર્મગુરુની ફરજો બજાવવાને ખીજ કોઈની ધંધા કરતાં મગજની મેહનત વધારે પડે છે. કેમકે તે એકમ શીખનારને દુનીઆમાં વિદ્યાઓનો અભ્યાસ કરવા ઉપરાંત આ દુનીઆની પેલીમર અને આ જીંદગીની પછીની હાલતમાં શું છે અથવા હોવું જોઈએ તે વિષેની મુશ્કેલ બાબતોનો અભ્યાસ કરવો પડે છે અને માણસોને ખરે રસ્તે કેમ ચકાવવાં તે વિષેની મગજની મેહનત કરવી પડે છે. એટલા માટે ધર્મગુરુના પેશા ખીજ પેશાઓથી શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. માટે તેને જાજતું માન તે પેશાવાળાને મળવું જોઈએ.

આગળા એક પાઠમાં જરથોસ્તી ધર્મમાં દુનીઆના પેશાઓને ચાર વર્ગમાં વેંદ્યા છે. પેહલો ધર્મગુરુને લગતો, ખીજો રાજકારોબારને લગતો, ત્રીજો ખેતીવાડી અને બરવાડને લગતો, અને ચોથો વણકર તથા ખીજ તમામ હાથ હુન્નરવાળાઓને લગતો. તે પાઠમાં માણસ જાતને એક

આપ્તાં શરીર સાથે મરખાબુંછે. અને તેનાં માથાં તરીકે ધર્મ-
 ગુરૂને લગતા વર્ગને ગણ્યોછે, હાથ તરીકે રાજકારણમારને
 લગતા વર્ગને ગણ્યોછે, છાતી અને પેટ તરીકે ખેતીવાડી
 અને ભરવાડને લગતા વર્ગને ગણ્યોછે, અને પગ તરીકે
 છેલ્લા વર્ગને ગણ્યોછે. હાથ જેમ શરીરનો બચાવ કરે છે
 તેમ પાદશાહ પેદાશવાનો માણસ બનતો બચાવ કરે છે. છાતી
 અને પેટ જેમ શરીરનું પોષણ તૈયાર કરે છે તેમ પેટનું અને
 ભરવાડના વર્ગને લગતાઓ માણસ બનતું પોષણ તૈયાર
 કરે છે. પગ જેમ શરીરને ખડું રાખે છે તેમ હુન્નર કામ કર-
 નારાઓ દુનીઆને ટકાવે છે. પણ આપ્તાં શરીર ઉપર માથું
 મરદારી ભાગવે છે, કારણ કે તેમાં અકલ અને ચહુની
 હંદીઓ છે. તે પ્રમાણે ધર્મગુરૂઓ ખીલ્લ બધા વંધાદારીઓ
 ઉપર મરદારી ભાગવે છે, કારણ કે તેઓ અકળતા અજ્ઞતાની
 કુંચી પાતા પાસે રાખે છે અને તેથી આપ્તી દુનીઆને ચલા-
 વે છે અને તે માટે તેઓને વધારે માન આપવાની ફરજ છે.

હુરિગીત છંદ.

ધર્મગુરૂ સાથે ચલાવો વર્તણુકો માનની—

રાહનુમાઈ જે કરે રૂડી બધાં ઇતસાનની.

સવાલો.—અધીરનાનનો દરજ્જો તથા તેની તરફની
 વર્તણુકના અવરતાના તથા પાઝંદના કલાનો અર્થ સહીત કહેા.
 અધીરનાન એટલે શું? અધીરનાન કોણને કહેો? અધીર-
 નાનનો દરજ્જો અવસ્તામાં કેવો ગણ્યોછે? અધીરનાનની
 ખુશરગીતું કારણ શું? અવસ્તામાં અધીરનાનને સહુથી
 ચહુડતો ગણ્યોછે તે ઉપરથી શું સારાંશ નીકળેછે? પુરાતન
 ઇરાનીઓ કેવું બચું ઘણું ચહાતા હતા? તેનું કારણ શું?
 તેઓ અધીરનાન તરફ કેવી વર્તણુક રાખતા હતા? સાસાની-

આન તપકાના પાદશાહો. અધ્યારનાને શું કરતા હતા? ધર્મગુરુએ માન આપવું જોઈએ તેનું કારણ શું? ધર્મગુરુએ માન આપેલું માન કે અપમાન કેવું ગણાય? ધર્મગુરુને એક ધંધાદાર જેવો કાં નહીં ગણવો? અવસ્તાના ચાર વર્ગના પેશાવાળાઓમાં ધર્મગુરુને સરતાજ ગણવાનું કારણ સમજાવો. આ પાઠના નીતિચારની કવિતા ઓલીને સમજાવો.

સં ૫ અ ને હું સં ૫ .

၁။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်
 ၂။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်
 ၃။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်
 ၄။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်
 ၅။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်
 ၆။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်
 ၇။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်
 ၈။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်
 ၉။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်
 ၁၀။ နေပြည်တော် - ၁၀ မိုင်

आदितीम् हुंन्-वर्ध्तीम् यजमर्धे यर्तस्य
अवयाग्योऽस्य हुमग्येस्तारः ?

અર્થ

“જુદાઈ અને ખોલાચાલીના બે હરીફો મુલેહ
અને સંપને ચાલો આપણે આરાધીએ.”

અવસ્તામાં ફેટલાએક મદ્યુરો તથા શારી ચીજોને એક
 પીજનં સાથે થોડાં કે ઘણાં મત્તતાં આવતાં ગણવાથી તેઓની
 એકમ નહાની મેલારી ટોલકીઓ બનાવીછે અને તેઓને
 સીરેજન નામતાં એક બાણુતરમાં ગોઠવી છે. તેઓ માહેલી
 દરેક ટોલકીમાં ફેટલાએક મદ્યુરો અથવા શારી ચીજો
 હોયછે તે દરએક એક પીજનંનો “હમકાર” એટલે કામ

કરનાર સોયતી કહેવાયછે. મુજકર સીરોળમાં મુલેહ અને સંપને ભગી મનશનીની ટોણકામાં ગોઠવ્યાછે. તે ઉપરથી અવસ્તા સંપને ભગી મનશનીનો સોયતી ગણેછે એમ જણાય છે. અને જ્યારે તેને ભગી મનશનીનો સોયતી ગણ્યોછે ત્યારે તો ભગી મનશની આવતો સંપ યાને ફક્ત ભગી મન-
 કામે કીધેલો સંપ જરથોસ્તી દીનને પસંદ છે એમ દર્શેછે. અને જો દરેક જરથોસ્તીએ ભગી મનશની રાખવી એ તેના ધર્મની ફરજ છે તો તે મનશનીની ટોણકામાંના તેના સોયતી ભગી નહિઅતના સંપનીની પોતાનાં તેની માથે જણા કરવાની ફરજ છે.

મથાલે ટાંકેલા અવસ્તામાં ભગી નહિઅતે કીધેલી મુલેહ અને સંપને એટલામાટે વાપ્યાણીછે કે તેઓ જુદાઈ અને કજીઓકંકાસ એ એ દુર્ગુણોના દરીક છે. આ ઉપરથી અનુમાન નીકલેછે કે આપણે જુદાઈ અને કજીઓ કંકાસ છોડીને મુલેહ અને સંપ અપનીઆર કરવાં જોઈએ કે જેથી ઘણાએક ગેરફાયદા ટળીને ફાયદા હાસેલ થાય.

સંપની ખુબી અને ફાયદા બેવડા છે. દુનિઆમાં સંપ જેવું કુવત નથી. સંપના ફાયદા વિષે લાક્ષણિક રીતે પુસ્તકના દાખલા અવાચકા છે. જેમકે ઘણાએક ખારીક રેસા જ્યાં લગી છુટા પડી રહે ત્યાંજની કાંઈ કરી ચકતા નથી પણ જ્યારે તેઓ ગોયા સંપ કરેછે યાને જોડાઈને દોરડાં બનેછે ત્યારે તેઓની સામગ્રી શક્તિથી મશત હાથીઓ અંધાયેછે, ખાંડીખંધ ખાજત એંચાયછે, અને ખીજાં અનેક મહાભારત કામો થાયછે. કીડી જેવાં ખારીક પ્રાણીઓ જો જુદાં જુદાં રહે તો તેઓથી કાંઈ બને નહી પણ તેઓ સંપથી પોતાના ખોરાકો ભરી રાખવાનાં, પોતાનાં ઘરે બનાવવાનાં, બચકર શત્રુઓના જીવ લેવાનાં, અને ખીજાં ઘણાંએક કામો પાર

પાડેછે. નાહના ઝરાઓનાં પાણીનાં ટીપાં જ્યાં લગી છુટાં રહેછે ત્યાંજગી કાંઈ કરી શકતાં નથી પણ જ્યારે તેઓ જોડાઈ જમને તેઓની મોહડી મોહડી રેણી ચહુડેછે ત્યારે તેઓ મજબુત દરખતો, ધમારતો વગેરેની જમીનદોસ્ત કરી શકેછે. એક બાપે મરતી વખતે પોતાના બેટાઓને પાસે બોલાવી લાકડીઓની એક બાંધેલી ભારી ભાંજવા કહી તે કોઈથી ભંજાઈ નહી. પછી તેણે તેમાંની એક લાકડી જુદી પાડીને ભાંજવા આપી તે દરેક બેટાએ સેહજથી ભાંજી. તે ઉપરથી બાપે તેઓને સંપના કાયદા અને કુસંપનાં નુક-સાનો અમનવવાની વાત મચકુર છે. હવે એવી એવી મીસાલો અને વાર્તાઓ ઉપરથી શીખવાનું એ છે કે જમ આપ્યાં ઘરના થાંભલા અને ભારવડીઆ એક જીત્તંને ટેકાવી રાખેછે તેમ સંપ રાખનારાંઓ એક જીત્તંથી પોતાને ટેકાવી રાખેછે અને ધારેલાં કામો પાર પાડેછે.

જીત્ત હાથપર કુસંપના અવગુણોની બેશુમાર છે. માણ-સોમાં બજકે મુંગાં પ્રાણીઓમાંની કુસંપ દાખલ થતાં તેઓની આબાદીનો અંત આવેછે. ગમે એવું નાહનું કુટુંબ, ટોણા, ગામ, અથવા દેશ જ્યાંજગી પોતામાં સંપ જાળવી રાખેછે ત્યાંજગી તે કોઈથી હાર પામવું નથી પણ જે ઘડી-તેમાં કુસંપ પેડા કે તેની પડતી અને નાશ થાયછે. કેહવત છે કે “સંપ ત્યાં લક્ષ્મી અને કુસંપ ત્યાં અવદશા.” દીવાળમાં જ્યાં લગી ધૂંટો ચુનાથી જોડાઈ રહે ત્યાંજગી દીવાલ પવન, વરસાદ, વગેરેની આમણે ઉભી રહેછે, પણ જેવી ધૂંટો એક જીજીથી છુટી થવા માંડી કે મોડે કે વેહલે દીવાલ આપોઆપ જમીનદોસ્ત થાયછે. એજ પ્રમાણે દુનિઆની તવારીખોમાં સંપથી મોહડી મોહડી પાદશાહી-ઓની સ્થાપનાઓ થવાના અને કુસંપથી તેવીજ પાદશાહી-

ઓના અંત આવવાના ઘણા દાખલા મળેછે. જેઓમાંથી દરિનની તવાગીખમાંના કંકત નીચના બેજ દાખલા દરેક જરથોસ્તીએ યાદ રાખવા અને ધરા લેવા જોગ છે.

પુરાતન જમાનામાં એક વખત એવા હતો કે જુહમથી કમડાતા થોડાએક દરિનનીઓએ કાવેઆહંગર જેવા એક ગરીબ હુહારની મહાયતા હેઠળ એકઠા થઈ જુહાક જેવા જાપરદસ્ત પાદશાહને હાંકી કહાડી કરેદુનને તખ્તનશીન કરી દેતો. તે તેઓના સંપત્તી બન્ધુ હતું. પણ છેલ્લા જમાનામાં પારસીઓની પાદશાહી તેઓના અમારે વચ્ચે સંપ નહી રહેવાથી ખતમ થઈ. તેઓને જીતનારા આરબોને વિષે કહેછે કે તેઓ એટલા તો મુફ્લેમ હતા કે તેઓની પાસે મારાં હથીઆરે વડીક નહી હતાં અને દરિનનીઓ સોડ જોડે હાથી, ઘોડા અને પ્યાદાઓ સાથનું હજારે લડવૈયાઓનું લશ્કર હતું તોપણ તે વખતે તેઓમાં જુહાહ અને બીલી હાવાને લીધે લડાઈઓમાં તેઓ એકસંપથી લડતા નહી હતા તેથી દર વખતે તેઓની શીકસ્ત થઈ હતી. કહેછે કે તે હીંગામમાં એકવાર એક લડાઈ હારી જવાથી કેટલાએક દરિનની શાહ-જાદાઓ અને અમારે એક એતરની આજુએથી નહાસ્તા હતા તેઓને તે એતરના ધણીએ તાણે મારીને કહ્યું કે તમે ત્રી કામઠાં, તળવાર, ગરજ, વગેરે લઈને માથાંથી તે પગ લગી હથીઆરબંધ થએલાછો અને તમારા હરીફોમાંના ઘણા-એકો પાસે માત્ર ડાંગ, કોઈતું, કે છરી જેવામાં આવેછે. તેઓ એવા કંગાજ છે તોપણ તમે પેદાશવાનો થઈને તેઓને વીક દેખાડી નહાસોછો. એથી તમે પોતાને ચારતો કરતાંની નખેતર સામેત કરી આપોછો. આ તાણે સાંભળવાથી તે શાહજાદાઓને ખરડ પાણી ઉતર્યું. કોઈ એકદમ ધસીને તે એકતને મારી નાખવા જતો હતો પણ એક શાહજાદાએ તેને

વાર્થા, અને પેલા ખેડુતને કહ્યું કે આ તારું હલ ઉભુ કર. તેણે તેમ કીધું. પછી કેટલાએક કદમને છેટે જઈને ત્યાંથી તેણે કમાન ખેંચીને એક તીર છોડયો જેણે પેલાં હલને વિંધી નાખ્યું. પછી પેલા શાહજાદાએ ખેડુતને કહ્યું કે તું અમુને જેવા કમજોર અથવા નાહીમત સમજેછે તેવા અમે નથી. અમારી રગોમાં હજુર લગી અમારું પુરાતન કપાળી લોહી ફરતું છે. અમે અમારા જગ આશકાર ન્યાગાનોથી કોઈની રીતે મરદાનગીમાં ઉતરતા નથી. પણ અમારી કમખતી એ છે કે આજે અમારામાં જરાની સંપૂર્ણ રહ્યો નથી. હું આ જંગલી આરખોને અમારા હરીફ કહેવાને શરમાઉં છું. કેમકે તેઓ અમારીથી ઘણા ઉતરતા છે. પણ અમારા ખરો હરીફ અને કોટા શત્રુ અમારો કુસંપ છે જેણે અમારી સેંહકડા વર્ષોની પાદશાહીના અંત લાવી મુક્યો છે.

એ પાઈ.

સંપે સુખ બળ લદંબી જાણુ—

કુસંપ અવરતું મૂળ પિછાણુ.

સંપે ઘર, નગરી, કે દેશ,

વસે સુખે—નવ લેશ કલેશ.

કુસંપ લાવે બહુ કંકાશ,

કુસંપનાં ફળ શોક વિનાશ.

સવાલો.—સંપ અને કુસંપ વિષેના અવસ્તાના કલામે અર્થ સહીત કહો. અવસ્તાનાં સંપને બલી મનશનીને સોખતી ગણીએ તેની અને તેના હરીફ દુરગુણોની સમજણ આપો. તે બીપરથી નીકળતાં અનુચાનો સમજવો. સંપના શાયદા તમસીલો વગેરેથી સમજવો. કુસંપના ગેરશાયદા જણાવો. ધરાનની તવારીખનાંથી સંપના શાયદાનો તથા કુસંપના ગેરશાયદાનો અકેકા દાખલો આપો. એ વિષેના નીતિસારની કવિતા બોલીને સમજવો.

(૧૩૪)

પાઠ '૩૫' મો.

પાદશાહ તરફ વફાદારી.

જે દુશ્મનને પાદશાહને મળવા માંગે.

જે દુશ્મનને પાદશાહને મળવા માંગે.

દુશ્મન ક્ષેત્રમાં.

આફ્રીનામી ક્ષેત્રમાં.

અર્થ.

“લલા પાદશાહને પાદશાહી કરવા દો.”

“પાદશાહને દુઆ માંગું છું.”

ઉપલા ગાથા તથા અવસ્તાના કલામોમાં દરેક જરથોસ્તીને પોતાના પાદશાહને તાબે રહેવા અને તેની અહડતી મારી દુવા માંગવા જણાવ્યું છે. આફ્રીગાન નામની ક્રિયામાં અથોરનાને હમેશાં નેક પાદશાહના હકમાં નેક દુઆઓ મળે છે. દાદેસ્તાને દીની નામની એક મોતેબર પેહલવી કેતાબમાં તેનો દીનઆગાહ બનાવનાર માનુસચેહરે-ગોપનેદમાન લખે છે કે પાદશાહ જરથોસ્તી હોય કે જ્યુદદીન હોય પણ જો ધનમાફનો આવંદ હોય તો દરેક જરથોસ્તી રૈયતે તેની તરફ વફાદાર રહેવાની ફરજ છે. ૩

આગલા ધર્શનીઓ હમેશાં પોતાના પાદશાહ પર કુરબાન અને જનકેશીન હતા. તેઓ પોતાના પાદશાહનાં સુખે સુખી અને દુઃખે દુઃખી હતા. હીરોદોટસ અને ખીબ્ન તવારીખ-

૧ યજ્ઞને હા ૪૮ ૩૦ ૫.

૨ આફ્રીગાન ૧ ૩૦ ૧૪.

૩ દાદેસ્તાને-દીની, સવાલ ૬૩.

નવેસો કહેછે કે તેઓ પોતાના પાદશાહની કૃતેહના સમાચાર મહતાંજ તેઓના રેવાજ પ્રમાણે રસ્તાઓ સાફસુફ કરીને તેઓપર મેદીની ડાંખલીઓ ખીણવતા હતા, ખુશખોદઓની ધૂપ કરતા હતા, અને એવી એવી ખીજ ખુશી ખુશહાલીની નીશાનીઓ બતાવતા હતા—તેમજ તેઓ પોતાના પાદશાહની ગમગીની વખતે ગમની નીશાનીઓ બતાવતા હતા. તેઓની પોતાના રાજકર્તા ઉપરની જનકેશાની કેટલીખધી ખરાં અંતાકરણની હતી તે વિષે હીરદોટસ લખી જાયછે કે એકવાર ધરાનીઓને ખખર મલી કે તેઓના પાદશાહ ક્ષાયરખા (ઝક્ષીસિ) એ ધુતાનીઓ ઉપર કૃતેહ મેલવીછે તેથી તેઓ અતિશય ખુશીમાં આવી ગયા અને શેહરમાં ધામધુમથી રંગરાગ અને રામશની કરવા મંડી ગયા. પછીથી તેઓને તેની શીકસ્ત થવાના સમાચાર મળ્યા ત્યારે તેઓ અત્યંત દલગીરી અને ગમમાં ગરકાવ થઈ ગયા. વળી ખીજે ઠેકાણે હીરદોટસ કહેછે કે એકવાર પાદશાહ ક્ષાયરખા (ઝક્ષીસિ) વહાણમાં બેઠેલો હતો તેવામાં બરદરીએ એક પુકાન થઈ આવ્યું તેથી વહાણ જોખમમાં આવી પડ્યું. પાદશાહ ઘણો ગભરાયો અને સુકાનીને માહેટથી હાંક મારીને પુછ્યું કે આ જોખમમાંથી બચવાનો કાંઈ ઉપાય છે કે નહીં ? તેણે જવાબ દીધો : “જેહાંપનાહ ! કાંઈ ઉપાય નથી, સીવાય કે આ જોખમે તે કરતાં વધારે ઉતાડ્યોની સંખ્યા ઓછી થાય.” આ વાત સાંભળવાથી ક્ષાયરખા (ઝક્ષીસિ) એ ધરાનીઓને કહ્યું : “ધરાની મજબૂતો ! તમે તમારા પાદશાહ તરફ કેવો આહ ધરાવોછો તે દેખાડવાએ આએજ વખત છે. એવું જણાયછે કે મારી મલામતનો આધાર તદ્દન તમારી ઉપર છે.” પાદશાહનું એમ બોલવું કે પુરત ઘણા ધરાનીઓ કુરનથ બજારીને દરીઆમાં ફેંદી

પડ્યા. તેઓએ પોતાના જીમ પોતાના પાદશાહ પર સદેકે કીધા તેથી વહાણનો ખોળો હલકો થયો અને ક્ષાયરૂપા (ઝક્ષીસ) એશીઆમાં સહીસલામત આવી પુગો. દેવી દદ રાજભક્તિ !

ઉપત્તી શહાદતો દેખાડી આપેછે કે પોતાના પાદશાહ તરફ વફાદારી એ જરથોસ્તી દીનમાં એક ફરજ છે અને દરેક જરથોસ્તી જન્મથીજ રાજભક્ત છે. માટે તેણે તે વફાદારી ખજાવવામાં જરાખી કસુર રાખવી નહી જોઈએ.

જેમ દીનની રૂએ અને દેશહીતકારીપણાંની રૂએ તેમજ અકલની રૂએખી રાજભક્તિ પાળવાની દરએક જાણુની ફરજ છે. આપણે જોઈએ છઈએ કે દુનીઆમાં ઈમાનદાર ઉદ્યોગી લોકો રાત દીવસ મેહનત કરીને ખેતી, હુન્નર, અને વેપારથી જીંદગીને માટે જરૂરની તથા સુખની ખીની વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરેછે અને એક જગેથી ખીજી જગે પોંદ્યાડેછે. તેઓની મેહનતનાં ફળ આજસુ, હરામખોર, અપ્રમાણીક માણસો ચોરી, ડગાઈ, અથવા લુટથી લઈ લીએ તેનો જો અટકાવ અથવા ઉપાય નહી કીધો હોય તો ઉદ્યોગીઓ પોતાનો ઉદ્યોગ છોડી ખેસે, કોઈ ચીજની પેદાયશ થાય નહી, અને માણસોને બહુ દુઃખો વેઠવાં પડે. એટલામાટે માણસોના જનમાલની સલામતી જાલવનાર કોઈ બળવાન આદમીની જરૂર છે. તે આદમી તે પાદશાહ છે. વળી માણસોને પોતાનાં લેણુ દેણુ વગેરે અનેક બાબતેમાં એક ખીજાં વચ્ચે વાંધા પડેછે તેનો ધનસાફ કરીને જે કોઈ ગેરવાજખી જણાય તેને શિક્ષા કરવાને સમર્થ હોય એવાં માણસનીખી જરૂર છે. તે આદમીખી પાદશાહ છે. પાદશાહ અથવા તેનો ઠરાવેલો ન્યાયાધિશ જો ધનસાફ કરીને ગુનેહગારને દંડ વગેરે ધરતી સજા કરેછે તો તેથી દુનીઆનો કારોબાર બરાબર ચાલુ રહેછે, નહી તો તેમ રહે નહી. એ પ્રમાણે ગોયા દુનીઆની

ગાડીની ઝુસરી પાદશાહની ચારદન ઉપર છે, જેથી તેનું પૈડું ચાલુ રહેછે. જેમ સુકાની વહાણને સીધે રસ્તે ચઝાવીને ખડકોપર અડવાથી બચાવેછે તેમ પાદશાહ ડુન્નીઆની નાવને સીધે રસ્તે હંકારેછે તેથી તે નાશને ખરાબે અડવાથી બચેછે. ડુન્નીઆ બાગનો ગોચા પાદશાહ માલી છે, જે તેના છોડવા રૂપી કમળેર લોકોની સંભાળ રાખેછે, કાંટા રૂપી દુષ્ટ લોકને દૂર કરેછે, અને દેશને ખેડાવી ખીલવાવીને તાજગી ભરેલું આખાદાન રાખેછે. મોટે રાજ્યનું રૂપ રાજ્યસત્તાક હોય, પ્રજાસત્તાક હોય, અથવા ખીજું ગમે તે હોય, પણ રૈયતનો આધાર રાજ્યના ચઝાવનાર ઉપર છે, મોટે રૈયતની ફરજ છે કે તેની તરફ વફાદાર રહેવું. તેની સામણે બળવો કરવો નહીં; તેની સત્તાને તાબે થવામાં, વાજખી કરે. આપવામાં, અને તેની તરફ ખીજી બધી ફરજો બજાવવામાં કસુર કરવી નહીં. રાજ્યના દુશમનોનો નાશ કરવામાં તેને જોઈતી મદદ કરવી; તેના હકમાં હમિશાં બહી દુઆ માંગવી; અને હરએક પ્રસંગે તેને માન આપવું. રાજ્યકર્તાને ત્યાં શુભ અવસર હોય ત્યારે રૈયતે ખુશાલીની નીશાનીઓ દેખાડવી, તેમજ તેને ત્યાંના અશુભ અવસરે તેના ગમમાં ભાગ લેવો.

બ એ ત .

બલા પાદશાહને વફાદાર થા—

તરીકો ધરાની પકડનાર થા.

સવાલો.—પાદશાહ તરફ વફાદારી વિષેના ગાથા તથા અવસ્તાના કલામો અર્થ સહીત કહો. એ વિષે આશરીનગાન તથા દાદેસ્તાને-દીનીયાં શું કહેણું છે? હીરોદોટસે પુરાતન ધરાનીઓની પોતાના પાદશાહ તરફની વફાદારી વિષે શું કહેણું છે? એ શહાદતો બીજીથી કેવો સારાંશ નીકળે છે

(૧૩૮)

અકલની રૂએથી રાજભક્તિ પાળવાની શરૂ છે તેની સમજાણ
આપો. પાદશાહ અને દુનીઆનો સંબંધ કેવો છે તે વિષેની
થોડીક તપ્સીલો કહો. પાદશાહ તરફ રૈયતની ફેરલીએક
શરૂ કરો. આ પાઠની નીતિની બાબત બોલીને સમજાવો.

પાઠ ૩૬ મો.

પાપી, તું ખુદાને તાબે થા.

.....

.....

જો દુનિયા જાણે ૧૧૭ ૧૧૮-૧૧૯ ૧૨૦-૧૨૧ ૧૨૨ ૧૨૩ ૧૨૪ ૧૨૫

એવેરેઝિનિયો પશ્ચિમેત અરશ્ય બંધોઝન?

ઓખે-અવાક્ષ પશેમાન્ પ પતેત્ હોમ્. ૨

અર્થ .

“પછીથી અઘટિત કામે નહી કરનાર”

“અપ્રસોસ અપ્રસોસથી પરતાવો કરી

ચાલો પ્રરંધું.”

૫૬.

તાબે થવું બહુ સારું, અહુરને તાબે થવું બહુ સારું.

આશ્વદાયક જે મહામાની, તે સેં લડવું નકારું. અહુરને તો
તુજ શુભ કામે યાદજ મા કર, શી રે પીસાત એ વાર?

અહુરને તો

૧ વંદીદાદ ૩ ૬૦ ૪૦.

૨ તીરંગ કુસ્તી બાંધવાની.

(૧૩૯)

પાપ અથાગ, રે દિન ! રેતી જન, પુણ્ય શું આવે આરં ?
 અહુરને૦ તા૦
 મન તારં બહુ રાત દીવસમાં, ચિન્તન કરે રે નકારં.
 અહુરને૦ તા૦
 જીભલી જૂઠું હમેશાં ખોલે, પોકલ જેમ નગારં. અહુરને૦ તા૦
 અવયવો તારા અંચલ સઘળા, કરવા કૂડ કપારં. અહુરને૦ તા૦
 બદ કરણીના રોગથી તારં, જીવતર થકુંછે અકારં.
 અહુરને૦ તા૦
 તોઆ કરી તામે થા તેને, ઓષધ એજ ગુણુગારં.
 અહુરને૦ તા૦

પાઠ ૩૭ મે.

કુવત રાખવું—પણ તેનો ભલો ઉપયોગ કરવો.
 .પ્રમદાચરણેપ્રક્રમ .દેહમણ્ડલ.....
 ષ્ઠ દેહ્યુગ .સમ્યગ્મિત્ર .સગ્રીહક .સગ્ગભ્યમ્
 ક્ષત્રિમ્ ઓજોગ્ધત્ પેણા વેરેદા
 વનએમા દુજેમ્.૧

અર્થ .

“..... કુવતમંદ શક્તિ, કે જની
 દેલાવરીએ હરાવીએ દુજ (બદી)ને.”

જરથોશ્તી ધર્મ તન, મન, અને ધનનું કુવત ધરાવવા
 ફરમાવેછે—પણ તેઓનો ઉપયોગ બદીને પાળવામાં નહી પણ
 તેને ટાળવામાં કરવા જણાવેછે. મથાળે ટાકેલા તથા ખીજ

ગાથાઈ કલામાંમાં તેમજ હોમન્યશત્રમાંર અશો જરથોસ્તની કેટલાએક ખાહિશો જોવામાં આવેછે તેઓમાં તન, મન, અને ધનનું બળ મેળવવા માંગ્યુંછે પણ તે તેના ભણે ઉપયોગ કરવા માટે માંગ્યુંછે.

તમામ અવસ્તાની વજણ એવું શીખવવાની છે કે ખુદાએ આપણને તન, મન, ધન વગેરે જે જે આપતોનું જોર બખશ્યું હોય તે બદીને મારી હઠાવવામાં અને નેકીને વધારવામાં વાજખી રીતે વાપડવાને આપણે બાંધાએલાં છદ્ધએ—અને આપણે જો તેને નિર્દોષો તથા અશકતોનો બચાવ અને મદદ કરવામાં વાપડીએ તો તેથી સવાબ મળેછે પણ જો તેથી બેચુનાહ અને નબળાં લોકોને આજર દહએ તો ચુનાહ લાગેછે.

અફઝની રાહ કયાસ કરતાંખી એજ નીતિ ખરી છે. કેટલાએકો કહેછે કે તન, મન, અથવા ધનનું ખાકી બળ મિથ્યા છે બલકે આ ભવનો આપ છે માટે તે બળ ધરાવવા પ્રયત્ન કરવો નહી. પણ જરથોસ્તી ધર્મમાં ખાકી જોર મિથ્યા ગણાતું નથી. અને તેની મતલબ એ છે કે તેનો શુભ ઉપયોગ કરવાથી તે આવતા ભવનું સુખ મેળવવાનું સાધન થઈ પડેછે. એ ધર્મ જે ખાકી જોર ધરાવવા મનાઈ કરતો નથી બલકે તે ધરાવીને તેનો શુભ ઉપયોગ કરવા તાકીદ કરેછે—તેમાં ખસુસ તેનો ઉપયોગ બદીઓ અને ખરાખીઓ ટાળવામાં કરવા ફરમાવેછે—તે ખારીક વિચાર કરતાં ઘણી ઉત્તમ નીતિ જણાયછે. ખુદાની માણસને આ દુનીઆમાં મોકલવાની મતલબોમાં એક એવી જણાયછે કે તેણે જાણીજોઈને અસુખ તથા અગવડ ભોગવવાં નહી અને બદી તથા ખરાખીને દૂર કરવી. જો એમ છે તો જે શખસ

આ દુનીઆમાં આવીને દુનીઆમાં ન્યામતો જાણી જોઈને નહીં મેળવે અથવા મેળવીને તેનો ઉપયોગ બદીઓ તથા ખરાબીઓ ટાળવાને બદલે તેઓને મદદ કરવામાં કરે તો તે યુનાહ અને બદનામી હાસેલ કરેછે—પણ જે શખ્સ તેઓને મેળવીને તેઓનો સદઉપયોગ કરેછે તે બંધિ જેહાનમાં સુર-ખર્ચ થાયછે.

ખીજા હાથ ઉપર જે શખ્સ આ દુનીઆમાં તેને મળેલાં હરએક જ્ઞાતનાં કુવતનો ગેરઉપયોગ કરેછે તે બેશક ખુદાનું યુનેહગાર થાયછે તેની તદ્દન ખર્ચ છે. તમારી પાસે જો કુહાડો હોય તો તેથી તમે તમારાં લાકડાં ફાડો—જો કોઈ નાચારનાં લાકડાં ચીરી આપશો તો તમે એક સ્વાખનું કામ કીધેલું ગણાયે—પણ તે કુહાડાથી કોઈ નિર્દોષનું માથું ચીરવાનો તમને હક નથી. જો તેમ કરશો તો તેનો યુનાહ છે જેની તમને સજા થશે. સોનાની મુઠ્ઠાં ખજૂર શોભાને ખાતર તેમજ તમારા બચાવને માટે તમે તમારી કમરમાં ખાસો—પણ તે તમોથી કોઈ બેયુનાહનાં પેટમાં ભાંડી શકાય નહીં. મસ્ત હાથીનાં જેવું બળ તમે સુખથી રાખો અને તેથી કોઈ મગતરાંનો કોઈ જલમથી બચાવ કરો, તેથી તમને સ્વાખ છે—પણ તે નિર્બળ મગતરાંને કચડવામાં તેનો નાજાયક ઉપયોગ મા કરો. શાહનામાંમાં ધરાની પેહલવાનોની દલેરીનાં દાસ્તાનો વાંચતાં જણાયછે કે તેઓ ઘણાખરા પોતાનાં તનનાં જોરને વાપડતા હતા, પણ તે જીઆંગાર જનવરો તથા દુષ્ટ આદ-મીઓને મારીને લોકોને સુખ કરવામાં અથવા સ્વદેશના બચાવને અર્થે દુશ્મનોને મારી હરાડવામાં અથવા કેદ પડેલાં નિર્દોષોને છોડવવા માટે લડવામાં ખરચતા હતા. તેઓએ કોઈ નખજાનિ અથવા તાબે થયેલાં આજર દેવામાં તેનો ઉપયોગ કરવાના દાખલા કોઈ કદાચજ મળેછે. ગરીબ

નાચારીને લુટવા અથવા મારવાના બદનામી મેળવી હોય એવા પુરાતન ધરાની પેહલવાન મળી આવેલા મુશ્કેલ પડશે— પણ અશકતોને બચાવનારા અને બદીને તોડનારા ધણા મળશે. જેમકે ફરેદુને લડીને જીહાકના જીલમથી ધરાની પ્રજાને તથા તેના મેહલમાં કેદ પડેલી “અરનવાજ” અને “મેહનવાજ” નામની શાહનદીઓને ખજાસી આવી હતી— પણ તેણે કોઈની નિર્દોષ નર કે નારીને હિરાન કીધાં નહીં હતાં. અસ્પંદીઆરે હકિતખાનની ખીકટ રાહે કુચ કરવામાં અનેક જ્યાંઘાર જનવરે અને દેવપરસ્ત અરજનસ્પ વગેરેને મારવાનાં પરાક્રમે કીધાં હતાં—પણ તે રાઈનતને નિર્દોષોને આજર પોહઆડવાના દાખલા મલતા નથી. એવા એવા પેહલવાનો વગેરે શક્તિવાન પુરૂષોની એ ખુબી ભરેલી નીતિના ખાજા અનેક દાખલા શાહનામાં વગેરેમાં નોંધાયેલા છે.

રાક્ષસી જોરનો ઘાતકી ઉપયોગ કરવામાં જેટલો યુનાહ છે તેટલીજ શરમીંદગીખી છે. એક જગી સ્વદેશના બચાવની અથવા હરેક ખીજી બલા અખબની લડાઈમાં શમ-શરનું પરાક્રમ દેખાડે તેમાં તેનાં બળની કીર્તિ છે પણ જો તે એક ખુદી ડાસીને મુક્તી મારે તો તેનાં કુવત ઉપર હેઠું છે. એક પ્રવિણ વિદ્વાન પોતાના બરાબરીઆઓ સાથે મગજનું કુવત અજમાવે તેમાં તેની શોભા છે પણ જો તે એક અજ્ઞાન અભણ સાથે વાદવિવાદ કરીને મળા જીતે તો તેમાં તેની શી મોહટાઈ છે ? એક દોલતમંદ પોતાની દોલત ચોખ્ય પડાપકારે અને પુણ્યમાં ખરચે તેને નામદારી છે પણ જો તે પોતાનાં જરનાં જોરથી એક નિર્દોષ ગરીબ આદમીને હિરાન કરે તો તેને મોહટી શરમ છે. શાહનામાંનાં દાસ્તાનો વાંચતાં રાઈનતન અસ્પંદીઆરને જેહાં પેહલવાન હસ્તમ સાથે હમનખરદી કરતાં જોકે માર્યો જતો જોઈએ છઈએ તોખી તેનાં તાંબાનાં તનની

(૧૪૩)

તવાનાઈ ઉપર આપણે આફરીન કરીએ છઈએ—પણ જ્યારે તેનાજ બેઠા બહમનને જાણુલી રૂસ્તમના જબરદસ્ત બેઠાએ અને નખીરાએ ગુજરી જવા પછી જઈ જાવને પાંજરામાં કેદ કરીને તેની ઉપર અજબ ગુજારતો જોઈએ છઈએ ત્યારે બહમન ઉપર ધિક્કાર ઉપજવા વગર રહેતો નથી.

ચો પાઈ.

તન, મન, ધનનું રાખો બળ—
વળી તે ખરચો યોગ્ય સ્થળ.
સબળ અબળને રક્ષે જ—
સદગુણીને—પુણ્ય પામે તે.
સબળ અબળને પીડે જ—
સદગુણીને—પાપી છે તે.

સવાલો.—કુવત રાખવા પણ તેનો ભલો ઉપયોગ કરવા વિષેનો ગાથાઈ કલામ અર્થ સહીત કહો. એ વિષેની વધારે સૂચના આપો. એ વિષે તમામ અવસ્થાની વળણ શી છે? અકલની રાહ વિચારતાં એ નીતિ કેવી છે તે સૂચવો. પોતાની શક્તિનો ગેરઉપયોગ કરનાર ગુનેહગાર કેમ થાય તે સૂચવો. પોતાનાં બળનો ઉપયોગ ઇરાની પેહલવાનો કેમ કરતા હતા? થોડાએક દાખલા આપો. કુવતનો ગેરઉપયોગ કરવામાં શરમીદગી કેમ છે? તેના થોડા દાખલા આપો. આ પાઠના નીતિસારની કવિતા બોલીને સૂચવો.

(૧૪૪)

પાઠ ૩૮ ચો.

દયા.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय . ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

મરેઝ્ઝકેમ્ આયોદ્ધિમ્. ૧

અર્થ .

“ રંકરક્ષક દયા.”

ઉપલા અવસ્તામાં દયાની લાગણી ગરીબોને આશરે.
દેનારી જાણાવીછે તથા તેને પવિત્ર ગુણોની સફમાં ગણાવે.
અને તે ખરેખર એક પવિત્ર લાગણી છે, કેમકે તેમાં સ્વાર્થ-
ના એક કતરોળી હોતો નથી. જુએ પીડાતાનો કકલાટ,
દરદે રીખાતાની બેજરી, અથવા મીસકીન માહતાજની તંગી,
જોઈને જે માણસની દયા ઉઘડેરાયછે તેનો ખવાસ બેશક
ઉંચો અને ચોખ્ખો જાણવો. અમલનાં કેટલાંએક લોકો માનતાં
હતાં કે એક પ્રકારનું હકીમું એવું છે કે તેથી હકીમ દરદીનું
દુઃખ પોતામાં ખેંચી લઈને તેને સાચું કરેછે. આ વાત
ખરી તો નહી હોય—પણ એક દયાળુ માણસ તો ખરેજ એક
લેખે દુઃખી દીકનો એવો હકીમ છે. કેમકે તે જ્યારે પારકાનાં
દુઃખની દાઝ તેને દેખાડેછે ત્યારે ગોયા તેનાં દુઃખનો કેટલોએક
ભાગ પોતામાં ખેંચી લેવું હોય તેમ તેથી પેલાં દુઃખીને
પોતામાંથી ગોયા કેટલુંએક દુઃખ દફે થવા જોઈલો આરામ
મળેછે. જેમ એક તપતી જમીન ઉપર વરસાદની છાંટી ઠંડક
પાડેછે તેમ એક દુઃખી હૃદયને દયાળુની હમદરદીથી કલ
વળેછે. જેમ એક ઠંડો લેપ એક ઝઝરતા જખમને કરાર

વાળેછે તેમ દીક્ષાસેા દેવી દયા એક દુઃખી દીલનું દરદ વિસ-
રાવેછે. જેમ વસંત રૂપ કુદરતને શીઆખાની સખતાધી
છોડવેછે તેમ દયાનું દાન દલદરીને દુઃખમાંથી બાહર કહાડેછે.

દયાનો ઝરો ખુદાતાલાએ આપણમાં અખુટ મેલેલોછે.
આપણે તેને હમેશાં વહેતો રાખવાની ટેવ પાડવી જોઈએ.
તેને કૂરપણાંના તપતા સૂરજથી સુકાઈ જવા દેવો નહીં જોઈએ
અથવા તેનાં મૂળને સ્વાર્થપિણાથી કે બીજાં કારણોથી પુરાઈ
જવા દેવું નહીં જોઈએ. પૃથ્વી ઉપરનો ઝરો તાજાં પાણી
આપેછે જેથી આશુપાસ લીલાતરી અને આબાદાની ફેલાયે
તેમજ દયાનો ઝરો ગોયા ખેલેશ્તી અમરત વાહેવેછે જેથી જો
આપણે સાહીએ તો સેંહકડા મનુષ્ય ભાઈબંધાનાં પેરાન દીલોને
આબાદ કરીએ, તેઓને નાશથી બચાવીએ, તેઓનાં દુઃખો
દૂર કરીએ, અને આકી ઇનસાન છતાં ગોયા મીનોઈ ફરેશતાનું
કામ બજાવીએ.

દયાની જમીનમાંથી હુમત, હૂજ્ત અને હુવરશતની જર-
થોસ્તી ધર્મનીતિના પીલા છુટા અથવા સામટા ફુટેછે. કેમકે
દયાથી એક કમનસીબ ભાઈબંધનું બહું દરિદ્રવાનો વિચાર
થાયછે, દયાથી તેને દીક્ષાસનો સખુન કહેવાયછે, અને દયાથીજ
બને તેટલું તેના હકમાં બહું કરાયછે. દયા સખાવત, પરી-
પકાર, વગેરેને જન્મ આપનારી માતા છે. દયામાં એક તરેહની
ખુદાની શુકરયુજ્જરીની યાદ છે. કેમકે બીજાંને જે પીડા, દુઃખ,
કે તંગી છે તે આપણને નથી તે મોટે તેની દયા આતાં આપણ-
ને ખુદાનો આભાર માનવાની યાદ તુરત પડેછે.

દયા પોતીકાં તેમજ પારકાં તરફનું પેર વીસરાવેછે કે જે
મદયુણમાં ઉંચી ધર્મનીતિ છે. દયા માણસને દરયુજ્જરવાળું
બનાવેછે. દયાથી દરયુજ્જર કરનાર ખુદાને ધણું મળતું
આવેછે. જુઓ, આપણ માનવી જત વારેઘડીએ આપણું

અધઠિત કામોથી ખુદાને નાખુશ કરીએ છઠ્ઠાએ તોપણ તે ખાવીદ કેવો દયાળુ છે કે તે આપણી નખળી અને પડેલી હાલત જોઈને દરગુજરથી આપણી દયા ખાયછે અને પોતાની બખ-શેશો આપણથી પાછી ખેંચી લેતો નથી. એજ પ્રમાણે આપણેખી ખીજાંઓની દુરદશા જોઈએ ત્યારે તેઓની ખામીઓ વીસરી જઈને દયા દેખાડવી જોઈએ.

કામ વગર માત્ર દેખાડવાની દયામાં કાંઈ માલ નથી. તે એક સુગંધ વિનાનાં ફુલ જેવી છે. નેકાની શરત એ છે કે આપણે કોઈને દુઃખ નહીં દેવું એટલુંજ નહીં પણ કોઈનાં દુઃખમાં દયાથી ભાગ લેવો તે જેમ વિચારથી અને વાણીથી લેવો તેમજ તેમાંથી તેને છોડવવાની કોશિશખી કરવી.

માણુસજાત એક આખાં જીવતાં શરીરને મલતું આવેછે. જેમકે કોઈ મગજનું—ધર્મનીતિ, વિદ્યા વગેરેનું—ઉંચું કામ કરેછે. કોઈ બાજુનું—જાન માલનું રક્ષણ અને દેશના ખંદાખસ્ત વગેરેનું—પાદશાહી તથા લશકરી કામ કરેછે. કોઈ પેટનું—ખેતી, આપાર, વગેરેનું—પોષણ પુરું પાડવાનું કામ કરેછે. કોઈ ખીજા હુજારેને લગતાં કામો કરેછે. અને એઓમાં દરેક માણુસને ખીજાં માણુસનું કામ પડેછે. ખરું જોતાં આપણુ સર્વે એક ખીજાને આધારે છઠ્ઠાએ. તેથી માણુસ જાત રૂપી આખાં શરીરમાં એક જણુ તેનું મગજ તો એક જણુ તેની બાજુ, એક જણુ તેનું પેટ તો એક જણુ તેના પગ, સમાન છે. હવે એક જીવતાં શરીરના એક અવયવને જો એક દરદ થાયછે તો તેથી ખીજા અવયવોખી ખેકરાડી ભાગવેછે. તે પ્રમાણે એક મનુષ્ય ભાઈખંધને થવું દુઃખ જોઈને જેને દયા નહીં લાગે તે ઇનસાન કહેવાવાને લાયક નથી.

દયા વગરનું ઇનસાન રાક્ષસ જેવું ભયંકર અને દરંદાં જેવું ડરામણું લાગેછે. નિર્દયનું દીકા પરથર જેવું સખત,

તેની આંખો ઉંઘાડી છતાં બંધ, તેના કાનો સાંભળતા છતાં બેહરા, અને તેનું તમામ શરીર જીવતું છતાં મુરદાં જેવું છે. કેમકે તે જીવતાં પ્રાણી કરતાં અચેત પુતળાને વધારે મળતું આવે છે. સુકાળમાં કે દુકાળમાં તે પોતાનું પાણી પેટ ભરવાની સ્વાર્થી મતલબ સીવાય બીજું કંઈ સમજતું નથી. મરજી, રોગ, મુશ્કેલી, આકૃત, વગેરેથી બીજાંઓ ગમે તેટલાં પીડાએ તેની તે મુતલક દરકાર કરતું નથી. એથી કરીને આ ભવના વૃક્ષની સાગરમાં તે પોતાની હાડી અજામત રાખે છે. અહીં, પણ તેને આ જીંદગીમાં ધિક્કાર અને પેલી જીંદગીમાં પસ્તાવા સીવાય બીજું કંઈ હાસેલ થતું નથી. બીજા લાયક દયાળુની હાલત જુઓ ! તે સુગંધીદાર મામળતીની માસાલે બીજાંઓને ખુશખો અને રોશની આપવા માટે ખુદ ખુદ પીગડાને જલી જતાં કેવું શોભે છે ! તે જ્યારે અખુનથી દીલાસો આપતું અને હિલચાલથી ઉપાય કરતું હોય છે ત્યારે જાણે કોઈ આકાશી ફરેશતો ઉતરી આવ્યો હોય તેવા તેનો દેખાવ લાગે છે. તેને તેનું અંતઃકરણ શાખાશી આવે છે. હર જગે અને હર વખતે તેની સ્તુતી થાય છે. દયાળુતા દોસ્ત વધે છે અને દુશ્મન ઘટે છે. એકબારની તેની દયાને લીધે તેને ખમવું બી પડે તોપણ આ કે આવતી જીંદગીમાં તેને સુખજ થાય છે અને પસ્તાવા થતો નથી.

બ એ ત.

દયા બહુ નેકીઓનું મૂળ જાણો—

દયાળુ થઈ દિલે બહુ દાઝ આણો.

સવાલો.—દયા વિષેનો અવસ્થાનો કલાત્મ અર્થ સહીત કહો. દયાની વધારે ખુશીઓ સમજાવો. દયાના સંબંધમાં આપણે પોતાને કેવી રેવ પાડવી જોઈએ તે સમજાવો. દયા-

(૧૪૮)

રૂપી જમીનમાંથી શું શું નીકળે છે તે સમજાવો. દવાથી
દરથુંજર કરનાર ખુશને સજાનું કેમ આવે છે તે સમજાવો. રકત
દેખાડેલી દવા બસ છે ? જાણુસંગત અને એક આખાં શરીરના
સુકાપલાથી દયાની અમત સમજાવો. દવા વગરનું ઇનસાન
કેવું છે અને દવાનું ઇનસાન કેવું છે તે તમસીલોથી વીસ્તારીને
સમજાવો. આ પાઠના નીતિસારની કવિતા બોલીને સમજાવો.

પાઠ ૩૯ મે.

બુરાં ઉપર દવા કરવી તે બુરાઈમાં શામેલ
થવા બરાબર છે.

જો ડી દ્રેવાઓ પે દ્રેવાઈતે વહિંતો. ૧
અર્થ .

“અચીત તે બુરો છે જે બુરાંને ઘણો
પ્રાયદેમંદ.”

જો કે દયાનો ગુણ ઉમદા અને ખુદાઈ છે તોપણ જર-
થોશ્તી દીનમાં ફરમાવ્યું છે કે જેઓને દવા ઘટતી નથી તેઓ-
પર દવા કરવી નહીં જોઈએ અને જેઓથી નિંદાંબોને હાણી
થતી હોય તેઓનો આપણી દયામાં હિરસો પાડવો નહીં
જોઈએ. અથો જરથોશ્ત પોતાના ગાથામાં ૨ અહુરમઝદને
કબૂલાત આપે છે કે હું ભક્ષાંઓને રામશન્નીનો સખ્યપ થઈશ

૧ પગશને ૪૬ ૩૦ ૬.

૨ પગશને ૪૩ ૩૦ ૮.

પણ પુરાઓને ધિક્કારીશ. અવસ્થામાં જાળવળ પુત્રી, ચોર, લુટારો, વગેરે માણસજાતને હજાક કરનારાઓ ઉપર, તેમજ વાઘ, વર, સાંપ, વિચ્છુ વગેરે જીવ્યાંગાર પરકુસ્તરો ઉપર દયા કરવાની મનાઈ કીધી છે બ્રહ્મકે તેઓનો નાશ કરવા કરમાવ્યું છે. ૧ અને તે તદન વાળખી છે, કેમકે એક બદકાર માણસની કદર ખાતી અથવા એક જીવ્યાંગાર જનનવર ઉપર દયા કરવી તે ખીજાં સેંહકડોને આજ્ઞા દેવામાં મદદ કરવા બરાબર છે. દયા વગરના મુજીપર દયા કરવી તે જોહરી અબ્રહ્મણે દુધ અથવા કાંટાનાં જાડને પાણી પાવા જેવું છે. જે માણસ ખીજાં માણસ ઉપર દયા કરે નહી તેની ઉપર આપણી દયા હરામ છે. પાપી રસ્તે પેટ ભરનારાઓને અશક્ત કરવાને બદલે જો દયાથી જતાં મુકશો તો હજાલ મેહનતે રાજ મેજવનારાં સેંહકડોનાં કાયદેમંદ કામોમાં બ્રહ્મણ પોહવશે. દરંદાં અથવા જોહરી જનનવરો ઉપર દયા કરશો તો ઉપયોગી માણસો તથા ગોસ્વંદોના ધાણુ વ્રજશે. એક સીતમગાર ઉપર રેહમ કરશો તો સેંહકડો રેહમીઓ ઉપર સીતમગારી થશે. અને એ ઉપરથી મથાળે ટાંકેલી ગાથાવાણીની મર્યાદા સ્પષ્ટ રીતે જણાય છે કે પુરાંના હકમાં કાયદો કરનાર તેની પુરાઈમાં ભાગ લેનાર થઈને તેના જેવુંજ થાય છે.

પુરાંઓ ઉપર જો દયા કરવી હોય તો તે ફક્ત બેજ રીતે થઈ શકે. પેહલું—તેઓની હરીફાઈ કરીને તેઓને બંદી કરવાથી અટકાવવાં અને સુધારવાં. ખીજું—જો તેઓ બંદી કરવાનું છોડી નહી દીએ તો તેઓનો નાશ કરવો. આ બે રીતોઓ અવસ્થામાં જણાવી છે. છેલ્લી રીતી કોઈને કદાચ અખત દેખાય તોપણ પરેખર તો તે દયા ભરેલી છે. શરીરનો એક અવયવ જો ખીગડે તો તેની તરફ દયા કર-

વાનો રસ્તો એ છે કે તેને એલાજ કરીને તેને દરસ્ત કરવો. પણ જો તેમ નહીં બની શકે અને તેનાં જેહરથી આપ્તાં શરીરને દરદ અથવા મરણનો સંભવ થાય તો તેને એક દાના હકીમ શું કરશે? તે તેને સુંકા અને અશક્ત કરી નાખશે, અથવા તેને કાપીને છોટા કરી નાખશે. તેજ પ્રમાણે જેઓ મનુષ્યમંડળને હાણી પોંદ્યાડનારાં હોય તેઓને સુધારવાં અથવા અશક્ત કરીને તથા જરૂર પડે તો નાશ કરીને તેઓને વધારે યુનાહ કરવાથી છોડવવાં એ તેઓ ઉપર દયા કરવા બરાબર છે.

દયા કરવાનો પ્રસંગ આવી પડે ત્યારે માણસે પોતાને એક બાગબાનની હાલતમાં સમજીને અમત્ત કરવો. બાગબાન સાધારણ રીતે હમેશાં દયાળુ છે જે કુમત્તા નિર્દોષ છોડવાઓને ખાતર પાણી વગેરે બહુ જતનથી પોંદ્યાડીને તેઓને પોતાનાં ખારાં બચ્ચાંની મીસાલે ડિઝારેછે. પણ જ્યારે તે નુકસાનકારક જીવજંતુઓ, કાંટાનાં ઝાડો, નકામા પાલા, વગેરે પોતાના બાગને ખરાબ કરતાં જોયે છે ત્યારે તે દયા કરતો નથી પણ તેઓને હમેશાં જડમૂળથી ઉખેડી કહાડેછે.

પ્રુદાતાળાએ આ દુનીઆની તમામ પેદાયણે ઉપર માણસને ગોયા પાદશાહી આપીછે. હવે પાદશાહની ફરજ દયા રાખીને નિર્દોષોની પાસખાની કરવાની અને જલમો તરફ સખતાઈથી વર્તવાની છે, જે સખતાઈને મોટે તેને કપકો મળતો નથી પણ શાખાશી મળેછે. તેજ પ્રમાણે દરએક જાણેનેકો તરફ દયાથી અને બદો તરફ હરીફાઈથી વર્તવું જોઈએ.

દયાથી જાળમાં સપડાયલાં નિર્દોષ જુલજુલને છોડવવાનો સવાબ છે—કેમકે તે છુટવા પછી પોતાના સુંદર સરોદોથી સાંભળનારાંઓનાં દીલને ખુશ કરશે. પણ તેજ દયાથી જો પાંજરામાં સપડાયલા વાઘને છુટો કરવામાં આવે તો યુનાહ

છે—કેમકે તે છુટવા પછી સેંદૃકડાના તોટા પીસીને લોહી પીસે, જેથી તેનાં તે ફર કામમાં તેને છોડવનાર શામેલ ગણાયે. માટે જરથોશ્તી દીન જે મિદ્ધાંત શીખવેછે તે ખરું છે કે “અશોઓ” યાને નેકો ઉપર દયા કરવાનો સવાબ છે કે જેઓ મોકલાં થવાથી વધારે નેકી કરી શકેછે; તેમજ “દરવંદો” યાને બદો ઉપર દયા નહી કરવીખી વાજખી છે કે તેથી તેઓ બદી ઓછી કરી શકેછે; પણ “અશો કે દરવંદ” — નેક કે બદ—ગોસ્પંદ કે ખરફસ્તર—સર્વેપર એકસરખી રીતે દયા કરવી તે એકવાર સવાબ અને ખીજવાર યુનાદ કરવા બરાબર છે.

બ એ ત.

દયા બદપર અવસ્તામાં મના છે—

સખબ તેનો બદોથી બસ જડા છે.

સવાલો.—“પુરાંપર દયા કરવી તે પોતે પુરાઈમાં શામેલ થવા બરાબર છે” એ બાબતનો ગાથાનો કલામ અર્થ સહીત કહો. કેણુ ઊપર દયા નહી કરવી જોઈએ? અશો જરથોશ્ત એ વિષે કેવી કબૂલાત આપેછે? અવસ્તામાં એ વિષે શું ફરમાયુંછે? તે ફરમાન વાજખી છે તે સમજાવો. પુરાંઓ ઊપર કેટલી રીતે દયા થઈ શકે અને તે કઈ? એ રીતીઓમાં સખતાઈ છતાં તે દયા બરેલી કેમ છે તે સમજાવો. દયા કરતી વખતે માણસે પોતાને કેવું સમજીને કામ લેવું? તેની સમજણ આપો. દુનીઆની પેદાયશોમાં માણસે પોતાની પાદશાહી કેવી રીતે વાપડવી? કેઈ દયા વાજખી અને કેઈ દયા ગેરવાજખી છે તેના થોડા દાખલા આપો. આ પાઠના નીતિસારની બચેત બોલી સમજાવો.

(૧૫૨)

પાઠ ૪૦. મો.

મીઞ્જપર કાબુ રાખવો.

જે હોય તેવું . ૬૬૬૬૬૬૬૬ . ૬૬૬૬૬૬૬૬
 મુદ્દા ૧૬૬૬૬૬૬૬ ૧૬૬૬૬૬૬૬ ૧૬૬૬૬૬૬૬
 જે ૬૬૬૬૬૬૬૬ ૬૬૬૬૬૬૬૬

પદ્ધતિ-પેરેને અએએમ્ અવીદુમ્.^૨

અમ ઉ કીને રા રવાને બિષ્ તવાહ મ કુની.^૨

અર્થ

“ઘાતકી તલવાર પકડનાર ગુરસા (દેવ) ની સામણે લડું.”

“ગુરસા અને વેરથી પોતાનાં રવાનને ખરાબ મા કરતો.”

જો કોઈનું કહેલું તમને ગુસ્સો ઉપજવનારું લાગે તો તેજ વખતે મીઞ્જપર કાબુ રાખીને એવું વિચારો કે કદાચ તમે ખરાબર માંબલ્યું નહીં હશે, કદાચ એ વાતમાં કોઈ ભૂલ હશે.

એવા એવા વિચારથી મીઞ્જને ઠંડો પાડવો અને તેમ બને તેમ મીઞ્જને તપાવનારી વાતને વીસરી જવી અથવા ગુસ્સે કરનારની તક્સીર માફ કરવી એ એક ખુદાદ મદદગાર છે. જીવો કે માણસજાત દરેક જ ક્રેડલાંબધાં ખોટાં કામો કરીને ખુદાતાલાને ગુસ્સે થવાનાં કારણો આપે છે

૧ પંદીદાદ ૧૦, ૩૬૨ે ૧૩.

૨ આદરબાદનું પંદનામું, ૩૦ ૮૪.

તોપણ તે કેવો બરદાશત કરી જતાર છે કે તેઓ ઉપર ઉતરતી તેની બાબતેશો તે હમેશાં ચાલુ રાખેછે.

જો તમે તમારા યુનાહો ખુદાતાલા માફ કરે એવું હમેશાં ઈચ્છાછો તો તમારીખી ફરજ છે કે તમે ખીજાંની તકસીરો દરમુજર કરો.

જો માણસને મીઠાજપર કાચુ નહી રાખવાની ટેવ હોયછે તે માણસ પોતે પોતાને કાંઈ થોડું નુકસાન કરવું નથી. કોઈએ મોહપર અથવા પીડ પાછલ અપમાન અથવા નુકસાન કરીને યુરસે થવાનું કારણ આપ્યું હોય તેના વિચાર મનમાં ઘોલેઆ કરવામાં ઘણાએકો પોતાનો કીમતી વખત યુમાવી નાખેછે અને પોતાનાં મનનાં સુખનો નાશ કરેછે. કેટલાંએકો એવાં પેહમી હોયછે કે કાંઈખી વજુદ વગર ખીજાંઓ વિષે જોઠા શક ભરેલા વિચારો કરેછે અને પોતાનાં દીલની શાંતિનો નાશ કરેછે. આ જીંદગીમાં દુઃખો અને દલગીરી દરએક જણને સરજી છે. પણ જો માણસ ખ્યાલી વિચારોથી મીઠાજને ખાટો કરેછે તે તો પોતેજ પોતાનાં દુઃખો અને દલગીરીઓમાં આણુઘટતો વધારો કરેછે.

મીઠાજપર કાચુ નહી રાખનાર પોતે પોતાને દુઃખી રાખેછે તે વિષે એક વાત છે કે “એકવાર એક છોકરાને કોઈએ કાંઈ કહ્યું હશે તે ઉપર વિચાર કરતાં તેને તે બહુ ખોટું લાગ્યું અને તેનાં મનમાં યુરસાના વિચારો ઉઠવા લાગ્યા. તેના ઉસ્તાદે તેના એહરા ઉપરથી વરતી કહાડ્યું કે તે કાંઈ યુરસો ઉપજાવનારી વાત યાદ કરીને પોતાનાં મનમાં ઘોલેઆ કરેછે. તેણે તેને કહ્યું કે ‘મારી શીખામણ સાંભલો અને તમારા મીઠાજપર કાચુ રાખો.’ છોકરાએ પુછ્યું—સહિબ, તમે શા ઉપરથી આ શીખામણ આપોછો ?’ ઉસ્તાદે જવાબ દીધો—‘તમારો એહરો ગવાહી આપેછે કે તમારાં

મનમાં કોઈ ગુસ્સાના વિચારો ઘોઘાયા કરેછે. પણ એથી તો નમે પોતેજ પોતાને દુઃખી કરીછો.”

પોતાના મીઠાજ પર કાચુ રાખવામાં ખરી પેહલવાની છે તે વિષે એક હકાયત છે કે “ એક દહાડે એક પરહેજગાર રસ્તેથી જતો હતો તેણે એક પેહલવાનને ગુસ્સાથી પ્રાણુપ્રાણુ ઘતો જોયો તેથી કોઈને પુછ્યું કે આ પેહલવાનને શું થયું છે ? પેલાએ જવાબ દીધો કે કોઈએ તેને ગાળ દીધી છે તેથી તેનો મીઠાજ હાથથી ગયો છે. પરહેજગારે કહ્યું એને પેહલવાન કરી કોણ કહે ? એ ઘણી મોહટી મોહટી ભારી વસ્તુઓના બોળ ખમી શકે છે પણ એક સપ્તન ખમવાની શક્તિ ધરાવતો નથી ? જે મરદ કે સ્ત્રી પોતાના મીઠાજ પર કાચુ રાખી ન શકે તેણે પોતાને બહાદુરમાં ગણવું નહી. જેની ઉપર આપણો ગુસ્સો ઉસ્કેરાય તેનાં મોહડાં પર સુકી મારવાને બદલે તેનું મોહડું મીઠું કરવાથી તે પોતે પસ્તાઈને સુધરશે—તેજ તેને ઘણી કાયદેમંદ સજા થઈ પડશે અને આપણાં મનની બહાદુરી વખણાશે. જે ધનિસાનમાં એવી મરદાનગી નહી હોય તે બહાદુર નથી, પછી તે અંગબળથી હાથને પછાડે તો શું થયું ? કહે છે કે માણસ ધરતી માતાનું બચ્ચું છે. હવે જો તેમાં ધરતી માતાને જેવી ખમવાની શક્તિ નહી હોય તો તે માણસજ નથી.”

બ એ ત.

કાચુ મિઠાજ પર હમેશાં રાખવા થકી,
હાસેલ થશે બહુ નફા—એ જાણવું નકી.

સવાલો.—મીઠાજ પર કાચુ રાખવાના અવસ્થાના તથા પામંદના કલામો અર્થ સહીત કહો. કોઈ આપણને ગુસ્સો બિપજે એવું બોલે અથવા કરે ત્યારે શું કરવું ? મીઠાજ પર

કાષ્ઠ રાખવો એ ખુદાઇ ગુણ છે તે સમજવો. શીળજપર કાષ્ઠ રાખવાની દેવ નહીં રાખવાના ગેરશાયદા સમજવો. શીળજપર કાષ્ઠ નહીં રાખનાર પોતે પોતાને દુઃખી કરેછે તેની એક વાત કહેા. શીળજપર કાષ્ઠ રાખવામાં ખરી પેઢલવાની છે તે વિષેની એક હેકાયત કહેા. આ પાઠના નીતિસારની બાબત બોલીને સમજવો.

પાઠ ૪૧ મેા.

તા જી મ ત વા જો.

-દીદા . દુઃખગાઈ . અપમક . મગદીમક

. અપમકગાઈ . અપમકગાઈ

૧૭૧૭-૭ ૭૫૧ જેલ ૧૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭

૭૭ ૧૭૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭

૭૭ ૧૭૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭ ૧૧૭

૭૭ ૧૭૧૭

. અગ્રેય વચ મુયાઓ નેરેયસચ
નાદરિયસચ^૧

મેહાન્ રા આજર્મ નેક્ દારેદ્ કેહાન્ રા ૫ હેચ
આઈન્ મ આજરેદ્.^૨

અંદર યારાન્ એર્ તન્ ચર્વ હુચન્ બાષ.^૩

૧ કુરુતી વેતરવાની નીરંગ.

૨ ખતામે હોરમજદ.

૩ લગતના આશીરવાદ.

(૧૫૬)

અર્થ :

“ મરદોને અથવા ઓરતોને માન-
પૂર્વક વચને લું બોલજે ”

“ (તમારેથી) ચહુડતાઓને સારું માન આપજો
અને ઉતરતાંઓને કોઈબી રીતે આજીરદા મા કરતાં.”

“ તારા સાર્થીઓ તરફ વિનયી, મીઠાસવાલો,
અને નેક નમરવાળો થજે.”

તાજીમ તવાળો એટલે મુબ્યતા. તે અનેક કામોમાં
વાપડી શકાય. જેમકે બોલવા ચાલવામાં, લખવા પઢવામાં,
ખેસવા ઉઠવામાં, કામકાજ કરવામાં, આપવા લેવામાં, વગેરે.

કોઈને ખેડક નહી મળી હોય તો આપણે ખંડાં હોઈએ
ત્યાંથી ઉઠીને તેને ખેડક આપવાથી, કોઈનો બોળો ઉપાડી લેવા-
થી, કોઈને જોઈતી કાંઈ ચીજ આપણી પાસે હોય તે તેને
થોડાવાર વાપડવા આપવાથી, અને એવીજ ખીજી અનેક
રીતે કોઈને હરએક તરેહની મદદ કરવાથી, તાજીમ તવાળો
બજબેલો કહેવાય. કોઈને કાંઈ જોવાના અટકાવ થાય તેવી
રીતે તેની તરફ પીઠ કરીને નહી ખેસવું અથવા નહી ઉભાં
રહેવું એ એક પ્રકારનો તાજીમ તવાળો છે. આપણાં શરીર-
થી કોઈનાં શરીરને દબાણ, અડચણ, અથવા અગવડ નહી
થાય એવી રીતે ખેસવું, ઉભાં રહેવું, અથવા ચાલવું, એખી
એક પ્રકારનો તાજીમ તવાળો છે. આપણે ત્યાં આવનારને
આદરસત્કાર આપીને તેને મામણે લેવા જવું તથા તેને જતા
વખતે પાછું મુકવા જવું એખી તાજીમનો એક પ્રકાર છે.
વોટે જતાં કોઈ રસ્તો પુછે, અથવા કોઈ હરએક ખીજી
બાબતમાં કાંઈખી જાણવા માગે, તેને મીઠાસથી તે જણાવવું,
અને આપણે તે નહી જાણતાં હોઈએ તો તેને તે નમ્રતાથી

કહેવું, એખી સુખ્યતાનો એક પ્રકાર છે. દુકાંમાં કોઈનીખી તરફ બેઝમ્બી ભરેલી, જંગલી, તુંદ, તોછડાઈવાળી, અથવા અપમાન ભરેલી અને માફું લાગે તેવી નહી, પણ તેથી ઉલટી, સારી ચાલ ચલાવવી, અને આપણથી બને તેટલું તેને ખુશી કરવાની અને મદદ કરવાની તજવીજ કરવી, તેમાં તાજીમ તવાજો અથવા સુખ્યતા છે.

પુરાતન તેમજ વચ્ચા જમાનાના ઈરાનીઓમાં તાજીમ તવાજીની ઘણી ચોંપ રખાતી હતી. પોતાથી અહડતાંની હજીરમાં જ્યાં લગી રજ નહી મળે ત્યાં લગી ઘાણું કરીને નહીજ બેસવું એવો તેઓમાં રેવાજ હતો. કહેછે કે શાહ-જાદાઓ વટીક તે પ્રમાણે ચાલતા હતા.

હરએક જણ તરફ, હરએક કામમાં, અને હરએક વખતે, તાજીમ તવાજો વાપડનાર માણસ લાયકીલાણું અને માન પામેલું થાયછે; સહુ કોઈ તેને ચલાય છે; અને એ વગેરે તેને અનેક ફાયદા થાયછે.

તાજીમ તવાજો નહી વાપડનારાંઓ નાલાયક અને બેવકર થાયછે; ખીજાંઓ તેઓ તરફ કરાહીઅતથી જીએછે; એકાંતમાં અથવા મીજલમમાં તેઓની અસુખ્ય વર્તણૂકથી સહુનાં દીન નાખ્યથ અને રંજીદા થાયછે; અને તેઓને પોતાને તેથી અનેક ગેરફાયદા થાયછે.

ઈંગ્લાંડના રાજા હેનરી ખીજાએ આયરલાંડ ક્ષેત્ર કીધા પછી પોતાના છોકરા રીચર્ડને ત્યાંના હાકેમ ઠરાવી મોકલ્યો. તેને ઘટવું રાજ્યમાન મળતી વખતે પોતાની નાદાન છોકર-વણીથી તેણે એક બુજરગ અમીરની તરફ જાહેરમાં અસુખ્ય વર્તણૂક ચલાવીને તેની દહાડીને અપમાન આપ્યું. એથી આયરલાંડનાં લોકોએ ઉસ્કેરાઈ જાહેર રાજાની આમણે

(૧૫૮)

બળવો ઉઠાવ્યો. તાજમતવાળીથી ઉઝડી અમુક વર્તણૂકથી આપું કડવું ફળ નીપજ્યું.

બ એ ત.

તાજમ તવાળે ગણો ધનસાનનું જવર—

તાજમ તવાળે વિના ધનસાન ગણો ખર.

સવાલો.—તાજમતવાળ વિષેના અવસ્થાના તથા પાઠદના કલાત્મક અર્થ સહીત કહો. તાજમતવાળો એટલે શું ? તે શામાં વાપરી શકાય ? તાજમતવાળના પ્રકારોના કેટલાએક દાખલા આપો. તાજમતવાળ વિષે આગળા ઇરાનીઓનો રેવાન કેસ હતો ? તાજમતવાળના શાબ્દ અર્થે તેથી જોડી વર્તણૂકના ગેરશાયદા કહો. અસમ્યક્તાના ગેરશાયદાનો એક દાખલો આપો. આ પાઠની નીતિની કવિતા બાલીને સમજાવો.

પાઠ ૪૨ મો.

આગલા જમાનાની જરૂરોસ્તી દરનાઈતાં ગોઠુરો.

(“ મીના ખેરદ ” દેવાળમાંથી.)

સવાલ—મજબૂત કીલ્લો કયો છે ?

જવાબ—પુદાગી પનાહ મજબૂત કીલ્લો છે.

સવાલ—નેક હોસ્ત કેવો છે ?

જવાબ—નેક હોસ્ત બહા બાઈ જેવો છે.

સવાલ—નામનું ઉઠાવનાર ઉનમ કોણ છે ?

જવાબ—ફરજંદ કે જે દીવદાર તે નામનું ઉઠાવનાર ઉનમ છે.

સવાલ—આનંદદાયક સોખતી ઉત્તમ કયો છે ?

જવાબ—મોહરદાર કે જે નેક અને મારા સ્વભાવની તે ઉત્તમ આનંદદાયક સોખતી છે.

સવાલ—પુશ્કારક દોહત કઈ છે ?

જવાબ—દોહત તેજ ભત્રી અને પુશ્કારક કે જે પ્રમાણિકપણે મેળવેલી, નેક રહે ખરવેલી, અને રાખેલી.

સવાલ—તમામ મોજમાં વ્યહતી મોજ કઈ છે ?

જવાબ—મોજ તેજ ઉત્તમ છે કે જે તનદરેલીની, બેરીકરાઈની, આખરની, અને સ્વાખદારીની.

સવાલ—દેહશત અથવા જુઠાઈમાં જીવતું બદતર છે કે મોત બદતર છે ?

જવાબ—દેહશત અથવા જુઠાઈમાં જીવતું તે મરવા કરતાં બદતર છે.

સવાલ—કયાં માણસોને તવંગર ગણવાં ?

જવાબ—આ સાત માણસોને તવંગર ગણવાં—પેદારું, જે અકાલે પુર; પીશું જે તને તનદરેલ અને મને બેરીકર; ત્રાશું, જે મળી આવે તેપર અંતોષી; વાશું, જેને મેકી કરવામાં સરજત મદદગાર; પાંચમું, જે પુદાની નજરમાં અને ભાંજાઓની જુખાનથી માન પામીશું; છઠું, જેનું હમાન ખાલેલ મરદયસ્ત્રી દીન ઉપર; અને સાતમું, જેને પ્રમાણિકપણે તવંગરી મેળવેલી.

સવાલ—હરએક દોહતથી બેહતર સીજ કઈ ?

જવાબ—અકાલ દુનીઆની તમામ દોહત કરતાં બેહતર છે.

સવાલ—હર સીજ ઉપર પાદશાહ તે શું ?

જવાબ—સરજત સહુ દોષ અને સહુ સીજ ઉપર પાદશાહ છે.

સવાલ—જેથી કોઈ નહાસી નહી શકે તે શું ?

જવાબ—મોતના દેવથી કોઈ નહાસી નહી શકે.

(ગોશતે-ફરીઆનના કીસ્સામાંથી.)

સવાલ—કયું ધનિયાન ઘણી ખુશી અને રાહત ભરેલી
જીંદગી ચુલ્લરે છે ?

જવાબ—જે ધાસ્તી વગરનું અને અંતોપનો અજનો
રાખનાર છે.

સવાલ—કયું આણું ઘણું સ્વાદિષ્ટ અને મજેદાર ?

જવાબ—જે ભણી કોશિશથી કમાઈને નેક કામો કરવા
માથે ખવાય તે.

સવાલ—પાહાડ કરતાં વધારે બોળ ભરેલું શું ?

જવાબ—જીકું અને નારાસત બોલવું.

સવાલ—પોલાદની છરી કરતાં વધારે ધારદાર શું ?

જવાબ—માણસોની જીભ.

સવાલ—માખાપાને મનસે મધ કરતાં વધારે મીઠું શું ?

જવાબ—ફરજદ રોજી (પુત્રપ્રાપ્તિ).

સવાલ—મુખીઓ કરતાં મુખી કોણ ?

જવાબ—તેશ્વર તીર (મિઘરાજ).

સવાલ—કેટલી દોલત તારી ?

જવાબ—જે હું ખાઉં, જે હું પેહરું, અને જે હું
માયક ગરીબોને આપું તે.

(૧૬૧)

પાઠ ૪૯ મો.

મુ ના જ્ઞા ત.

(મીઝાન્ —કાએજાતન્ કાએજાતન્ કાએજાતન્ કાએજન્).

દાદગર દાદારે દાવર, દાદના લેનાર તું—
દસ્તગીરી કર દયાથી, દર્દીના ગમખાર તું.
રાત દીન ગાર્ફિલ અમે યુમરાહીનાં મેદાનમે—
રેહબરી કર રેહમથી—તોડીકના દેનાર તું.
નાવ અમારી પાપ ભારે કુળવાળી છે ફિકર—
ના ખુદા થા તું ખુદા, ભવ પાર લઈ જનાર તું.
અંધકાર અજ્ઞાનનો અમ પાસ વલ્યોછે ફરી—
રાશની દાનાઈની દે—ઓ નુરજ અનવાર તું.
પાપ કીચલમાં પગો ફર્યા અમારા છે તમામ—
હાથ પકડી કહાડ એંચી, રેહમના ભંડાર તું.
દુષ્ટ દયાનતથી અમારાં દિલ હૃમિયાં દાઘદાર—
દૂર કર દાઘો બધા—પાકીજગી કરનાર તું.
લોભ ફાંદામાં ગીરફતારી, અમારી સુખહોશામ—
રસ્તગારી આપ અમને, બંધ છોડવનાર તું.

સ મ મ.

